

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GELENEKSEL KONUT CEPHELERİNİN GÖRSEL ANALİZİ:
AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

Büşra GÜMÜŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

**Temmuz-2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır**

TEZ KABUL VE ONAYI

Büşra GÜMÜŞ tarafından hazırlanan “Geleneksel Konut Cephelerinin Görsel Analizi: Afyonkarahisar Örneği” adlı tez çalışması 01/07/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr. Mine ULUSOY

Danışman

Doç. Dr. Fatih SEMERCİ

Üye

Doç. Dr. Esra YALDIZ

İmza

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun .../.../2019 gün ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. S. Savaş DURDURAN
FBE Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Büşra GÜMÜŞ

01.07.2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GELENEKSEL KONUT CEPHELERİNİN GÖRSEL ANALİZİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Büşra GÜMÜŞ

**Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

Danışman: Doç. Dr. Fatih SEMERCİ

2019, 157 Sayfa

Jüri

**Doç. Dr. Fatih SEMERCİ
Prof. Dr. Mine ULUSOY
Doç. Dr. Esra YALDIZ**

Tarihi kent bölgeleri ve geleneksel yapılar kenti kullanan geçmiş uygarlıkların yaşamları hakkında günümüze bilgi sağlayan en önemli kaynaklardır. Kentte varlığını sürdüren bu bölgelerin ve yapıların incelenmesi toplumların döneme ait kültürel, ekonomik, teknolojik ve sosyal hayatları hakkında fikir edinmek; ayrıca dönemin yapı tasarım kararlarını ortaya çıkarmak bakımından oldukça önemlidir. Bu nedenle kentsel çevrede geniş yere sahip olması ve insan hayatının yansması olması nedeniyle çalışmanın materyali geleneksel konut yapıları olarak belirlenmiştir. Türk evi olarak adlandırılan geleneksel konut yapıları geleneksel Türk şehirlerinin kimliğini yansıtmaktadır. Bu geleneksel değerlerin korunması ve canlandırılması günümüzde kültürel devamlılığın bir göstergesidir. Toplumların yaşam biçimi, gelenek, göreneklere, inançları, yaşadıkları bölgenin iklim şartları gibi özelliklerin konut tasarımlarını etkileyen başlıca unsurlar olduğu düşünüldüğünde bu özelliklerin konut cephesine belirgin şekilde yansması beklenmektedir. Bu bağlamda yapı cephesi kentsel çevre kalitesini etkileyerek kent karakteristiğini oluşturmaktadır.

Çalışmada 1900'li yıllardan günümüze ulaşan mimari eserleri ve geleneksel sokak dokusuyla zengin bir mirasa sahip Afyonkarahisar kenti örneklem alan olarak seçilmiştir. Kent merkezinde bulunan geleneksel sokak örneklerinden seçilen konut cephesi ise çalışmanın özgün materyalini oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi ortaya konmuş, konu ile ilgili kavramlar irdelenmiş ve cephe değerlendirme modeli ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda konut cephesi, kişisel fikirler doğrultusunda değişiklik göstermemesi bakımından nesnel değerlendirme yapmayı sağlayan tasarım ilkeleri, tasarım ilkeleri ve Gestalt ilkeleri arasından belirlenen kriterler doğrultusunda analiz edilmiştir. Bu görsel analiz sistemi örneklem alandan seçilen 24 özgün konut cephesi bağlamında test edilmiş ve analizlerden elde edilen veriler değerlendirilerek ortaya çıkan sonuçlar yorumlanmıştır. Bu cephesinin estetik bağlamda değerlendirilmesi ise geleneksel konuta ait görsel algılamada oluşturulan estetik anlayışın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu sayede geleneksel kent ve konut dokusunda tasarımı oluşturan verilere ve tasarımın nasıl oluştuğu hakkında sonuçlara ulaşılmıştır.

Bu tez çalışması; cephelerden görsel analizler yapılarak, mimari detaylardan ve mimari eserlerin bütününden, ayrıca daha üst ölçek olan kentsel dokudan veriler elde edilmesi ve bu verilerin hepsinin bütüncül olarak görülmesini sağlaması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca çalışmada izlenen yolun farklı yapılara ait cepheler üzerinde sistematik bir okuma yöntemi olarak uygulanabilecek olması açısından da önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Cephe, Geleneksel Konut, Görsel Analiz.

ABSTRACT

MS THESIS

VISUAL ANALYSIS OF TRADITIONAL RESIDENTIAL FACADES: EXAMPLE OF AFYONKARAHISAR

Büşra GÜMÜŞ

**THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF
NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY
THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE IN ARCHITECTURE**

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Fatih SEMERCİ

2019, 157 Pages

Jury

Assoc. Prof. Dr. Fatih SEMERCİ

Prof. Dr. Mine ULUSOY

Assoc. Prof. Dr. Esra YALDIZ

Historical urban districts and traditional buildings are the most important sources that provide information about the lives of past civilizations using the city to the present day. The aim of this course is to examine these regions and structures which exist in the city and to get an idea about the cultural, economic, technological and social lives of societies. It is also very important in terms of revealing the structural design decisions of the period. For this reason, the material of the study has been determined as traditional housing structures since it has a wide place in the urban environment and is a reflection of human life. Traditional house buildings, called the Turkish house, reflect the identity of traditional Turkish cities. The preservation and revitalization of these traditional values is an indication of cultural continuity today. Considering that the characteristics of societies such as life style, traditions, customs, beliefs, climate conditions of the region they live in are the main factors affecting the housing designs, these properties are expected to be reflected in the housing fronts. In this context, building facades affect urban environment quality and constitute city characteristic.

In the study, the city of Afyonkarahisar, which has a rich heritage with its architectural works dating back to 1900s and traditional street texture, was chosen as a sample area. The residential facades selected from the traditional street examples in the city center constitute the original material of the study. In this study, the aim, scope and method of the study were put forward, the concepts related to the subject were examined and the facade evaluation model was revealed. In this context, housing facades were analyzed in accordance with the design principles, design principles and Gestalt principles, which provide objective assessment in terms of not changing personal ideas. This visual analysis system was tested in the context of 24 unique house facades selected from the sample area and the data obtained from the analyzes were evaluated and the results obtained were interpreted. The evaluation of these facades in the aesthetic context resulted in the emergence of the aesthetic understanding created in the visual perception of the traditional residence. In this way, the data about the design of the traditional urban and residential texture and the results of the design have been reached.

This thesis is very important in terms of obtaining data from the architectural details and the whole of the architectural works, as well as from the upper scale urban tissue by visual analysis from the fronts, and ensuring that all of these data are seen as a whole. It is also important that the road followed in the study can be applied as a systematic reading method on the facades belonging to different structures.

Keywords: Afyonkarahisar, Facade, Traditional Dwelling, Visual Analysis.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince bilgisi, fikirleri ve yardımlarıyla beni yönlendiren değerli Danışman Hocam Doç. Dr. Fatih Semerci'ye teşekkürlerimi sunarım.

Tez süreçlerimizin üstesinden beraberce geldiğimiz, fikirleri ve desteği ile yanımda olan sevgili arkadaşım Yüksek Mimar Özlem Kurtuluş'a çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca desteklerini hep hissettiğim, bu çalışmam esnasında da sevgilerini göstererek beni destekleyen ve çalışmama katkı sağlayan annem, babam ve kız kardeşime sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Büşra GÜMÜŞ
KONYA-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç ve Kapsam	3
1.2. Tezin Önemi	6
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	7
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	10
4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	13
4.1. Mimaride Görsellik	13
4.2. Mimaride Estetik	14
4.3. Mimaride Cephe.....	17
4.4. Mimaride Tasarım	19
4.4.1. Tasar Ögeleri	19
4.4.2. Tasar İlkeleri.....	35
4.4.3. Gestalt İlkeleri	46
4.4.4. Şekil-Zemin İlişkisi	51
4.5. Geleneksel Türk Evi.....	52
4.5.1. Geleneksel Türk Evi Cephe Karakteri.....	54
4.5.2. Geleneksel Türk Evi Plan Tipleri.....	56
5.AFYONKARAHİSAR KENTİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE GELENEKSEL AFYONKARAHİSAR KONUTLARI.....	59
5.1. Afyonkarahisar Kentinin Genel Özellikleri	59
5.2. Geleneksel Afyonkarahisar Konutları.....	62
5.2.1. Geleneksel Sokak Özellikleri	65
5.2.2. Cephe Özellikleri.....	67
5.2.3. Yapı Malzemesi ve Yapım Teknikleri	74
5.2.4. Plan Özellikleri.....	75
6. GELENEKSEL AFYONKARAHİSAR KONUT CEPHELERİNİN GÖRSEL ANALİZİ	78
6.1. Çalışma Alanı.....	78

6.2. Görsel Analiz Çalışması.....	80
6.2.1. Kuyulu Cami Yokuşu Sokak Görsel Analiz Şemaları	85
6.2.2. Tacı Ahmet Caddesi Görsel Analiz Şemaları.....	112
6.2.3. Eski Karakol Sokak Görsel Analiz Şemaları	130
6.3. Genel Değerlendirme	142
7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	150
KAYNAKLAR	153
İNTERNET KAYNAKLARI.....	156
ÖZGEÇMİŞ	157

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

=: Yüzde

Kısaltmalar

A.A.M.A: Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Arşivi

K.K.T.V.K.K: Konya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu

M.Ö: Milattan önce

1. GİRİŞ

Mimari eserler üretildikleri dönemden etkilenerek tasarlanan aynı zamanda bulunduğu dönemini de etkileyerek kentsel çevrede iletişim döngüsünü kurmaya yardımcı olan görsel ürünlerdir. Kent dokusunun büyük bir kısmını oluşturan yapılar, var oldukları süre boyunca döneminin özelliklerini gelecek zamanlara aktararak insan-yapı-kent arasındaki etkileşimi sürekli hâle getirmektedir.

Bu yapıların tasarımı; kullanım amacı, inşa edildiği dönemin özellikleri, teknolojisi; kullanıcıların ekonomik düzeyi, sosyal yaşamı; yapıldığı alanın konumu, iklimi gibi etmenlere göre şekillenmektedir. Bu etkenler yapıların oluşumunu etkilerken; tasarım tamamlandıktan sonra mevcut yapıların incelenmesiyle de tasarım ölçütleri tespit edilebilmektedir. Bu noktadan hareketle mimari eserlerin mekânsal olarak kullanımlarının yanı sıra döneminin anlayışını da yansıtması tarihi belge niteliği taşıdığına göstergesidir. Geleneksel dokuya sahip tarihi kentlerde ise bu durum geçmiş zamanlarda inşa edilen yapıların incelenerek döneme ait özelliklerin ve tasarımı etkileyen ilkelerin öğrenilebileceği anlamına gelmektedir.

Kentsel dokuda sosyal, kültürel, dini, kamu, ticari ve konut yapıları olmak üzere farklı tiplerde yapılar bulunmaktadır. Ancak bunların arasında insanların hayatının çoğunluğunu geçirdiği, bu nedenle hayat kalitesini en çok etkileyen yapı tipi konutlardır. Eski eserlerimizin içerisinde aile yapısını ve yaşayışını mimari değeri olan geleneksel konutlar kadar bu derece detaylı yansıtacak başka bir mimari yapı çeşidi bulunmamaktadır. Konutlar insanın ve ailenin koruyucu kültürel çevresini oluşturmakta, dünyadaki yapıların %80-85'i konutlardan meydana gelmektedir. Buna göre bilginin öncelikle konut alanında ortaya konulmuş olması gerekmektedir (Cansever, 1994). Bu noktadan hareketle çalışmada, konut yapıları bağlamında geleneksel sivil mimarlık örneklerinin inşa edildiği döneme ait tasarım fikirleri ortaya çıkarılmak istenmektedir. İncelemelerin geleneksel dokuda yapılması geçmiş zamanların günümüze yansıyan yüzü olan mimari eserler sayesinde olmaktadır.

Geleneksel konutlar, inşa edildikleri yörenin kültürü, tarihi; teknolojik, çevresel ve iklimsel şartları, mevcut yapı malzemeleri gibi dönemin şartlarına uygun biçimde tasarlanmıştır. Bu temel kriterlere göre şekillenen yapılar arasında kullanıcıların statüsü, ekonomik durumu, etnik kökeni nedeniyle bazı farklılıklar da bulunabilmektedir. Ancak mevcut farklılıklar bile tasarımlardaki esas çıkış noktasının çevresi ile uyumlu, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayacak, estetik ve görsel değerler açısından kent kullanıcılarının

beğenilere hitap edecek şekilde düzenlemesi olduğu gerçeğine ters düşmemektedir. Bu durum geleneksel konutların ortak bir tasarım dili ile kurgulandığını göstermektedir.

Konut yapılarına ait tasarım kurgusunun çözümlenmesi öncelikle cephe elemanlarının ve bunların belli bir düzende bir araya getirilerek oluşturdukları yapı cephelerinin incelenmesi ile mümkün olmaktadır. Bu bağlamda geleneksel dokunun incelenmesi için materyal olarak yapı cepheleri belirlenmiştir. Bunun durumun nedeni yapının hem iç hem dış kurgusunun dış görselden okunacak şekilde yapı cephelerine yansımadır. Kentte her yapının cephesi kalıcı olarak kentin kullanımına açıktır ve yapının gizlenemeyen yüzüdür. Özellikle geleneksel dokuda cepheler sokaktan geçen kişilerin merdivenlerinde dinlenebildiği, çocukların oyun alanı olarak kullanabildiği, sokaklara gölge alan sağlayan ve kent ile yaşayan bir yapı elemanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kent dokusuna ait tasarım anlayışının ortaya konulması için yapılarda ortak bir ölçüt olan konut cephelerinin kullanılması uygun olmaktadır.

Cephelerin öznel verilerle değerlendirilmesi durumunda kişisel yargılara göre farklı sonuçlar elde edileceği için yapıların değerlendirilmesinde ortak bir dil olacak nesnel ölçütlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle çalışmada tasarım öğeleri, tasarım ilkeleri ve Gestalt ilkelerinden oluşturulan görsel analiz şemaları kullanılmaktadır. Bu çalışmada yapılan analizler geleneksel yapıların özgün mahalle dokusunda korunarak günümüze ulaştığı Afyonkarahisar kentinde uygulanmıştır.

Köklü bir geçmişe sahip Afyonkarahisar, kent merkezinde bulunan geleneksel mimari eserleri ve sokak dokusuyla zengin bir tarihi mirasa sahiptir. Bu dokunun tescil kararı alınarak korunması özgün sokak dokusunun ve alanda bulunan mimari eserlerin günümüze ulaşmasında oldukça etkili olmuştur. Kent tarihinde önemli bir yeri olan geleneksel dokunun korunduğu yapılar orijinal ya da farklı işlevler ile günümüzde de genellikle kullanılmakta; kenti kullanan geçmiş toplumların yaşamları hakkında kent kullanıcılarına bilgi sağlamaktadır.

Tarihi kent bölgelerinin incelenmesinin toplumların kültürel, ekonomik, teknolojik ve sosyal hayatları hakkında fikir edinebilmek ve belirli zaman dilimleri arasında toplumda yaşanan değişimi anlamak açısından oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Bu noktadan hareketle çalışma kapsamında geleneksel Afyonkarahisar sivil mimarlık örneklerinin genel özellikleri alan çalışması yapılarak tespit edilmiş, geleneksel doku içinde yer alan tarihi konut cepheleri görsel analiz kriterleri bağlamında incelenmiştir.

Belirlenen analiz ilkeleri bağlamında yapılan bu görsel analizler sayesinde geleneksel konuta ait veri elde edilmesi sağlanmış ve bu veriler bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilerek geleneksel Türk evine ait tasarım ölçütleri ortaya çıkarılmıştır. Bu ölçütlerin estetik bağlamında değerlendirilmesi ile geleneksel konuta ait dönemsel estetik anlayış ortaya çıkarılmıştır.

Çalışma sonucunda geleneksel mahalle dokusuna ve geleneksel konuta ait kentsel, kütleli ve yüzeysel özellikler sistemli bir şekilde ortaya konmuştur. Bu bilgilerin literatüre kazandırılması ile kentin sahip olduğu mimari zenginliklerin anlaşılması sağlanmış, konut tasarımının günümüz ölçütleri incelenmesi ile geleneksel yapının gelecek kuşaklar tarafından anlaşılabilmesi kolaylaştırılmıştır. Yapılan çalışma, ulaşılmak istenen bilgilerin yapı cephelerinin okunması ile elde edilmesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca çalışmada izlenen yol, nesnel verilere dayalı sistematik bir cephe okuma yöntemi olarak farklı dönemlere ait her türlü yapının cephe analizinde uygulanabilecek bir sistem olarak sunulmaktadır.

1.1. Amaç ve Kapsam

1900lü yıllardan günümüze ulaşan mimari eserleri ve sokak dokusuyla zengin bir mirasa sahip olan Afyonkarahisar, kent merkezinde bütünlüğünü ve özgünlüğünü koruyan geleneksel mahalle dokusunun günümüze kadar ulaştığı Anadolu şehri örneklerindedir. Kent merkezinde bulunan geleneksel yerleşim alanı kendi içinde ahengini korurken aynı zamanda kentin diğer yerleşim alanları ile de iletişim halindedir, ancak tarihi dokuya sahip yapı ve sokak kimliği nedeniyle kentin diğer alanlarından ayrılmaktadır.

Alanın en önemli özellikleri mevcut yapıların çoğunlukla korunması ve özgün mahalle kimliğinin bütünlüğünü kaybetmeden günümüze kadar ulaşmasıdır. Günümüzde cami, kafe, otel, okul gibi farklı amaçlara hizmet eden yapıların bulunması ve mevcut konut yapılarının günümüzde çoğunlukla konut olarak kullanılmaya devam etmesi alanda dikkat çekmektedir. Sokak sağlıklılaştırma çalışmaları genişleyerek devam eden geleneksel yerleşim alanı kenti ziyaret eden kişiler için bir merak unsuru olmuş, yapılan geziler esnasında kentte görülmek istenen bir alan hâline gelmiştir. Bu alanın korunması kentte tarihi mirasın yaşatılması ve kültürel zenginliğin aktarılması ile kente katkı sağlamaktadır. Ancak kent ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde geleneksel Afyonkarahisar konutlarının anlatıldığı kaynakların bulunmasına rağmen konuta ait tüm tasarım özelliklerini barındıran konut cepheleri bağlamında yapılan çalışmalara

rastlanmamaktadır. Bu nedenle çalışmanın çıkış noktası geleneksel dokuda bulunan yapıların mevcut cephe durumlarının incelenerek, tasarlandıkları dönemin özelliklerini ve tasarım fikirlerini yansıtan veriler elde edilmesi ve bunların literatüre kazandırılması olmuştur.

Her toplumun kendine özgü yaşam biçimi ve farklılıklarının konut kültürlerinin temellerini oluşturduğu düşünüldüğünde; Afyonkarahisar geleneksel dokusunda da yöre insanının kendine has özelliklerini, geleneklerini, kültürlerini inşa ettikleri yapılarda uygulaması beklenmektedir. Geleneksel dokudan seçilen çalışma alanı Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Türk ve Ermeni halkın iç içe yaşadığı mahallelerden oluşmaktadır. Bu iki milletin komşuluk ilişkisi ve olumlu sosyal ilişkiler içinde olması aralarında kültür alışverişini sağlamıştır. Ancak bu iki farklı etnik kökene ait insanların yaşadığı konut örnekleri birbirleri ile benzerlik göstermesine rağmen; dini ve kültürel hassasiyetlere dayanan farklılıklar da görülmektedir. Bu durum yapıların yöre halkı ile etkileşim içinde olduğunu göstermektedir.

Çalışmada Afyonkarahisar kent merkezinde bulunan geleneksel sokak dokularının incelenmesi ve geleneksel dokuda yer alan sivil mimarlık örneklerine ait cephelerin görsel analizlerinin yapılması hedeflenmektedir. Yapılan bu analizlerde yapılar için nesnel ölçütler olan ve tasarımı oluşturan mimari tasarım ilkeleri, tasarım öğeleri ve Gestalt ilkeleri belirleyici olmaktadır. Tasarım hakkında bilgi edinilmesini sağlayacak ve tasarım ölçütlerinin anlaşılabilmesi için belirleyici özellikleri ortaya çıkaracak düzeyde kriterler seçilmesine dikkat edilmiştir. Cephelere ait ayrıntılı ve sistematik bilgiler elde etmek amaçlandığı için bu kriterler kentsel, kütle ve yüzey olarak üç grupta incelenmektedir. Bu sayede cephelerin incelenmesi ile yapının kentsel çevredeki rolüne, kütle özelliklerine ve görünüş özelliklerine ulaşılmaktadır. Kentsel analizde şekil-zemin ilişkisi, uygunluk, konum ve gabari; kütle analizinde yapı biçimlenişi başlığı altında incelenmek üzere biçim, oran-ölçek, simetri-denge, egemenlik, birlik; hareketlilik başlığı altında zıtlık, kapalılık kriter olarak belirlenmiştir. Ayrıca yüzey analizinde doluluk-boşluk başlığı altında tekrar-ritim, süreklilik, yakınlık-benzerlik ve malzeme başlığı altında doku, renk, saydamlık kriter olarak kullanılmıştır. Belirlenen kriterler bağlamında geleneksel cephelerin görsel analizlerinin yapılmasıyla geleneksel kent ve konut dokusunda tasarımı oluşturan verilere ulaşılmak istenmektedir. Bu verilerin bütüncül olarak değerlendirilmesi ve cephe dilinin çözümlenmesi için gereken özelliklerin sistemli bir şekilde bir araya getirilmesi de amaçlanmaktadır. Konut

cephelerinde görsel analiz yapılarak yapıların incelenmesi geleneksel Türk evine ait tasarım ölçütlerini ortaya çıkarmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda Anadolu'nun birçok bölgesinde yer alan geleneksel konutun değerlendirilmesi; Afyonkarahisar tarihi kent merkezinde özgünlüğünü koruyan Tacı Ahmet Caddesi, Kuyulu Cami Yokuşu Sokak ve Eski Karakol Sokak özelinde yapılmıştır. Bu alandan seçilen özgün yapı cephe karakterine sahip 24 adet yapı çalışmanın materyalini oluşturmaktadır. Geleneksel konuttaki tasarım ölçütlerinin düzeyinin test edilerek tasarımda dikkat edilen unsurların neler olduğu seçilen yapıların incelenmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Tez kapsamında yapılan çalışma; kaynak araştırması, materyal ve yöntem, kavramsal altyapı, görsel analiz çalışması, değerlendirme ve sonuç-öneriler olmak üzere altı temel aşamadan oluşmaktadır.

Kaynak araştırması; tez çalışmasında yer alan kavramların incelenerek veri elde edilmesi ve bu kavramların çalışma öncesinde ayrıntılı biçimde incelenmesi için konuya ait kavramlar hakkında araştırmalar yapılmış; kitap, dergi, makale ve tez çalışmaları taranmıştır.

Materyal ve yöntem; çalışmanın yönteminin belirlenmesi için konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen veriler görsel analiz tablolarının oluşturulması için kullanılmıştır. Çalışma süresince izlenen tüm aşamaların toplamı çalışmanın yöntemini oluşturmaktadır.

Kavramsal altyapı; çalışmada geleneksel konut cephelerinin incelenmesi ve değerlendirilmesine katkı sağlayan görsellik ve estetik kavramları incelenmiştir. Türk evine ait özellikler araştırılmıştır. Ayrıca cephe kavramına ve mimari düzenlemelerde kullanılan öge ve ilkelere yer verilmiş, tasarım ölçütlerinin cephe tasarımına ve analiz kriterlerine etkisinden bahsedilmiştir.

Görsel analiz çalışması; Afyonkarahisar kenti ve kente ait geleneksel sivil mimarlık örnekleri hakkında verilen bilgilerden sonra çalışma alanı özelinde edinilen bilgilere yer verilmiştir. Alandan seçilen geleneksel cephe örnekleri belirlenen analiz kriterleri bağlamında oluşturulan görsel analiz şemaları ile kentsel analiz, kütle analizi ve yüzey analizi alt başlıkları özelinde incelenmiştir.

Değerlendirme; geleneksel cephelere ait görsel analizlerden elde edilen veriler toplanmış, cephelerin bütününden edinilen bilgiler doğrultusunda genel değerlendirme yapılmıştır. Bu doğrultuda geleneksel konuta ait özellikler ortaya çıkarılmıştır.

Sonuç-öneriler; tez çalışmasının son bölümünde, örneklem alandan elde edilen bilgiler doğrultusunda cephe tasarımının ve tasarıma ait öğelerin; cephe biçimlenişindeki rolü, konut cephelerinde estetik algıyı ve görsel etkiyi nasıl etkilediği incelenmiş, çalışmanın bütününden elde edilen çıkarımlara ve önerilere yer verilmiştir.

1.2. Tezin Önemi

Geleneksel Türk evlerinin mimari tasarımı ve detayları incelendiğinde tüm tasarım ve çözümlerin belirli bir amaca hizmet ettiği ve bazı ilkeler doğrultusunda oluşturulduğu görülmektedir. İnsanlara ve çevresine olumsuz hiçbir etkisi olmayan bu yapıların oluşumu ve gelişimi ile şekillenen Türk evi cepheleri ve cephe elemanları da toplumların sosyal, kültürel, çevresel, ekonomik özellikleri hakkında günümüze bilgi akışı sağlayan önemli mimari öğelerdir. Bu doğrultuda; insanların hayatları boyunca en çok kullandıkları yapı olan konutların ve konutların tüm çevreye ait olan cephelerinin incelenmesi ile konut tasarımı hakkında kapsamlı bilgiler elde edileceği düşünülmektedir. Geleneksel dokunun özgünlüğünü kaybetmeden günümüze ulaştığı kentte böyle bir dokuya sahip cephelerin hakkında çalışma yapılması, geleneksel konut tasarımını ve döneminin tasarım özelliklerini anlamaya yardımcı olmaktadır.

Bu tez çalışması; cephelerden görsel analizler yapılarak, mimari detaylardan ve mimari eserlerin bütününden, ayrıca daha üst ölçek olan kentsel dokudan veriler elde edilmesi ve bu verilerin hepsinin bütüncül olarak görülmesini sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu süreçte geleneksel Afyonkarahisar konut cephelerinin değerlendirilmesi ile geleneksel konut tasarım aşamalarının anlaşılmasına katkıda bulunması ve bu bilgilerin literatüre kazandırılması açısından; ayrıca çalışmada izlenen yolun farklı yapılara ait cephelerde de uygulanabilecek sistematik bir okuma yöntemi olarak kullanılabilmesi açısından da oldukça önemlidir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Bu bölümde konu ile ilgili yapılan araştırmalar sonucu geleneksel konut, tasarım ilkeleri, görsel analiz konularında yapılan birçok tez, makale, kitap, dergi incelenmiştir. Çalışmada yararlanılan başlıca kaynaklar konu akışına göre alfabetik olarak aşağıda sıralanmıştır.

Çalışmada Türk Evi kavramı ve geleneksel konut mimarisi;

Bektaş (2016), '*Türk Evi*' kitabında Türk evi olarak nitelendirdiği farklı coğrafyalarda bulunan konutların iç ve dış mekânlarını, cephelerini, dönemsel farklılıkların konut üzerine etkisini fotoğraflar ve çizimlerle birlikte irdelemiştir.

Cansever (2006), '*İslam'da Şehir ve Mimari*' kitabı İslam'da Şehir ve Mimari, Şehirden Konuta, Mimarlık Mirası ve Koruma olarak üç bölümden oluşmuştur. Osmanlı şehrinde, İslâm mimarisinin temel meselelerinden, mimarlık mirasımızdan, tarihi mimarlık değerlerinin korunması gibi birçok konu hakkında görüşlerin toplandığı bir eser olan çalışma geleneksel yapıları daha iyi anlayabilmek için incelemiştir.

Eldem (1989), '*Türk Evi Plan Tipleri*' kitabında geleneksel Türk evi planlarının karakteristiği analiz edilmiştir. Plan elemanları ve tipleri çizimler ile desteklenerek ayrıntılı biçimde incelenmiştir.

Küçükerman (1985), '*Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*' kitabında Türk evi kavramının kökenleri ve Türk evinde çevresel öğelerin düzenlenmesi konuları, çizimler ve fotoğraflar ile desteklenerek açıklanmış; Türk evi yaşam kültürü ve konutun temel ögesi olan oda kavramından bahsedilmiştir.

Çalışmaya ait kavramların nesnel olarak değerlendirilmesinde;

Becerik (2001), '*Mimarlıkta Estetik Olgusu ve Değerlendirilmesi Sorunu*' konulu yüksek lisans tezinde güzelin tanımı, estetikle olan ilişkisi, estetiğin tanımı ve kapsamı incelenmiştir. Araştırma alanının mimarlık olması sebebiyle mimarlık alanında estetik irdelenmiştir. Bu çalışma mimarlık ve estetik kavramları arasındaki bağlantıyı ve etkileşimi irdeleyebilmek açısından önemlidir.

Ching (2007), '*Architecture Form, Space And Order*' adlı kitabında biçim ve mekân arasındaki ilişki ve bunların düzenlenme şekillerinden bahsetmektedir. Mimari tasarımın temel elemanları ve ilkeleri çizimlerle desteklenmiş, örnekler ile açıklanmıştır. Çalışmada yapıların düzenlenmesinde kullanılan tasar öğeleri, ilkeleri ve

Gestalt ilkelerinin incelendiği bölümlerde bu ilkelerin daha iyi anlaşılabilmesi ve çizimlerin örnek olarak kullanılması açısından önemli bir kaynaktır.

Güngör (2005), '*Görsel Sanatlar ve Mimarlık için Temel Tasar*' adlı kitabında dünyada ve Türkiye'de temel tasar eğitimi hakkında bilgi vermiş, temel tasar derslerinde yapılan örnek çalışmalara yer vermiştir. Ayrıca tasarım öge ve ilkelerini, mimari tasarım aşamalarında tasarım ilkelerinin kullanımını, bu ilkelerin birbirleri ile bağlantısını örnekler, fotoğraflar ve çizimler ile açıklayarak irdelemiştir. Bu çalışmada ayrıntılı biçimde ele alınan temel tasar kavramı tez çalışmasının kavramsal altyapısında kullanılmaktadır.

Hasol (2002), '*Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*' kitabında mimarlığa ait kavramların kelime anlamlarını açıklamaktadır. Tez çalışmasında kullanılan kavramların sözlük anlamları için bu kaynağa başvurulmuştur.

Ustaömeroğlu (1998), '*Mimari Analiz için Temel Tasarım Öge ve İlkelerinin Kullanımı ile Oluşturulan Estetik Ağırlıklı Bir Yöntem Araştırması*' konulu doktora tezi zamanla kimliksizleşerek birbirine benzeyen yapılara çözüm bulabilmek ve görsel niteliği yüksek yapıların oluşumuna da katkı sağlayabilmek için öneriler geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla tasarım öge ve ilkelerinden meydana gelen iki yönlü bir matris oluşturulmuş ve analiz yöntemi bu matris üzerinden geliştirilmiştir. Geliştirilen yöntem örnek bir çalışma ile test edilmiştir. Çalışmada tasarım öge ve ilkelerinin estetik açıdan incelendiği bir kaynak olarak kullanılması açısından önemlidir.

Cephelerin görsel analizi ve değerlendirilmesi;

Aydınlı (1992), '*Mimarlıkta Görsel Analiz*' adlı kitabında mimarlıkta görsel eğitim ve görsel analiz konulardan bahsedilmiştir. Görsel analiz kavramının kişinin çevreye baktığında neyi, nasıl görmesi gerektiği ve bunun üzerine düşünmesi olarak açıklandığı çalışmada görsel iletişim kurmayı sağlayan temel beceriler ve görsel analiz yapma becerisini geliştiren temel bilgiler örnekler ve çizimler ile desteklenerek incelenmiştir.

Çırak (2008), '*Mimaride Biçimin Görsel Etkisi: Tasarımcı Hedefi ve Kullanıcı Üzerinden Bir Araştırma*' yüksek lisans tezinde mimari tasarımda estetik ve görsel değerlendirmeler yapabilmek için gerekli olan görsel özellikler belirlenmiş, bu özellikler arasında bulunan biçimin kullanıcılarda bıraktığı etki ile tasarımcının hedefi karşılaştırmalı olarak ortaya konmuştur.

Şenyiğit (2010), '*Biçimsel ve anlamsal ifade aracı olan cephelerin değerlendirilmesine yönelik bir yaklaşım: İstanbul'da Meşrutiyet ve Halaskargazi Caddelerindeki cephelerin incelenmesi*' başlıklı doktora tezinde kentin bir parçası olan cephelere ait farklılıkları ve biçimsel özellikleri tasarım ilkeleri bağlamında incelenmiştir. Ayrıca incelenen bu cepheleri okuyan kişilerin tepkileri anket yöntemi kullanılarak ölçülmüş ve biçimsel olarak değerlendirilmiştir.

Geleneksel Afyonkarahisar konutları, sokak dokusu, konut cepheleri ve mimari elemanlar;

Aliağaoğlu (2003), '*Afyon'da Şehir Morfolojisinin İki Unsuru: Cadde-Sokak Sistemi ve Konutlar*' çalışmasında kenti oluşturan iki önemli unsur olan cadde-sokak planı, geleneksel ve modern konutların mimari tarzı ele alınmıştır.

Kunduracı&Bahargülü (2018), '*Geleneksel Afyonkarahisar Evlerinde Cephe Düzenlemeleri*' makalesinde Ulu Cami çevresindeki cadde ve sokaklardan seçilen konut örnekleri incelenmiştir. Bu örnekler gruplandırılarak fotoğraflar ve çizimler ile desteklenmiş, geleneksel Afyonkarahisar konutlarının Türk sivil mimarisindeki yeri ortaya konmuştur.

Öztank (2013), '*Afyonkarahisar Geleneksel Konut Mimarisi ve Sokak Dokusunun Analizi*' makalesinde Afyonkarahisar kenti merkezinde yer alan geleneksel sokak ve konutlarının tipolojisi, genel özellikleri belirlenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda konut kültürünün gelecek nesillere aktarılmasını sağlamış, kültürel süreklilik açısından farklı çalışmalarda kullanılacak sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

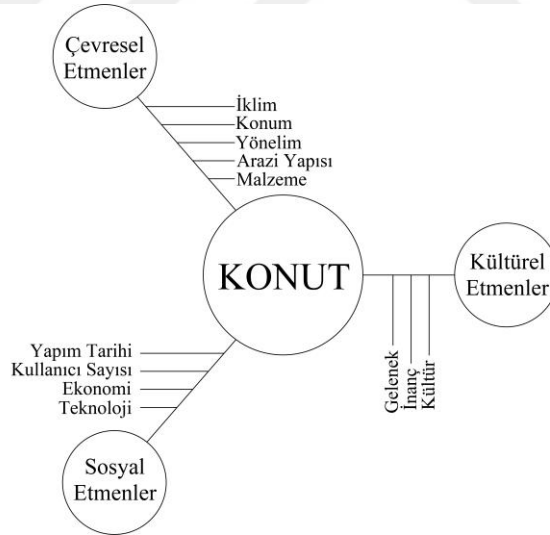
Yıldırım (2006), '*Geleneksel Afyonkarahisar Evlerine Ait Kapılar Üzerine Bir Araştırma*' çalışmasında Afyonkarahisar kent merkezinde bulunan geleneksel Türk evlerine ait kapıların malzemeleri, yapım teknikleri, boyutları, aksesuar ve süsleme özellikleri tespit edilmiştir. Toplam 45 kapının incelendiği çalışmada döneminin özelliklerini taşıyan kapılar, fotoğraflar ve ölçekli çizimler ile desteklenerek envanter oluşturulmuştur.

Çalışmada Afyonkarahisar kentsel sit alanı ve tescilli yapılar konusunda Kültür Bakanlığı'na ait veriler, *Afyonkarahisar Belediyesi İmar Müdürlüğü Arşivi* ve *Afyonkarahisar Belediyesi Kent Rehberi* uygulamasından alana ait elde edilen haritalar kullanılmıştır.

Alana ait fotoğraflar için kaynağı belirtilmemiş ise 2016-2019 yıllarına ait *kişisel fotoğraf arşivi* kullanılmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Tarihi kent bölgeleri ve geleneksel yapılar geçmiş uygarlıkların yaşamları hakkında bilgi veren en önemli kanıtlardır. Yapıların kentsel çevre ile ilişkisi, iç ve dış mekânları incelendiğinde bu kanıtlar elde edilmektedir. Sosyal, kültürel ve dini etkinliklere hizmet eden yapıların iç ve dış mekânları tüm halkın kullanımına sunulurken; konut amaçlı kullanılan yapılarda iç mekânlar sadece yapı sahibinin kullanımına aittir. Bu nedenle yapı cephelerinin kentin tüm kullanıcılarına ait olan ve kentsel çevre kalitesini etkileyen en kapsamlı mimari eleman olduğu anlaşılmaktadır. Oldukça geniş bir kitleyi ve kentsel çevre kalitesini etkileyen cepheler; toplumların tarihi geçmişlerine, yaşama biçimlerine, kültürlerine göre şekil almaktadır. Farklı ülkelerde ya da bir ülkenin farklı şehirlerinde bulunan farklı karakterde cephe tipleri bu durumun bir göstergesidir. Bu noktadan hareketle Türk evi olarak adlandırılan geleneksel konutların geleneksel Türk şehirlerinin kimliğini yansıtmakta olduğu söylenebilmektedir. Bu geleneksel değerlerin korunması ve canlandırılması kültürel devamlılığın bir göstergesidir.

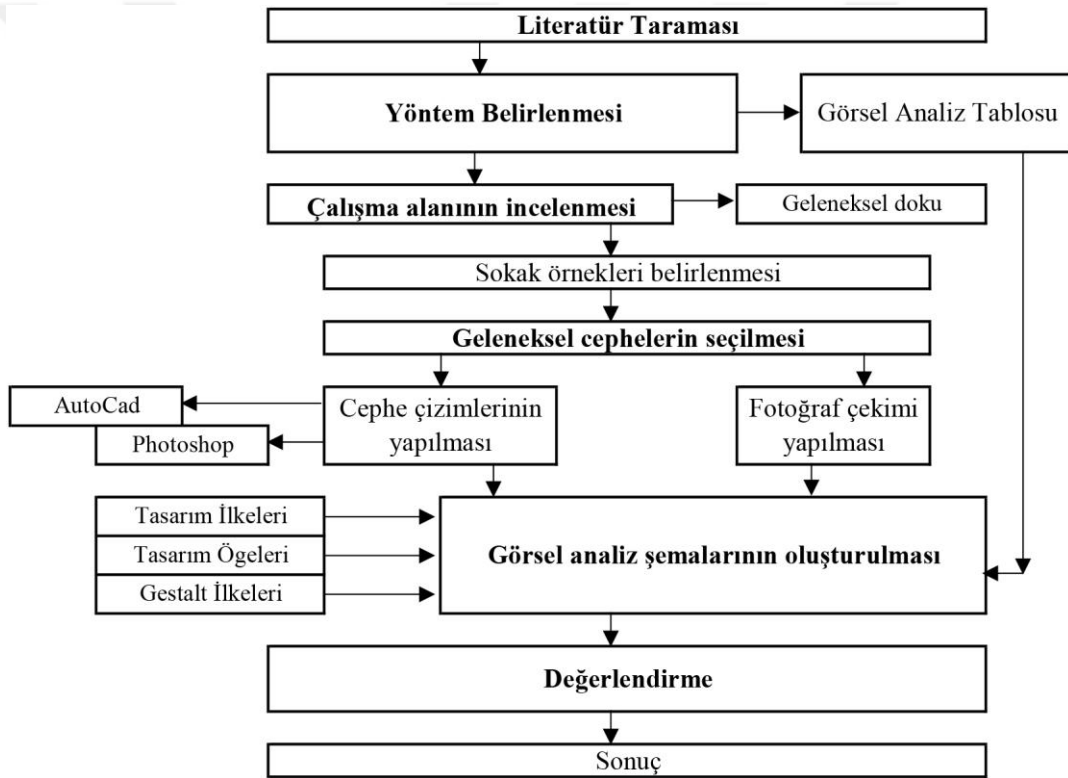

Şekil 3.1. Konutu oluşturan etmenler

Mimari eserler, yapıların mekânlarını kullanan ve cepheleri ile karşılaşan insanlarda farklı etkiler uyandırmaktadır. Ancak kişisel fikirler ortaya konarak oluşan bu öznel bilgiler cephelere ait bilimsel değerlendirmeler yapabilmek için uygun veriler sağlamamaktadır. Bu nedenle çalışmada; cephelere ait görselliğin analiz edilebilmesi için nesnel bilgilere dayanarak oluşturulan görsel analiz şemaları kullanılmaktadır.

Bu tez çalışmasında öncelikle belirlenen konu hakkında literatür taraması yapılmış; makale, tez, kitap ve dergiler taranmıştır. Çalışma konusuna paralel konularda hazırlanan çalışmaların incelenmesi tezde yer alan konular hakkında bilgi edinmede ve çalışmanın akış şemasının oluşturulmasında yardımcı olmaktadır. İncelenen bu kaynaklar rehberliğinde tezin ana konusu olan geleneksel konut kavramı, bu konutların cepheleri, cephe ve cephe elemanları kavram olarak incelenmektedir. Ancak cephe karakterini oluşturan tasarım öge ve ilkelerine incelenmeden cephenin tam olarak anlaşılabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle tasarım öğeleri, tasarım ilkeleri ve Gestalt ilkeleri çalışmada kavram olarak incelenmektedir.

Çizelge 3.1. Çalışmada izlenen yöntem basamakları

Kaynak araştırması tamamlandıktan sonra hazırlanan yöntemin uygulanabileceği alanın belirlenmesi gerekmiştir. Bu nedenle kentin sahip olduğu kültürel miras içerisinde önemli bir yere sahip olan geleneksel dokuda saha çalışması yapılmıştır. Alan seçimi öncesinde çalışma bölgesinde yapılan tespitler ile çok sayıda sokak örneği incelenerek geleneksel doku ortaya çıkarılmış ve geniş çapta incelenen alan içerisinden özgün tasarım özelliklerini koruyan yapıların bulunduğu sokaklar belirlenmiştir.

Bu sokaklar özelinde seçilen 24 adet geleneksel konut yapısının cephe özellikleri bakımından koruma altında olması dikkat çekmektedir. Seçilen konutların belirlenen sokaklara bakan cephelerinin fotoğrafları çekilmiş, sonrasında ise temel geometrik formlara indirgenerek çizimleri yapılmıştır.

Geleneksel cephelerin görsel analizinin yapılabilmesi için belirlenen ilkeler kentsel, kütleli ve yüzeysel analiz başlıkları altında gruplandırılarak tablo haline getirilmiştir. Seçilen cepheler oluşturulan görsel analiz şemaları çerçevesinde günümüzdeki fiziksel durumları ile analiz edilmektedir.

Bu süreçte geleneksel cephelerin değerlendirilmesi ile geleneksel konut tasarım aşamalarının anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Elde edilen tüm bu bilgiler doğrultusunda; görsel analizlerden elde edilen veriler toplanarak geleneksel konut cephelerinin nesnel değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmanın kavramsal çerçevesini, cephenin nesnel değerlendirilmesi oluşturmaktadır ve cephenin anlamsal değerlendirme sonuçları nesnel değerlendirme ile ilişkilendirilmektedir. Oluşturulan yöntem, alan çalışması aracılığı ile sınanmış ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada izlenen bu yöntem basamakları Çizelge 3.1.de gösterilmektedir.

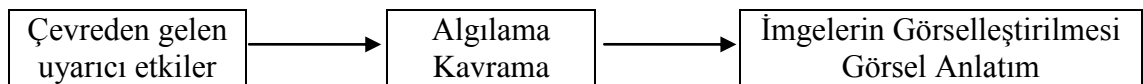
4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmada yer alan konular çalışma özelinde incelenmeden önce konu bağlamında kavramsal olarak ele alınmıştır. Özellikle konunun analiz kısmında gerekli olan kavramlara değinilmiştir. Amaç, bu kavramların çalışma öncesinde ayrıntılı biçimde incelenerek çalışmaya katkı sağlayacak verilerin elde edilmesidir. Çalışmanın çıkış noktasının konut cepheleri olması nedeniyle cephe kavramı, geleneksel konut cepheleri inceleneceği için geleneksel Türk evi incelenmiştir. Ayrıca konut cephelerinin incelendiği analiz şemalarının oluşturulması için tasarım ilkeleri, tasarım öğeleri ve Gestalt ilkeleri; cephe tipolojilerinin değerlendirilmesinde yardımcı olması için mimaride estetik ve görsellik kavramları araştırılmıştır.

4.1. Mimaride Görsellik

Görsel uyarıcıların ışık enerjisi biçiminde beyne aktarılarak orada görme duygusu haline gelmesi ve değişik duyu organları tarafından önceden alınmış imgelerle bir arada değerlendirilmesine görsel algı denilmektedir. Bir tasarımın tasarı haline gelmesi sırasında göz ile zihin arasında bir köprü kurulmaktadır. Bu hayali köprü görsel algıdır. Görsel algının oluşabilmesi için öncelikle ışık, sağlıklı bir göz ve beyinde normal işleyen bir görme merkezi gereklidir (Güngör, 2005). Çevrede bulunan nesnelerin görsel algı yoluyla kavranması çevre ve insan arasında iletişimin başlamasına öncülük etmektedir.

Kişinin ilgisine ve tutumuna bağlı olarak çevreden gelen uyarıcı etkilerin algılanması, hissedilmesi ve kavranması sonucu bellekte imaj oluşması, oluşan imgelerin görselleştirilerek ifade edilmesi görsel iletişim olarak adlandırılmaktadır. Çevreden gelen bu mesajların görselleştirilmesiyle oluşan görsel anlatım tasarımcılar, sanatçılar, fotoğrafçılar, koreograflar ve mimarlar tarafından çevreye mesaj vermek amacıyla kullanılmaktadır (Aydınlı, 1992).

Şekil 4.1. Görsel iletişim süreci (Aydınlı, 1992)

İnsanlar için çevreyi algılama ve değerlendirme sürecinde en güvenilir duyunun görme duygusu olması, kişilerin çevre ile iletişimlerinde ilk olarak gördükleri üzerinden

değerlendirme yapmalarına neden olmaktadır. Bu durum Antik Yunandan bugüne zihinlere yerleşmiştir. Aristoteles; ‘tüm duyuların sadece görme duyusuna güvendiğini ve diğer tüm duyular içinde önceliği görmeye verdiğini’ belirtmiştir. Bu durumda görülen nesnenin sahip olduğu özellikler izleyici üzerinde yaptığı etkiye göre değerlendirilmektedir. Çevrede görülen her şey bir etkiye sahiptir, ancak her etki aynı değere sahip değildir. Araştırmacılar bu durumu görsel elemanların sahip olduğu özelliklerden ve bu özelliklerde meydana gelen değişikliklerden kaynaklandığını belirtmektedir. Bu bağlamda nesnelerin sahip olduğu görsel özelliklerin, oluşturduğu görsel etkide önemli olduğu anlaşılmaktadır (Çırak, 2008).

Mimarlık sanatına ait nokta, çizgi, yüzey ve hacim kavramları; renk, doku ve biçim gibi görsel öğeler ile anlam kazanmaktadır. Mimaride formun geometrik özelliklerinden kaynaklanan görsel etki, bu öğelere ve öğelerin bir araya gelmesini sağlayan ilkelere göre analiz edilmektedir. Mimarlıkta görsel analiz, çevresel düzeyde görsel etkinin irdelenmesine veya geometrik düzenin yapı ölçeğinde mekânsal etkisinin anlaşılmasına yönelik amaçlar bağlamında gerçekleşmektedir (Aydınlı, 1992).

Kentsel çevrede yapılar ile karşılaşıldığında görsel olarak algılanan ilk öge yapı cepheleridir. Bu algılamada cepheyi oluşturan kapı, pencere, balkon, çatı gibi mimari elemanlar ve bunları oluşturan biçim, renk, doku özellikleri öncelikle dikkati çekmektedir. Tüm bu öğelerin toplamı yapının görsel niteliğini oluşturmaktadır. Ancak bu özellikler tek başına incelendiğinde yapılar hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Bu nedenle cephede yer alan öğelerin birbirleri ile olan ilişkisinin bütüncül olarak ele alınması, görsel niteliği bakımından yapı cephelerinin barındırdığı verilerin ortaya çıkarılması ve incelenmesi önem kazanmaktadır.

4.2. Mimaride Estetik

Mimarlık, insanların ihtiyaçlarına göre şekillenen yapı tasarımlarında sadece işlevi yerine getiren fonksiyon çözümlenmeleri ile değil, aynı zamanda bu tasarımların görsel açıdan göze güzel gelecek şekilde düzenlemesiyle oluşmaktadır. Estetik kaygılar ile tasarlanan cepheler, iç ve dış mekân düzenlemeleri yapıda konforun ve işlevselliğin ötesinde görsel kaliteyi artırmaktadır. Estetik biliminin mimarlık sanatı üzerinden insan hayatı ile doğrudan ilişkili olduğu bir alan olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle estetik kavramının incelenmesi bu iki alanın ilişkisini anlamlandırmak açısından önemlidir.

Estetik kelimesi Grekçe ‘aisthesis’ ya da ‘aisthanesthai’ kelimelerinden gelmektedir. ‘Aisthesis’ kelimesi, duyum ve duyulur algı anlamına, ‘aisthanesthai’

sözcüğü ise duyu ile algılamak manasına gelmektedir. Bu durumda estetik, algının ve duyusallığın sağladığı bilgi ile ilgilenen bir bilim olarak düşünülmektedir. Kant, estetik kelimesini hem duyusallık anlamında hem de bugünkü estetik bilimi anlamında kullanmaktadır. Estetik dediğimiz bilime bu isim Alexander G. Baumgarten tarafından verilmiştir. Aesthetica adlı eseri ile ilk kez estetik bilimini temellendirmiş, konusunu belirlemiş ve sınırlarını çizmiştir. Baumgarten'e göre estetik, duyu bilgini bilimi olarak tanımlamaktadır (Tunalı, 1998). Hasol (2002) 'a göre estetik kavramı, güzelliği ve güzelliğin insan zihnindeki ve duygularındaki etkilerini konu alan felsefe koludur. Felsefede güzellik kavramı Platon ile başlamıştır. Ona göre zaman ve mekân dışında mutlak olan güzellik olaylarda ve varlıklarda değil, onlara yansıyan idealar âleminde. Aristoteles ise bir bütünü meydana getiren parçaların birbiri ile uyumlu olması durumunda güzele ulaştığını savunmuştur. Burada simetri, oran, uyum gibi faktörler geçerlidir ve bu sayede Aristoteles güzelliği matematiksel olarak değerlendirmektedir. Güzelliğin biçimsel niteliklerinin matematiksel olarak belirlenmesi durumunda öncelikle bütünü oluşturan parçaların orantılı olarak birleşmesi gerekmektedir. Platon'a göre güzellik, doğru orantıdır; Aristoteles ise güzelliği düzene ve büyüklüğe dayandırmaktadır. Orantıya bağlı olan simetri ise güzelliğin başka bir niteliğidir. Doğada var olan güzellik, insan bedeninde olduğu gibi büyük ölçüde simetrik bir düzene bağlıdır. Bu bağlamda sanat eserlerinin de güzel olarak nitelendirilmesi için simetri oldukça önemlidir. Güzellik aynı zamanda bütünü oluşturan parçaların uyumlu bir şekilde birleşmesidir. Sanatçı, evrendeki gizli uyumu yakalayıp eserlerine yansıttığında elde edilen sanat eserlerinin de güzel olması sağlanmaktadır. Harmoninin temeli genellikle birlik bulunmaktadır. Evrende karmaşık gibi görünen varlıklar arasında birlik sağlandığı durumlarda uyum, güzellik ve güç meydana gelmektedir (Ergün, 2007).

Estetik kavramı var olduğundan beri felsefeye ait bir dal olarak incelenmektedir. Bununla birlikte estetik kavramının mimarlık ile iç içe olduğu ve yapıların mimari eser olabilmesinde önemli bir kriter olduğu görülmektedir. Tarihin her evresinde toplumlar yaşanabilir çevreler tasarlamak ve bu çevrelerde yaşamalarını sağlayacak yapılar oluşturmak için çabalamışlardır. Uygarlık tarihi boyunca kültürel ve fiziksel çevrede yaşanan değişimler sonucunda yaşam biçimlerinde de farklılıklar meydana gelmiştir. Bu farklılıklar çevreyi, yapıyı ve mekânları etkileyerek mimariye de yansımıştır (Ustaömeroğlu, 1998). Estetik ve mimarlık kavramları ise mimarlık var olduğundan beri birbirleri ile ilişkilidir. Romalı mimar Vitruvius'a göre mimarlık 'utilitas, firmitas,

venustas' kavramlarına dayanmaktadır. Bu kavramlar işlevsellik, sağlamlık, estetikdir. Estetik; bir yapının görünümünün zevkli ve hoş olması, öğelerin doğru bakışım ilkelerine göre orantılı olmasıdır (Vitruvius, 1998). Bu durum geçmiş uygarlıklardan günümüze bir mimari eserin var olabilmesi öncelikli olarak gereken işlevsellik ve sağlamlığın yanı sıra estetik kavramının da yapıların vazgeçilemez bir unsuru olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Bir yapının birden fazla sorunun çözümüne cevap vermesi gerekmektedir. Tasarımda ise tüm soruların çözümünde en iyi cevabın alınacağı bir biçim oluşturmak amaçlanmaktadır. Ancak hiçbir yapı sadece onu oluşturan etkenlerden oluşmamaktadır. Bunun en belirgin nedeni, mimarlık ürününün oluşmasında diğer sanat eserlerinde olduğu gibi, açıklaması oldukça zor olan etkenlerin bulunmasıdır. Sanatın kendine özgü yasaları olarak nitelendirilebilecek bu etkenlerin tümüne estetik anlayış denmektedir. Estetik anlayış toplumlara, bir toplumun farklı kesimlerine ve bulunulan zamana göre değişmektedir. Ancak belli bir alanda ve belli zaman dilimi arasında egemen olan bir estetik anlayış her zaman bulunmaktadır. Tasarımcı veya mimar dönemin teknik şartlarına, çevrede bulunan malzemeye göre kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayacak biçimi tasarlarken ait olduğu kültürün sahip olduğu estetik anlayışı tasarımlarına yansıtmaktadır. Bu nedenle belli bir döneme ve topluma ait yapılar, farklı tasarımcılara ait olsa da aynı estetik anlayışı yansıtabilirler (Becerik, 2001).

Mimari eserler, insanlar tarafından deneyimlenirken görsel olarak algılanmaları bakımından taşıdığı estetik değerleri aktarmaktadır. Yapıların inşasında özellikle dış görselde estetik güzel bir çevre oluşturmak isteği vardır. Bu nedenle yapıların insan ölçeğine uygun, çevreye ve insana saygılı bir tasarım düzenine sahip olması güzel olarak nitelendirilmesinde oldukça önemlidir.

Bir sanat eseri, onları üreten sanatçıların ve onları değerli bularak alan, koruyan, seyreden, okuyan, dinleyen estetik beğeni sahiplerinin ortak çabaları sonucu ortaya çıkmaktadır. Kant estetik yargılarının insanların ortak estetik duygusuna dayandığını söyleyerek, insanlar arasında ortak estetik yargıların bulunduğunu savunmaktadır (Ergün, 2007). Mimarlığın başlıca sanat alanlarından olması nedeniyle mimari eserlerin de tasarımcı, kullanıcı ve izleyici tarafından ortak bir beğeni ortaya çıkardığı kabul edilmektedir.

Mimarlık tarihi boyunca ortaya çıkan farklı yaklaşımlar ile farklı biçimlere ulaşmak hedeflenmiş olsa da ölçek, ölçü, oran, kompozisyon oluşumuna yönelik olarak;

egemenlik, benzerlik, birlik, denge, uyum gibi ilkeler, doku, renk, ışık ve gölge biçimin estetik açıdan başarısı üzerine temellendirdiği araçlar olarak kabul edilmektedir (Becerik, 2001). Bu bağlamda yapılara ait estetik değerlendirmenin yapı tasarımlarını oluşturan kriterler üzerinden yapılabildiği anlaşılmaktadır. Güzellik unsuru, insanlar üzerinde değişkenlik göstereceği için yapıların estetik değeri mimari tasarımların düzenlenmesinde kullanılan tasar öğelerinin ve ilkelerinin uyumlu bir şekilde düzenlenmesi ile test edilebilmektedir. Simetri, uyum, benzerlik, ölçek, oran, renk, doku, malzeme gibi özellikleri bakımından dengeli bir tasarımın görüldüğü yapılar güzel olarak tanımlanabilmektedir. Çalışmanın konusu olan geleneksel sivil mimarlık örneklerinin gösteriştenden uzak, sade fakat kendi içinde ahengini oluşturan yapılar olması nedeniyle dönemselsel bir estetik anlayış oluşturmaları bakımından önemli olduğu kabul edilmektedir. Temsil ettikleri dönem bakımından geleneksel konut cephelerinin tasar ilkeleri, tasar öğeleri, Gestalt ilkelerinden belirlenen kriterler doğrultusunda incelenmesi analiz kriterlerinin estetik açıdan cephe tasarımına katkısını ortaya koymaktadır.

4.3. Mimaride Cephe

Mimari eserlerin en önemli öğelerinden biri cephe elemanları ve bu elemanların oluşturduğu cephedir. Kent kimliğinin oluşmasında büyük katkısı olan cepheler, yapıların kentsel çevreyi oluşturan dış yüzeyidir. Cephe kavramı birçok çalışmada tanımlanmış ve kavram olarak incelenmiştir. Hasol (2002)'a göre cephe; bir binanın yüzeyinden her biri, özellikle ön yüz ya da bina yüzüne dik doğrultuda sonsuzdan bakılan görünüştür. Ching (2007) ise cepheyi binanın ön yüzü veya herhangi bir yüzünün kamuya açık şekilde boşluğa bakan yüzü olarak tanımlamıştır.

Bir yapının işlevini ve önemini açıklayabilen en temel mimari unsur olan cepheler, odaların düzenlenmesi ile belirlenen doğal gereksinimleri yerine getirirken aynı zamanda yapıların inşa edildiği dönemin kültürel durumundan da bahsetmektedir. Ayrıca yapıda oturan kişiler hakkında bilgi sağlayarak onları topluma karşı temsil etmektedir ve topluluk olarak ortak bir kimlik kazandırmaktadır (Krier, 1991). Çevre kullanıcılarının yapı hakkındaki ilk izlenimleri, cephelerin görülmesiyle başlamaktadır. Bu sayede toplum ve yapı arasında cepheler aracılığıyla etkileşim sağlanmaktadır.

Yapı cepheleri barındırdığı bilgileri insanlara aktarırken değişken nitelikleri ile cephelerin bir bütün olarak okunmasını sağlamaktadır. Mimari yapılarda anlamı, var olan işaretlerin bütünü oluşturur ve cephelerde bulunan bu işaretler aracılığıyla yapı, çevresi ile iletişim kurmaktadır. Bu bağlamda yapı cephelerinin dış imaj açısından

önemli bir değere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle mimari düzenlemelerde yapı cepheleri, yapıların tasarımında ve analizinde mimari değer açısından önem taşımaktadır (Şenyiğit, 2010).

Bir yapının cephesi, özel ve kamu alanları arasındaki küçük ölçekli ilişkilerin birçoğunu kolaylaştırmaktadır. Cepheler bireylerin toplum içinde oynadığı sosyal rolleri belirleyerek, kamu alanının bittiği ve özel alanın başladığı yeri tanımlayan bir filtre görevi görmektedir. Ayrıca, halkın iç mekânın işlevlerine sahip olduğu farkındalık düzeyini de belirlemektedir. Bu özelliklerin hepsi bir topluluk yapısı içinde bir bina konumlandırmak için yardımcı olmaktadır (Ching & Eckler, 2013).

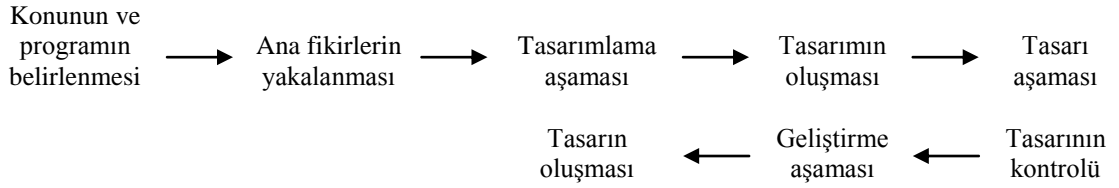
Kapı-pencere açıklıkları, çatı alanı, güneş koruması gibi işlevsel gereksinimleri dikkate alarak oluşturulan bir cephe düzenlemesi; iyi oranlar, yatay ve dikey planlama, malzeme, renk ve dekoratif öğeler ile sağlanan uyumlu bir varlık meydana getirilmesiyle ilgilidir. Ayrıca mimarlar Vitruvius'tan bu yana cepheye, kat planlarına ve odalara ideal bir düzen ve planlama kazandırmak amacıyla metrik ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır. Bu durumun yapılarda mutlak güzelliği elde etmenin bir yolu olduğu düşünülmüştür (Krier, 1991). Cephelerin önemli bir özelliği de kentte yaşanan değişimlerin en belirgin şekilde yansıdığı mimari eleman olmasıdır. Teknolojik gelişmeler, yeni kullanımlar, yasal sınırlayıcılar, bina oranlarının bozulması, konstrüksiyon, renk ve malzeme çeşitliliği bu değişimlerin başlıca sebepleridir. Bu noktadan hareketle cephelerin, toplumsal, kültürel, ekonomik, teknolojik ve politik değişimlerden etkilendiği anlaşılmaktadır (Şenyiğit, 2010).

Her yapı cephesinde olduğu gibi geleneksel konut cepheleri de inşa edildiği dönemin özelliklerine göre şekillenmektedir. Aynı zamanda varlığını devam ettirdiği süre boyunca içerdiği bilgileri gelecek dönemlere aktarması nedeniyle canlı bir bilgi kaynağı olarak kentsel çevrede karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel yapıda kat sayısı, kapı, pencere, cumba, payanda, bezeme, malzeme, renk gibi mimari elemanların düzenlenmesi ile oluşan cepheler geleneksel kent dokusunun oluşumunda büyük bir paya sahiptir ve kentsel çevre kalitesinin belirlenmesinde önemli bir unsurdur.

Mimari düzenlemelerde cephe kurgusu; yapıyı topluma anlatmakta, kentli ve yapı arasında görsel iletişimin başlamasına öncülük etmektedir. Bu nedenle geleneksel cepheler incelenerek yapıldığı döneme ait özellikler ve tasarımı oluşturan veriler elde edilmektedir. Çalışmada geleneksel konutlar Afyonkarahisar kenti bağlamında incelendiği için geleneksel cephelere ait özelliklerden sonraki bölümde ayrıntılı olarak bahsedilmektedir.

4.4. Mimaride Tasarım

Tasarım bir projenin veya eserin zihinde düşünülen haline denmektedir. Bu tasarımlar kâğıt üzerine çizilerek veya farklı yollarla ifade edilerek tasarı haline gelmektedir. Tasarı akla gelen ilk şekiller olduğu için kesin ve mükemmel olması beklenmez, ancak zaman içinde olması istenilen şekle getirilerek tasarı halini alır (Güngör, 2005).

Şekil 4.2. Tasarım oluşum aşamaları (Güngör, 2005)

Tasarım sürecinde çalışma konusu belirlendikten sonra tasarı oluşturacak ilkeler belirlenmektedir. Bu aşamada tasarımcı temel tasarı ilkelerinden yararlanmaktadır. Çalışmanın ana konusu yapı cephelerinin incelenmesi olduğundan, öncelikle yapıların cephe karakterini oluşturan tasarı öğeleri, tasarı ilkeleri ve Gestalt ilkelerinin incelenmesi gerekmektedir.

4.4.1. Tasarı Öğeleri

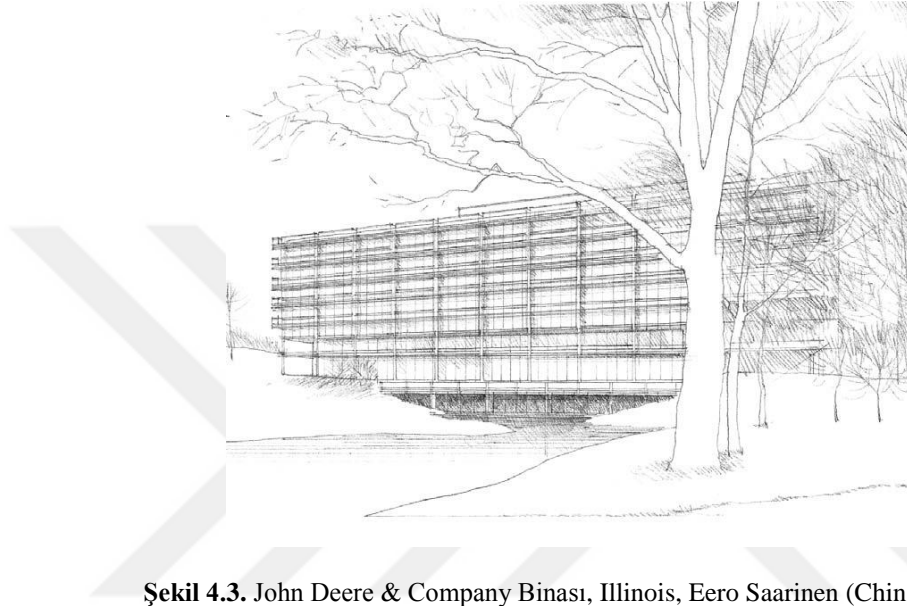
Mimari düzenlemeler birçok öğenin belirli ilkeler doğrultusunda bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bir yapıyı anlamlandırabilmek ve çözümleyebilmek için oluşumunda kullanılan bu öğe ve ilkelerin bilinmesi gerekmektedir.

- **Çizgi**

Bir noktanın hareket ettikçe izlediği yol çizgi haline gelmektedir. Oluşan bu çizginin genişliği yoktur; ancak uzunluğu, konumu ve yönü vardır. Ayrıca noktalarla sınırlıdır ve bir düzlemin sınırını oluşturmaktadır (Wong,1993).

Çizgi, her tasarıda çok defa kullanılan bir öğedir. Tasarı içinde genişliği ve uzunluğuna bakılmaksızın çizgisel bir özellik görüldüğünde; bu durum yapıda veya cisimde çizginin bulunduğu anlamına gelmektedir. Mimari düzenlemelerde çizgisellik etkisi yapının cephelerinde bulunan elemanların bunların aralarında oluşan boşluklarda görülmektedir. Yapılarda bulunan giriş, saçak alınları, kapı ve pencere doğramalarındaki yatay kayıtlar, boşluklar arası duvar yüzeyleri cephede yatay çizgi

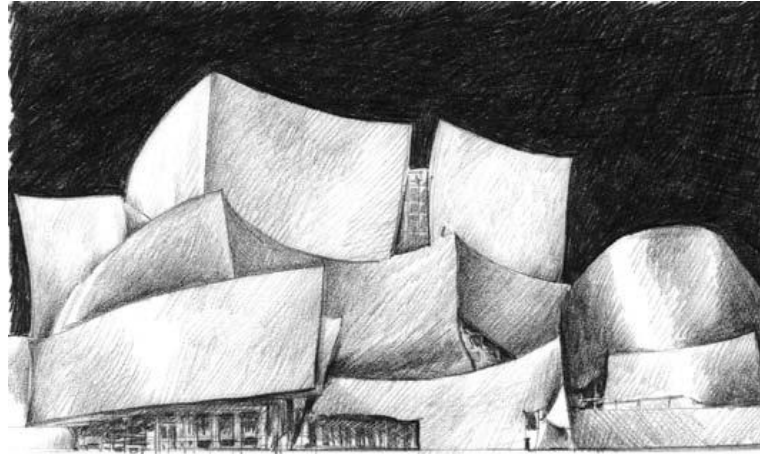
etkisi; sütunlar, kapı ve pencere doğramalarındaki dikey kayıtlar ise cephede düşey çizgi etkisi vermektedir (Güngör, 2005). Yapı cephelerinin görsel olarak algılanmasında oluşturulan bu etkiler cephede vurgulanmak istenen öğeleri ön plana çıkarmaktadır. Şekil 4.3.de görülen yapı cephesinin yatay ve dikey çizgiler kullanılarak oluşturulduğu görülmektedir. Güneş kırıcı elemanların tekrarı ile yapının formunda yer alan yatay çizgiler vurgulanarak cephede yatay çizgi etkisi baskınlık kazanmıştır.

Şekil 4.3. John Deere & Company Binası, Illinois, Eero Saarinen (Ching, 2007)

- **Yön**

Yön, biçimleri ve çizgileri izleyen kişinin bakış açısına göre durumlarını belirtmektedir. Cisimler ve çizgiler buldukları konumlar ile bazı yönleri göstermektedir. Genellikle yatay, düşey, eğri olarak belirlenen bu yönler izleyen kişi üzerinde farklı etkiler bırakmaktadır (Ustaömeroğlu, 1998). Yan yana duran yapıların düşey ve yatay düzlem üzerindeki yönleri yapıların kütle etkisini oluşturmaktadır. Düşey yönler pasif (edilgen), yatay yönler aktif (etken), eğik yönler ise canlı ve dinamik olarak yapılara etki etmektedir. Bu nedenle yön ögesi, mimari düzenlemelerde önemli bir yer tutmaktadır. Yapılarda aynı yönde bulunan öğeler sıkıcı ve tek düze görünürken, farklı yönlerin kullanımı yapıya hareket kazandırarak ilgi çekici hale getirmektedir. Yönlerin uygunluğu yapıda bütünlük ve uyum sağlarken, yön zıtlığı yapıya canlılık kazandırmaktadır (Güngör, 2005). Yön ögesinin bu özellikleri plan ve cephe tasarımlarında kullanılarak yapılarda kişilerin algılanması istenen etki yakalanmaktadır. Walt Disney Konser Salonu, farklı yönlerde ve biçimlerde tasarlanan eğimli yüzeylere sahip olması nedeniyle dikkat çekici ve canlı görünüme sahip olmuştur (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Walt Disney Konser Salonu, Kaliforniya, Frank Gehry (Ching & Eckler, 2013)

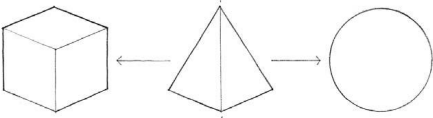
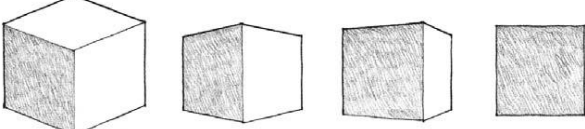
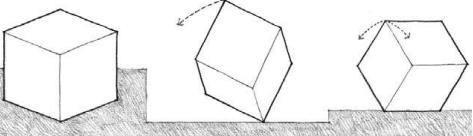
• Biçim

Yapının değişik yönlerden veya değişik durumlardaki görünümüne biçim denmektedir. Mimari düzenlemelerde salon, oda, koridor, diğer mekânlar ve aynı zamanda her bina kitlesi de bir biçime sahiptir. Her yapı birçok hacimden, her yapı topluluğu da birçok yapıdan oluşmaktadır. Bu nedenle mimarlar çalışmalarını ile geniş ölçüde biçim düzenlemesi yapmaktadır (Güngör, 2005). Tasarımda ve sanatta bir eserin biçimsel yapısını ve eserde uyumlu bir görünüm elde etmek için parçaların düzenlenmesi ve koordine edilme şeklini belirtmek için de sıklıkla kullanılmaktadır (Ching, 2007).

	<p>Şekil: Biçimin karakteristik ana hatlarını oluşturur. Biçimi tanımlayan ve sınıflandıran temel ilkesidir.</p>
	<p>Boyut: Biçimin uzunluğu, genişliği ve derinliğinin fiziksel boyutlarıdır. Bu boyutlar biçimin oranlarını belirlerken; ölçeği, bağlamındaki diğer biçimlerin büyüklüğüne göre belirlenmektedir.</p>
	<p>Renk: Biçimi çevresinden en net şekilde ayıran özelliktir. Bir bireyin renk tonu, doygunluk ve ton değeri algısı açısından tarif edilebilen görsel algı olgusudur. Ayrıca biçimin görsel ağırlığını da etkilemektedir.</p>
	<p>Doku: Görsel ve özellikle dokunsal kalite, yüzeylerin boyutu, şekli, düzenlemesi ve parçaların oranı ile sağlanır. Ayrıca doku, bir formun yüzeylerinin ışığı yansıttığı veya emdiği derecesini de belirlemektedir.</p>

Şekil 4.5. Biçimin görsel özellikleri (Ching, 2007)

Biçim, öğelerin düzenini ve bileşimini düzenleyen ilişkisel özelliklere de sahiptir. Bu ilişkiler Şekil 4.6 de anlatılmaktadır.

	<p>Konum: Biçimin çevresine veya görüldüğü görsel alana göre yeridir.</p>
	<p>Yönlenme: Biçimin yer düzlemine, sınır noktalarına, diğer formlara veya cisme bakan kişiye göre yönüdür.</p>
	<p>Görsel Atalet: Biçimin kararlılık derecesidir. Bir biçimin görsel ataleti, geometrisine olduğu kadar, zemin düzlemine, yerçekimine ve görüş çizgisine bağlıdır.</p>

Şekil 4.6. Biçimin ilişkisel özellikleri (Ching, 2007)

Ching (2007) 'e göre biçimin bu özelliklerinin tümü gerçekte onları gördüğümüz koşullardan etkilenmektedir. Bu koşullardan aşağıda bahsedilmektedir.

- *Bakış açısının değişmesi*, bir formun farklı şekillerinin veya yönlerinin görülmesini sağlamaktadır.
- Biçime olan *mesafe* onun görünür boyutunu belirlemektedir.
- Biçimin görüldüğü *aydınlatma* koşulları, şeklini ve netliğini etkilemektedir.
- Biçimi çevreleyen *görsel alan* biçimi okuma ve tanımlama becerisini etkilemektedir.

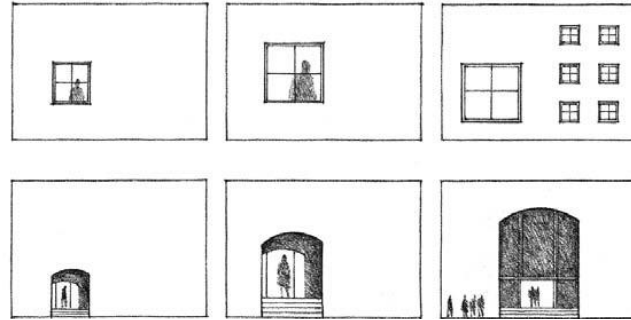
Bu özelliklere sahip olan biçimler iç içe geçebilir veya ayrışabilir, başka cisimlere eklenebilir veya bağlanabilir, diziler oluşturabilir veya birbirleriyle çakışabilirler. Her durumda birbirleriyle etkileşime girerek mekânsal yapılar oluşturmaktadırlar (Bielefeld & El Khouli, 2014).

• Oran- ölçek

Bir düzenlemede kullanılan biçimlerin farklı büyüklüklerde kullanılması ile farklı etkiler elde edilmektedir. Bu nedenle ölçü ögesi tasarımlarda önemli bir rol oynamaktadır. Oran, bir biçim veya alanın boyutları arasındaki düzenli bir matematiksel ilişki kümesiyle ilgilidir. Ölçek ise başka bir şeyle ilgili olarak bir şeyin boyutunu nasıl algılandığını ve değerlendirildiği ile ilgilidir. Bu nedenle biçimlerin ölçeği incelenirken nesnelere birbiri ile karşılaştırılmaktadır.

Mimarlar tasarımlarında matematiksel formüllerin yardımıyla ideal oranları yakalamaya çalışmışlardır. Klasik çağda yaptıkları tapınaklar ve yapı öğelerinin oranlarını çözümlemiş ve ilerleyen dönemlerde bu oranları geliştirmişlerdir. (Bielefeld & El Khouli, 2014).

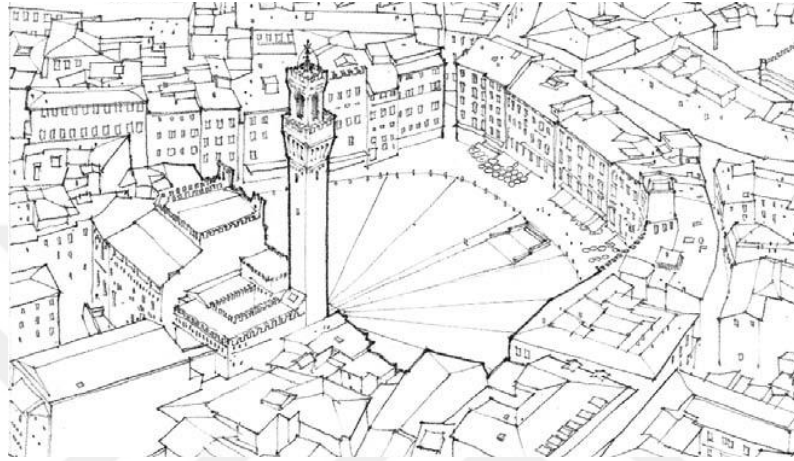
Mimari düzenlemelerde yapının sahip olduğu kapı ve pencere elemanları yapının büyüklüğü ve kat sayısı hakkında insanlara fikir vermektedir. Merdivenler, beton ve tuğla bloklar gibi modüler malzemeler de alanın ölçeğinin saptanmasında yardımcı olmaktadır. Bu durum insanların bu öğelere olan aşinalığı nedeniyle yapı ve mekânın büyüklüğüne ait algılamaların kasıtlı olarak değiştirilmesinde kullanılmaktadır (Ching, 2007). Yapıların kullanıcısı olan insanların geçebileceği genişlik ve yüksekliğe sahip kapılar veya dışarıyı görebileceği boyut ve yüksekliklerde tasarlanan pencereler yapıların insan ölçeğini kullanarak oluşturulduğunun kanıtı niteliğindedir. Yapıların türü, kullanım yoğunluğu gibi değişkenlere göre şekillenen kapı ve pencere boyutları yapı cephelerini de etkilemektedir.

Şekil 4.7. Yapı cephelerinde bulunan kapı-pencere öğelerinde ölçü (Ching, 2007)

Mimarlıkta insan ölçeği insan bedeninin oranlarına ve boyutlarına dayanmaktadır. Ancak bu boyutlar kişilere göre farklılık göstereceğinden kesin bir ölçüm aracı olarak kullanılamamaktadır. Bu nedenle mekânların büyüklüğünü ölçebilmek için tasarımlarda kullanılan mobilya, kapı veya pencere gibi elemanların boyutları yardımcı olmaktadır. Bu elemanlar mekânın boyut algısını oluştururken mekânlara insani bir ölçek de kazandırmaktadır (Ching, 2007). Bu bağlamda tasarımcı; insanın bulunduğu ortamda rahat edebilmesi, ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve mekânlarda oluşan yer kaybının ortadan kaldırılması için çevresinde bulunan araç-gereçlerin ve insanın değişik konumlarda kapladığı alanı ve insan uzuvları arasındaki ölçüleri bilmek zorundadır (Neufert, 2008).

Bir alanın düşey boyutuna ek olarak, alanı sınırlayan yüzeylerin şekli, rengi ve deseni, açıklıkların şekli ve düzeni, içinde bulunan öğelerin yapısı ve ölçeği de alanın ölçeğini etkileyen diğer faktörlerdir (Ching,2007). Kent ölçeğinde bakıldığında ise ölçü bakımından çevresindeki yapılardan daha büyük veya yüksek olan yapılar bir odak noktası halini alıp insanların kentsel çevrede kolaylıkla algılayabildikleri merkez oluşturmaktadır (Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Piazza del Campo, Siena, İtalya (Ching, 2007)

- **Aralık**

Biçimler, kütleler ve mekânlar her zaman yan yana ve aynı aralıklar ile düzenlenemez. Düzenlemelerde bazen bir zorunluluk sonucu bazı durumlarda ise tasarımın bir gereği olarak öğelerin birbirine daha yakın veya uzak olması gerekmektedir. Yan yana ve aralıksız düzenlenen öğeler arasında çıkan sorunları çözmek için öğelerin farklı aralıklar ile düzenlenmesi gerekmektedir. Böylece farklı aralıkların kullanımı, biçimlerin veya mekânların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Birbirine yakın ve aynı aralıklar ile düzenlenen yapılarda uygunluk sağlanırken, çok farklı aralıkların kullanımı yapıda zıtlık ortaya çıkarmaktadır. Düzenlemelerde kullanılan en küçük aralık minör aralık; en büyük aralık ise majör aralık olarak adlandırılmaktadır (Güngör, 2005).

Yön ögesinde anlatıldığı gibi aynı aralıkların sürekli kullanımı yapıya sıkıcı ve monoton bir hava kazandırmakta; farklı aralıkların kullanımı ise yapıyı canlandırmaktadır. Ancak aynı zamanda biçimler arasında aynı aralıkların kullanılması yapıya dingin ve dengeli bir görünüm de kazandırmaktadır.

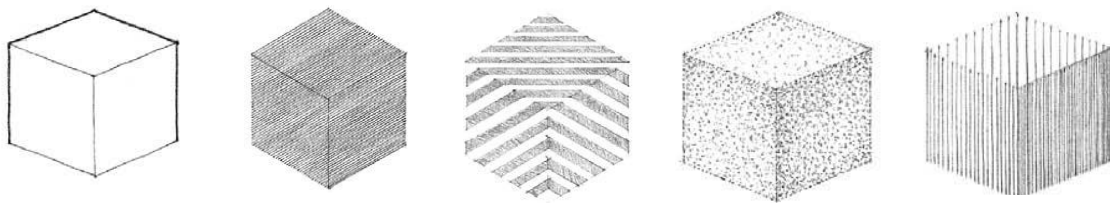

Şekil 4.9. Sultanahmet Camisi , İstanbul, Mimar Ayaz Ağa (Url 1)

- **Doku**

Görsel ve özellikle dokunsal kalite; yüzeydeki parçaların boyutu, şekli, düzenlemesi ve oranları ile sağlanmaktadır. Ayrıca doku bir formun yüzeylerinin ışığı yansıttığı veya soğurduğu dereceyi de belirlemektedir. Doku ve renk birlikte, bir düzlemin görsel ağırlığını ve ölçeğini ve ışığı ve sesi emdiği veya yansıttığı dereceyi etkilemektedir (Ching, 2007). Hasol (2002) ise dokuyu bir gerecin bünyesinin yani içyapısının karakteristiği olarak tanımlanmaktadır.

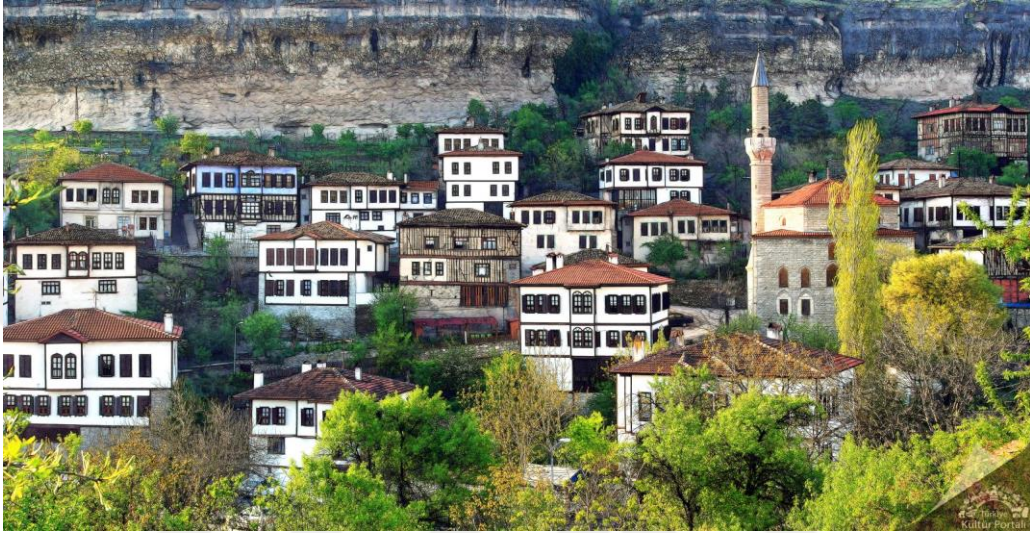
Mimari düzenlemelerde yapıya çeşitlilik kazandıran birçok öğeden biri olan doku, çeşitli anlamlara sahip bir kavramdır. Bir binanın görsel veya optik dokusu, görsel düzenini büyük ölçekte ifade ederken; dokunsal dokusu, insan eliyle fiziksel olarak hissedilebilecek şeyleri ifade etmektedir (Roth & Clark, 2018).

Şekil 4.10. Farklı doku gösterimleri (Ching, 2007)

Doku, yapı tasarımlarında bazen sadece kullanılan malzeme özelinde, bazen de yapının tümünde kullanılan; görsel etki açısından biçim, renk, ölçü öğeleri kadar önemli bir tasarım öğesidir. Tasarımcılar bu öğenin öneminin farkında oldukları için doku çeşitliliğine sahip malzemeleri mimari, iç mimari, resim, heykel ve endüstri alanlarında

kullanarak estetik değerlerin yararlarını tasarımlarına aktarmaktadır. Cam, plastik, metal, tuğla gibi farklı malzemelerin kullanımı ile tasarımlar daha geniş yönlü ve zengin hale gelmektedir. Bu dokusal etkiler tarih boyunca çeşitli mimari akımların oluşumunda da etkili rol oynamıştır (Ustaömeroğlu, 1998). Ayrıca bir düzlemin yüzey rengi, dokusu ve deseni görsel ağırlık, ölçek ve oran algımızı etkilemektedir (Ching, 2007).

Şekil 4.11. Safranbolu evleri, Karabük, Türkiye (Url 2)

Geleneksel Türk konut mimarisinin en belirgin örneklerinden olan Safranbolu evleri, tasarımlarında kullanılan malzemelerin özgün dokularını ve geleneksel kent dokusunun bütünlüğünü koruması sayesinde özgün varlığını günümüzde sürdürmektedir.

Yüzeylerin sahip olduğu doku, dokunma duyusu kadar gözle de algılanmaktadır. Çünkü ıslak ve parlak yüzeyler ışığı; kuru, mat veya donuk yüzeylerden daha iyi yansıtmaktadır. Pürüzlü yüzeyler ise ışığı yumuşak yüzeylerden daha çok emerler. Bu nedenle görme ve dokunma duyusunun birleşmesi sonucu nesnelere; pürüzlü, pürüzsüz, ıslak, kuru, sert, yumuşak olarak görülmektedir (Graves, 1951). Dokuların oluşturduğu bu görsel etkiler, insanlar üzerinde ruhsal açıdan farklı etkilere sahiptir. Yumuşak dokulu cisimler insanlara sakinlik ve dinginlik verirken, sert dokulu cisimler dinamik duygular oluşturarak insanlara heyecan vermektedir. Bu nedenle yapı tasarımlarında kullanıcılarda bırakılmak istenen ruhsal etkiyi sağlayabilecek dokuda malzemeler kullanılmalıdır (Güngör, 2005). Farklı dokuların oluşturduğu bu ruhsal etkiler Aytuğ (1987)'a göre kişilerin eğitim ve cinsiyet farklılıklarına rağmen insanlar üzerinde aynı duyguyu sağlamaktadır (Aytuğ, 1987). Bu bağlamda tasarımcının yapıda kullandığı taş

malzeme insanlar üzerinde güçlü ve anıtsal bir etki oluştururken; tuğla, kerpiç, ahşap malzemeler dingin, sıcak ve samimi bir etki oluşturmaktadır. Bu farklı dokulardaki malzemeler yapıda kullanıldığında insanlarda uyandırdığı duygular aracılığıyla iletişim sağlamaktadır. Ayrıca yapının karakteristik özelliklerini ön plana çıkararak yapının kentsel çevrede görünürlüğünü anlamlandırmaktadır.

Şekil 4.12. Şelale Evi, Pensilvanya, Frank Lloyd Wright, (Roth & Clark, 2018)

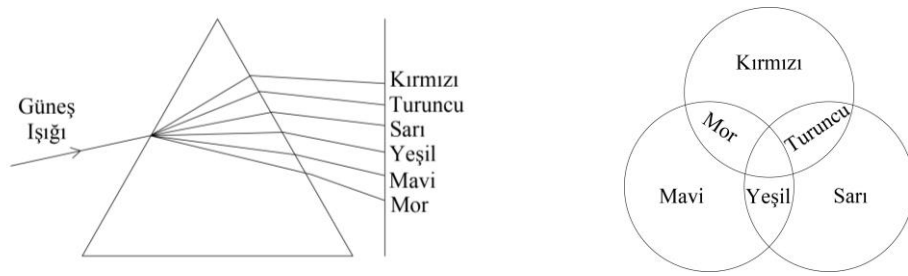
Wright, Şelale Evinde kaba dikey taş duvarlar, pürüzsüz yatay beton zemin döşemeler, prizmalar arası pencereler ile sağlanan saydamlık ve ortada bulunan şelale ile farklı dokuların zıtlığını bir araya getirmiştir.

- **Renk**

Renk ögesi mimaride iç ve dış mekânlarda, çevre düzenlemelerinde kullanılan; mekânın görsel kalitesini etkileyen en önemli etmenlerden biridir. İnsanların görsel algısında ortak bir etki sağlayan renklerin incelenmesi; yapı tasarımına kattığı değerlerin ve insanlar üzerindeki etkisinin araştırılması için veriler sağlamaktadır.

Işığın cisimler üzerine çarpması ile yansıyan ışınların, özelliklerine göre gözde oluşturdukları duymalara renk denilmektedir (Hasol, 2002). Cisimler üzerlerine gelen ışığı bazı durumlarda emer, süzer, kırar veya yansıtır. Bu sırada cisimlerin yüzeyinde bulunan elektronlar, üzerlerine gelen ışık ile etkileşerek bu ışığın ışınımını diğer ışınımın arasından ayırıp ortaya çıkarmaktadır. Oluşan bu ışınım demeti dalga boyuna göre bir renk türü olarak algılanmaktadır. Bu yüzden cisimlerin güneş ışığı altındaki rengi ile farklı ışık kaynakları altındaki rengi birbirinden farklı olmaktadır. Karanlık

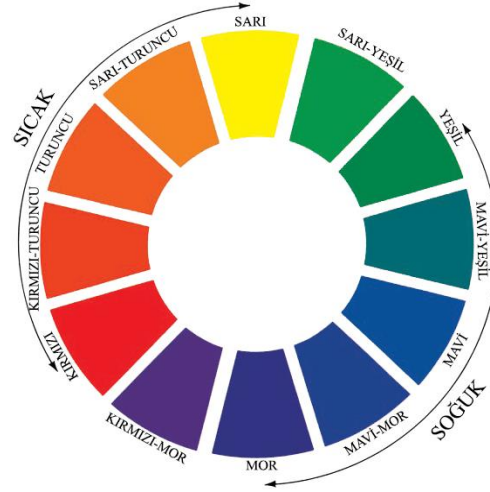
ortamlarda cisimlerin renklerinin algılanmaması bu durumun bir örneğidir. Güneş ışığının bir cam prizmada kırılması sağlandığında içinde bulunan renkli ışınlar ayrılır tayf denilmektedir. Bu olay sonucunda kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi ve mor renkler oluşmaktadır. Bu renklerden kırmızı, mavi ve sarı ana renklerdir ve diğer renklerin bu üç ana rengin karıştırılması ile oluşmaktadır (Güngör, 2005).

Şekil 4.13. Işığın prizmada kırılması ve ana renklerin karışımı ile elde edilen renkler

Işık terimi çeşitli dalga boylarındaki karışımları ile görünür güneş spektrumunun tamamını ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak güneş ışığı birçok renkten oluşmaktadır ve bu renkler insanlar üzerinde güçlü bir ruh hali ve fizyolojik tepki meydana getirmektedir. 19.yüzyıl boyunca renklerin insanlar üzerindeki etkileri hakkında çalışmalar yapılmıştır. 1810'da Johann Wolfgang von Goethe renklerden ve renklerin fizyolojik etkilerinden bahsetmiştir, 1877'de Niels Finsen ise hastalar için renk terapisine başlamıştır (Roth & Clark, 2018). Renkler insanları etkileyen, huzurunu sağlayan veya aktif ve pasifliğine, bıkkınlığına sebep olabilen bir olgudur. Bu durum renklerin kendisine özgü olan fizyolojik etkisi ile doğrudan oluşmaktadır (Neufert, 2008).

Standart bir renk tekerleği, tekerleğin etrafında düzenlenmiş iki ana ton grubu ile spektrumu göstermektedir. Sarı-yeşil, yeşil, mavi-yeşil, mavi ve mavi-mor grubunun soğuk renklerden oluşurken; kırmızı, kırmızı-turuncu, turuncu ve sarı-turuncu grubu sıcak renklerden oluşmaktadır. Birincil renkler kırmızı, sarı ve mavidir ve diğer tüm renkler bunların uygun oranlarda karıştırılmasıyla oluşturulmaktadır; üçü birlikte karıştırıldığında ise bir gri ve siyah renk elde edilmektedir (Roth & Clark, 2018).

Şekil 4.14. Bu dairesel düzenlemede, renkler birbirleriyle sorunsuz bir şekilde karışabilir. (Roth & Clark, 2018)

Renklerin sıcak ve soğuk olarak iki ana grupta toplandığı bilindiğine göre, çeşitli renklerin görsel algılamadaki farklarının anlaşılabilmesi için bu grupların özellikleri ve içerdiği renklerde incelenmesi gerekmektedir.

- *Sıcak renkler:* Kırmızı, turuncu ve sarı ile içinde bu renkleri bulunduran renklerdir. Neşe, canlılık, hareket ve iştah telkin ederler. Bu renklerde bulunan cisimler insanlara daha büyük ve olduğundan yakın görünmektedir.
- *Soğuk renkler:* Mavi, yeşil ve mor renklerle içinde bu renkleri çokça bulunduran renklerdir. Sakinlik, canlılık vererek insanları dinlendirir. Bu renklere sahip cisimler daha küçük ve uzak görünmektedir (Güngör, 2005).

Amerika Santa Barbara'daki Wagner Renk Araştırmaları Enstitüsü renklerin insanlar üzerindeki etkilerini incelemiştir (Hasol, 2002). Her renk mekânların düzenlenmesinde ve bu düzenlemelerde insanların algısı üzerinde farklı etkilere sahiptir (Şekil 4.15).

Mavi	Sakinlik verici bir etkisi vardır. Ortamdaki verimliliği, enerjiyi ve hayal gücünü artırmak, stresi azaltmak için bu renkten yararlanılmaktadır.
Kırmızı	İnsan vücudunda adrenalin seviyesini artırarak heyecan ve coşku vermektedir. Dalga boyu nedeniyle uzaktan en iyi görünebilen renk olduğu için otomobil farlarında tercih edilmektedir.
Sarı	Dikkat çekici etkisi vardır. Diğer renklere göre daha çabuk algılanmaktadır. Bu özelliği nedeniyle sergi salonlarında, afiş panolarında, taksilerde tercih edilmektedir.
Yeşil	İnsanın kendisine gelmesini sağlamaktadır. Gözü dinlendirerek insana sakinlik vermektedir. Ancak çok canlı yeşil rengin kullanımı insanlar üzerinde itici bir etki bırakmaktadır.
Gri	Kullanıldığı cisimlere seçkin bir görünüm kazandırarak olgunluk ve rahatlık etkisi oluşturmaktadır. Yanında yer aldığı cisimlerin belirginleşmesi sağlamaktadır.
Beyaz	Bazı görüşlere göre renk olarak kabul edilmese de kullanıldığı cisimlere zarafet kazandırmaktadır. Dokulardaki ayrıntıları ve yüzeylerdeki dalgalanmaları en iyi gösteren renktir. Barışın, temizliğin ve tarafsızlığın rengidir.

Şekil 4.15. Temel renklerin insanlar üzerindeki etkileri (Hasol, 2002)

Birçok teorisyen, zihnin sıcak renkleri fiziksel olarak olduğundan daha yakın; soğuk renkleri ise olduğundan daha uzak gördüğü şeklinde optik bir olguyu öne sürmektedir. Bu durum renklerin açık ve koyu tonları içinde geçerlidir. Koyu tonlar daha yakın, açık tonlar ise daha uzak hissedilmektedir. Bu nedenle bir oda için boya seçiminde, oda küçükse daha büyük görünmesi için soğuk renkler olan mavi ve yeşil tonları tercih edilmelidir. Oda oldukça büyük olduğu ve daha küçük görünmesi istendiği durumlarda ise renk spektumunun sıcak bölgesinden bir renk seçilmelidir. Böylece fiziksel alanı hiç etkilemeden, bu alanın insanın üzerindeki psikolojik algısı değiştirilebilmektedir (Roth & Clark, 2018). Bu bağlamda renk ögesinin insanların algısını, davranışlarını ve duygularını yönlendirici etkisi olduğu görülmektedir.

Bir bireyin renk tonu, doyumluk ve ton değeri algısı ile açıklanan ışık ve görsel algı olgusu olan renk, bir formu çevresinden en net şekilde ayıran özelliktir. Aynı zamanda doku ve renk birlikte; bir formun görsel ağırlığını ve ölçeğini, ışığı ve sesi emdiği veya yansıttığı dereceyi etkilemektedir (Ching,2007).

Renk, mimaride yapıların düzenlenmesinde birçok görev üstlenmektedir. Mekânların hacimsel olarak büyüklük algısını etkilerken aynı zamanda yapı cepheleri ile kentsel çevredeki yapı algısını da etkilemektedir. Kentsel çevrede birden fazla yapının bir araya gelmesi ile oluşan yapı gruplarının içinde yapıların tekil halde algılanması cephede renk kullanımı ile sağlanabilmektedir. Sıcak ve soğuk renklerin kullanımı ile yapıların daha uzak veya yakın algılanması sağlanarak sokak silüetlerine hareket kazandırmaktadır. Ayrıca vurgulanmak istenen yapı, yapı bölümü veya cephe elemanları kullanılan renklerin zıtlığı sayesinde ön plana çıkarılıp görsel olarak daha kolay algılanması sağlanmaktadır. Bu sayede yapılar ayırt edici bir kimlik

kazanmaktadır. Bazı durumlarda ise benzer renk ve ton kullanımı ile yapı cephelerinde bütünlük sağlanmaktadır. Yapının geneline hâkim olan renk ve kullanılan malzemelere ait renkler yapının görsel olarak algılanmasında ilk aşamayı oluşturmaktadır. Bu sayede yapının genelinde işlevine uygun renk seçimi yapılması yapı özelliğinin dış görselden okunabildiği bir tasarım oluşmasına imkân sağlamaktadır.

Bazı mimari eserler sahip oldukları renklerle özdeşleşerek simgesel bir anlam kazanmaktadır. Bu durum insanlar tarafından renkleri ile anılan yapıların daha kolay hatırlanmasını sağlamaktadır. İstanbul Fener Rum Lisesinin cephe renginden dolayı ‘Kızıl Kilise’ olarak bilinmesi veya Sultanahmet Camisinin iç mekânında bulunan mavi çinileri nedeniyle yabancılar tarafından ‘Blue Mosque’ olarak adlandırılması bu duruma örnektir. Ayrıca yapıların bazı bölümlerinde kullanılan renkler de yapıya simgesel bir anlam katmaktadır. Kubbetüs Sahra’da mavi ve yeşil renklerin hâkim olduğu çiniler ve altın renkli kubbesi, Konya Mevlâna Türbesi’nde bulunan yeşil kubbe yapıların kentsel çevrede kolay algılanmasını sağlayarak yapıları kentin birer sembolü haline getirmiştir. Bu sayede yapılar insanlar üzerinde daha kolay hatırlanabilir güçlü bir etkiye sahip olmaktadır.

Şekil 4.16. Kubbetü's-Sahra, Kudüs (Url 3)

- **Değer**

Değer ögesi, tasarımlarda renk ögesi kadar önem taşımaktadır. Farklı renk kullanımının yanı sıra aynı rengin farklı tonlarının da kullanılması düzenlenmelerde canlılık oluşturmaktadır. Bu durum ilgi çekici olduğundan ton kullanımı sayesinde renk etkisine yeni bir olanak sağlanmıştır. Birden fazla renk ve farklı tonları birlikte kullanıldığında bu olanaklar daha artmaktadır. Tek bir renge ait tonlar ile yapılan

düzenlemeler *monokrom*, birden fazla renk kullanımı ile oluşturulan düzenlemeler ise *polikrom* olarak adlandırılmaktadır. Değer farkı iki boyutlu ve üç boyutlu düzenlemelerde kullanılmaktadır. Bu düzenlemelerde aynı renkte olan yapılardan uzakta olanı daha açık, yakında olanı ise daha koyu değerde görünmektedir. Bu nedenle açık değerli cisimlerin uzakta, koyu değerli olanların yakında etki göstermekte olduğu anlaşılmaktadır (Güngör, 2005). Ayrıca tekil yapılarda değer ögesi yapı kütlelerinde oluşan hareketlilik ile sağlanmaktadır. Geleneksel konutlarda görülen cumbalar yapının normal katından dışarı çıkarılarak tasarlandığı için; cumbalar yapıya göre daha koyu değerde olmaktadır. Balkonlar ise yapının iç mekânlarına girinti yapmadığı durumlarda yapı cephesinden dışarıya çıkmaktadır. Bu durum yapılarda girinti ve çıkıntılar nedeniyle oluşan kütleler arasındaki mesafeyi daha iyi algılayabilmek için değer ögesinin kullanılması gerekmektedir.

Şekil 4.17. Ronchamp Şapeli, Fransa, Le Corbusier (Roth & Clark, 2018)

- **Hareket**

Hareket ögesi son dönemlerde yaşanan teknolojik gelişmeler sayesinde mimarlıkta kendine yer bulmaya başlamıştır. Hareket unsuru yapılarda kullanılmaya başlandığı ve gittikçe önem kazandığı için tasarımlarda göz bulundurulması gereken önemli bir tasar ögesidir. Kuleler üzerine yapılan döner lokantalar, yapı cephelerinde güneşten korunmak için kullanılan ışığı kesen hareketli kırıcılar, tiyatro ve opera salonlarının döner sahneler mimaride hareketin kullanıldığı örneklerdir. Bu yeni yapılar ile mimari düzenlemelerde kullanılan hareket ögesi, mekânlarda değişiklikler meydana getireceği için tasar aşamasında göz önünde bulundurularak yapıya ait çözümler buna göre yapılmalıdır (Güngör, 2005).

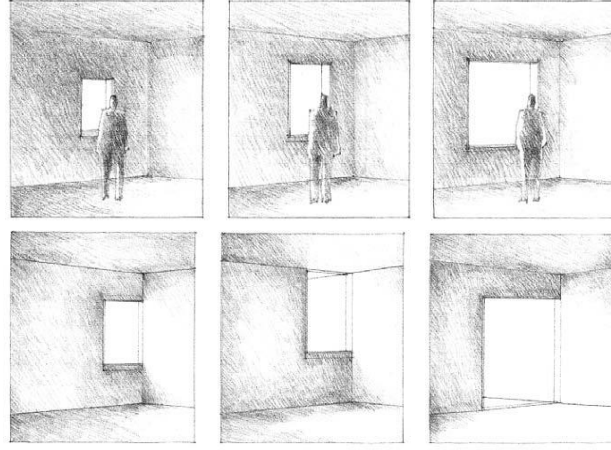
Çalışma konusunun esas çıkış noktası olan geleneksel konutlarda hareket ögesini sağlayacak sistemler kullanılmadığından yapılan görsel analizlerde bu ögeye yer verilmemiştir.

- **Işık-Gölge**

Güneş, mimaride alanların ve biçimlerin aydınlatılması için zengin bir doğal ışık kaynağıdır. Güneş ışınımı yoğun olsa da doğrudan güneş ışığı veya dağınık gün ışığı şeklinde ortaya çıkan ışığın kalitesi; konuma, mevsimden mevsime ve gün içinde saatlere göre değişiklik göstermektedir. Güneşin aydınlık enerjisi bulutlar, pus ve yağış ile dağıldığında, gökyüzünün değişen renklerini ve hava durumunu aydınlattığı formlara ve yüzeylere iletilmektedir (Ching & Eckler, 2013).

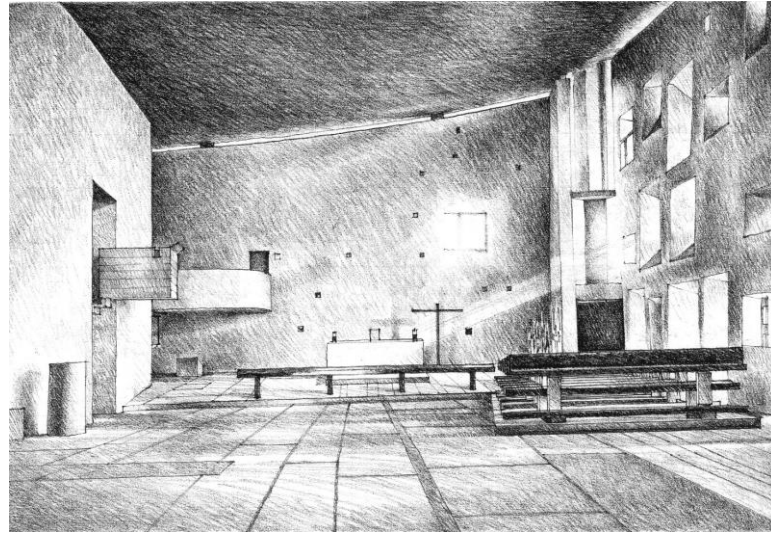
Işık insan hayatı boyunca gerekli tasarım sürecinde tamamlayıcı ve gerek duyulan önemli bir ögedir. Bir mekândaki ışığın nitelik ve niceliği, insanın duygularında, davranışlarında ve iletişimde büyük rol oynamaktadır. Ayrıca ışık ve gölgenin doğru ve uygun kullanılması mimarideki estetik algılamının etkinliğini artırarak çeşitli duygular uyandırmaktadır (Altan, 1983). Bu bağlamda yapıların görünüşleri farklı renkte ve şiddette ışıklar altında ayrı etkiler göstermektedir. Ayrıca ışık ile oluşan gölge de yapıların görünümünü etkilediğinden, ışık etkisi gölge ile değerlendirilmelidir. Işık kaynakları cisimlerin yüzeyindeki pürüzlülük, kavis, girinti, çıkıntıya bağlı olarak farklı gölgeler oluşturmaktadır. Gölge etkisi ışığın yönüne göre değişmektedir. Işık ve gölgenin belirli şekilde kullanımı, yapıda tekdüzeliği bozarak ilgi çekici ve canlılık verici bir görünüm kazandırmaktadır (Güngör, 2005).

Güneşin yaydığı ışığın yoğunluğu ve yönü oldukça öngörülebilir olduğundan; ışığın bir odanın yüzeyleri, biçimi ve alanı üzerindeki görsel etkisi, duvarlardaki pencerelerin ve tavan pencerelerinin boyutu, yeri ve ışığı yönlendirmesi ile belirlenebilmektedir (Ching, 2007).

Şekil 4.18. Pencere boyutu ve konumunun ışık üzerindeki etkisi (Ching, 2007)

Bir pencerenin veya tepe penceresinin boyutu, bir odanın aldığı gün ışığı miktarını belirlemektedir. Bununla birlikte yapıda duvar veya çatı düzleminin malzemesi, görsel gizlilik, havalandırma gereksinimleri, alan için istenen muhafaza derecesi ve açıklıkların bir binanın dış formuna yansımaları da gibi ışık dışındaki faktörlerde ışığın içeri alınmasında etkili olmaktadır. Bu nedenle, bir pencerenin veya ışıklığın yeri ve yönü, bir odanın aldığı gün ışığının kalitesini belirlemede boyutundan daha önemli olabilmektedir (Ching, 2007).

Şekil 4.19. Ronchamp Şapeli iç mekânı, Fransa, Le Corbusier (Ching & Eckler, 2013)

Bir yapının canlı ve ilgi çekici olması istendiğinde kuvvetli ışık-gölge etkileri oluşturacak düzenlemeler yapılmalıdır. Bu amaç doğrultusunda yapılara balkon ekleyerek, geniş saçaklar kullanarak, gölge yapacak kiriş ve sütun çıkıntıları yaparak girinti çıkıntıyı artırmak cephede ışık-gölge etkisini artırmanın bir yoludur. Ancak yapının

sakin ve rahat olması isteniyorsa bu durumlardan kaçınılmalıdır. Mabetlerde loş bir ortam oluşturmak için gölge vermeyen ışıkların kullanılması bu duruma örnek olarak verilebilmektedir (Güngör, 2005). Geleneksel konutlarda oluşturulmak istenen ışık-gölge etkisi kapı-pencere boşlukları, çatı pencereleri, cumba ve balkon çıkıntıları ile sağlanmaktadır. Odaların ışık alınması istenen yönüne boşluk açılırken olumsuz gün ışığına maruz kalmamak için boşluk açılmayan sağır duvarlar kullanılmıştır. Ayrıca odaların ve sofanın bazı bölümleri ışığı, pencerelerde kullanılan ahşap kafeslerden süzerek içeriye almaktadır. Bu durum sayesinde konut yapılarında ışık kontrolü sağlanmaktadır.

Mimari düzenlemelerde kullanılan çizgi, yön, aralık, değer ve ışık öğeleri genellikle her yapıda kullanılan ortak öğelerdir. Bu öğelerin yapılara ait özgün bilgiler sağlamaması ve belirleyici bir unsur olmaması nedeniyle geleneksel konut cephelerinin analizinde bu öğelere yer verilmemiştir.

4.4.2. Tasar İlkeleri

Yapının bütünlüğünü sağlayan tasar öğeleri, tasarım aşamasında bazı ilkeler doğrultusunda bir araya getirilip düzenlenmektedir. Bu ilkeler mimari eserlerin tasarım sürecinde yol göstermekte ve tasar öğelerinin düzenlenmesi için kolay bir yol sunmaktadır. Yapılar tasarlanırken bu ilkelerden bir veya birden fazlası kullanılabilir. Aynı zamanda yapıların tasarımlarında yardımcı olan bu ilkeler sayesinde yapılara ait değerlendirmeler ve eleştiriler yapılmaktadır (Güngör, 2005). Tasarım öğelerinin düzenlenmesi için kullanılan kurallar bütününe tasar ilkeleri denmektedir. Bu ilkeler doğrultusunda düzenlenmiş olan yapılar ve yapı cepheleri incelenerek yapı tasarımında hangi ilkelerin kullanıldığı bilinmektedir. Çalışmada konut cepheleri hakkında daha ayrıntılı bilgi edinebilmek için tasarım ilkelerinin bilinmesi gerekmektedir.

- **Tekrar**

Tekrar ilkesi, tasar öğelerinin tamamıyla veya bazı noktalarda az fark bulunacak şekilde aynı düzlem üzerinde bulunmaları durumunda ortaya çıkmaktadır. Aynı öğelerin birbirine çok yakın görülmesi düzlem üzerinde benzerlik oluşturacağı için tekrar ilkesi düzlemde birleştirici rol oynamaktadır (Güngör, 2005). Ching (2007)'e göre rastgele düzlemlerde bulunan tasar öğeleri birbirine olan mesafesine ve öğelerin paylaştıkları

ortak görsel özelliklerine göre gruplanmaktadır. Tekrar ilkesi de bir bileşimde öğeleri düzenlemek için bu görsel algı kavramlarının her ikisini de kullanmaktadır.

Mimari eserlerin cephe organizasyonlarında ve mekân tasarımlarında tekrar ilkesi etkin biçimde kullanılmaktadır. Bu ilke yapılarda birden fazla ögenin düzenlenmesine yardımcı olmaktadır. Yapı cephelerinde genellikle kapı, pencere öğelerinin yinelenmesi ile oluşan tekrar ilkesi; kat silmeleri, payanda ve cephe süslemelerinde de görülmektedir. Bu nedenle tekrar ilkesinin kapı, pencere, kat silmesi, korkuluk düzenlemeleri gibi birden fazla öge genelinde kullanılması; yapılarda ve farklı yapıların birleşimi ile oluşan sokak silüetinde cephenin görsel etkisini artırmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda tekrar ilkesinin yapı cephelerinde kullanımı ile yapının kentsel çevrede güçlü ve düzenli bir görünüm kazandığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.20. Palazzo del Te, İtalya, Giulio Romano (Roth & Clark, 2018)

Tekrar ilkesinin tam tekrar, tekrar ve değişken tekrar olmak üzere üç çeşidi bulunmaktadır.

- *Tam tekrar*: Cisimlerin renk, değer, ölçü, doku ve biçimlerinin tamamen aynı olması; bunların aynı yönde ve eşit aralıklarla kullanılması hâlinde oluşmaktadır.
- *Tekrar*: Cisimlerin renk, değer, ölçü, doku ve biçimlerinin tamamen aynı olduğu ancak farklı yön ve aralıklarla düzenlenmesi hâlinde ortaya çıkmaktadır.
- *Değişken tekrar*: Cisimlerin birbirinin aynısı olmasına rağmen aralarında küçük farklar bulunması durumunda görülmektedir (Güngör, 2005).

Tekrar ilkesi, tüm temel tasar öğelerinin düzenlenmesinde kullanılabilir. Ancak mimari eserlerin mekân ve cephe tasarımlarında tekrar eden öğelerin tamamen aynı renk, doku, ölçü ve biçimde olması mümkün değildir. Benzer ya da aynı boyuta, biçime, dokuya sahip öğelerin tekrar edilmesiyle yapılarda ritim ilkesi yakalanabilmektedir. Bu nedenle tekrar ilkesinin alt başlıkları olan tam tam tekrar,

değişken tekrar, aralıklı tekrar gibi ilkelerin varlığının yapılarda uygulanmasının mümkün olamayacağı düşünülmektedir (Ustaömeroğlu, 1998). Bu durum çalışmada benimsenerek tekrar ilkesinin yinelenildiği öğelerin analizinde ritim ilkesinin kullanılmasını sağlamıştır.

- **Ardışık Tekrar (Ritim)**

Mimari tasarımlarda ritim duygusu mekânda, dokuda, renkte ve ölçekte etkin olarak ifade edilebilen bir örüntüyü açıklanmaktadır. Doluluk boşluk oranlarının, çatı eğimlerinin veya geometrik düzenin belirli aralıklar ile tekrar etmesi yapıda ritim karakterini yansıtmaktadır (Aydınlı, 1992). Ritim ilkesi yapıların cephe organizasyonlarında ve mekânsal oluşumunda genellikle kullanılmaktadır. Yapı tasarımlarında kapı ve pencerelerin duvarlarda tekrarladığı boşluklar ritim oluşturmaktadır (Ustaömeroğlu, 1998). Güngör (2005) ise ritim ilkesini, iki veya daha fazla sayıda cismin her birinin diğerinin ya da diğerlerinin ardında bir kurala uyularak yinelenmesi ve bu tekrar sisteminin bozulmadan devam etmesi hali olarak tanımlamıştır.

Bir yapının cephesinde farklı öğelere ait birden fazla ritim düzeni bulunabilmektedir. Cephe organizasyonunda birden fazla yapı elemanının düzenlenmesinde ritim ilkesinin kullanılması kentsel çevrede genellikle daha güçlü bir etki bırakmaktadır. Bunun nedeni tek bir yapıda tekrar eden öğelerin birden fazla yapı üzerinde bir arada görülmesi ile görsel algının kuvvetlendirilmesidir. Yapılara ait kapı, pencere, merdiven, çatı, payanda, korkuluk gibi mimari elemanların bir düzen içerisinde tekrarı ile ritim ilkesi cephelerde kendine yer bulmaktadır.

Şekil 4.21. Bakanlıklar Binası, Hindistan, Le Corbusier (Roth & Clark, 2018)

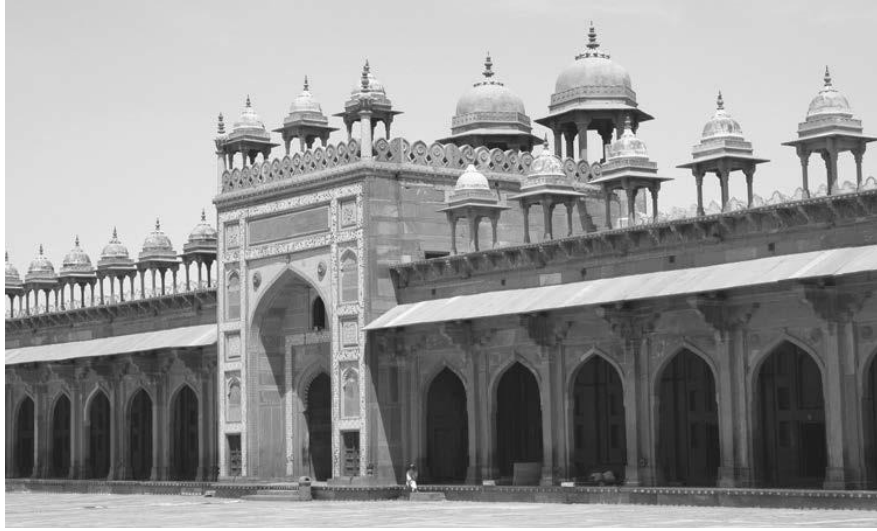
- **Uygunluk**

Uygunluk, tasarım öğelerinin düzenlenirken birbirinden tamamen aynı veya zıt olmadan ortak bir uyum yakalanması durumudur. Düzenlenen öğelerin ortak veya yakın noktalarının olması bunların birbirleri ile bağlantı kurmasını ve tasarımın oluşturulmasını kolaylaştırmaktadır (Güngör, 2005). Graves (1951)'e göre tam tekrarın bir uç, zıtlığın ise diğer uç olarak kabul edilmesi durumunda uygunluk bu iki uç arasında yer almaktadır ve iki ucun birleşimi olarak düşünülmektedir.

Mimari tasarımlarda uygunluk ilkesi baskın olarak hissedildiğinde tasarımı oluşturan mimari öğeler arasında kolaylıkla bağlantı kurulmaktadır. Ancak her öğede uygunluk ilkesinin etkili olarak kullanımı eserlerin monoton ve tekdüze algılanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle uygunluk ilkesi yapıların sıkıcılık hissi vermemesi için yeterli ve dikkatli bir şekilde kullanılmalıdır (Ustaömeroğlu, 1998).

Güngör'ün (2005) anlatımına göre uygunluk; yapıların fiziki özellikleri, esinlendikleri anlamlar, hizmet verdiği işlev özellikleri ile sağlanmaktadır. Bu nedenle uygunluk ilkesi dört grupta incelenmektedir.

- *Fiziksel uygunluk:* Cisimlerin fiziksel özellikleri bakımından birbirine benzemesi durumudur. Tasarım öğelerinin biçimi, yönleri, aralıkları, dokuları, renkleri ve ölçüleri birbirine benzerse tasarımda fiziksel uygunluk sağlanmış olmaktadır.
- *Hizmet uygunluğu:* Yapıların birbirine fiziksel olarak benzememesine rağmen, meydana geliş amaçları ve işlevleri arasında benzerlik olması nedeniyle anlayış bakımından uygunluk durumu oluşmaktadır.
- *Biçim uygunluğu:* Bazı cisimler veya cisim grupları birbirleri ile alakalı olmadıkları hâlde biçim yönünden benzerliğe sahip olabilirler. Bu uygunluk sayesinde cisimler birbirini çağrıştırarak hatırlanmalarını kolaylaştırmaktadır.
- *Üslup uygunluğu:* Bir eserin tasarımında kullanılan öğelerin belirli bir üslûba göre düzenlendiği durumlarda eserin parçaları arasında ve bütününde meydana gelen uygunluk durumudur. Böylece yapının sahip olduğu üslûp yapının genelinde ve parçalarında hissedilmektedir. Yapılarda malzeme kullanımı, süslemeler, renkler, motifler ile üslûp özelliği yapının genelinde kullanılmaktadır. Bu uygunluk ilkesi sadece yapı genelinde değil, kentlerin düzenlenmesinde de kullanılmaktadır. Yapıların genelinde belli bir üslûba uygunluk olduğunda kent dokusunda düzen hâkim olmaktadır ve bu sayede kentler yapıların düzenlendikleri üslubun karakterini yansıtmaktadır.

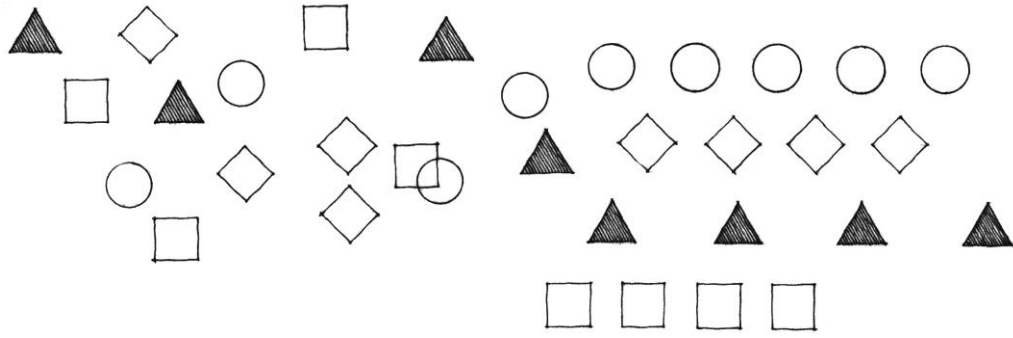

Şekil 4.22. Kral Kapısı, Fatehpur Sikri Sarayı, Hindistan (Roth & Clark, 2018)

Bir mimari tasarımda uygunluk ögesinin var olması öğelerin ortak bir karakteri yansıtması bakımından oldukça önemlidir. Bu ilke cephe organizasyonlarında kapı, pencere biçimlerinin ve yerleşimlerinin, kullanılan malzemelerin renk ve dokusunun; tasarımcıya ve döneme özgü şekilde düzenlenmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bu uygunluğa sahip yapıların bir araya gelmesi kentsel dokuda benzerliklere ve farklılıklara sebep olmaktadır. Kendi içinde uygunluk ilkelerine sahip olan ancak diğer yapılar ile farklı özellikler taşıyan yapı grupları; kentte gecekondü bölgeleri, sanayi bölgeleri, geleneksel mahalleler gibi farklı yerleşim bölgelerinin oluşumuna neden olmaktadır. Şekil 4.23 de görülen yapının tasarımda kullanılan öğeler ve bu öğelerin düzenlenmesini sağlayan ilkeler bütününe döneme ait ortak bir üslubu yansıttığı görülmektedir.

- **Zıtlık**

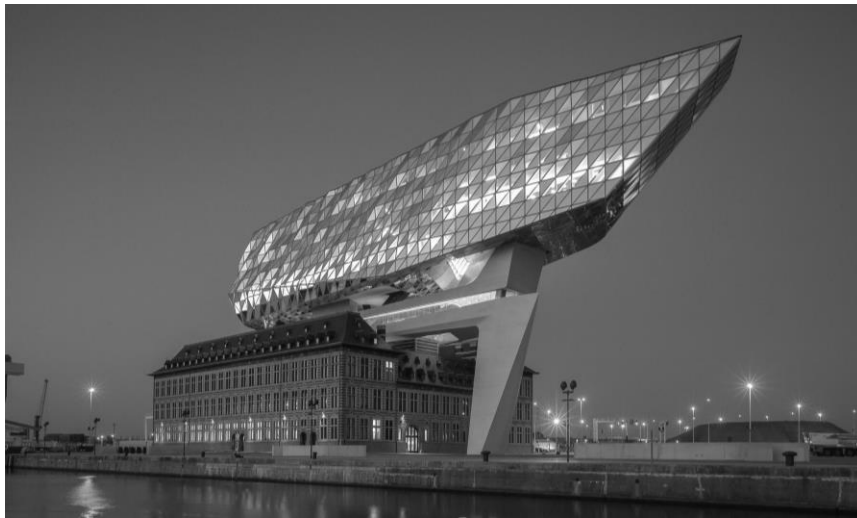
Bir düzenlemede bulunan öğeler ve cisimler arasında ortak niteliklerin bulunmaması, tamamen veya birçok bakımdan birbirleri ile uyumsuz olması durumunda zıtlık ilkesi oluşmaktadır. Öğeler arasında birçok bakımdan uygunluğun olmadığı durumlarda zıtlık, uygunluğun tamamen bulunmadığı durumlarda ise aykırılık meydana gelmektedir. Zıtlık ilkesi tasarım bütününe dağınıklık ve uyuşmazlık algısı oluştururken bir yandan da meydana gelen bu uyuşmazlık insanları beklemediği etkilerle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu sayede zıtlık ilkesinin uygulandığı öğe insanları canlandırarak ilgisini toplamaktadır. Böylece tasarımda uyuşmazlık doğururken aynı zamanda tasarıma canlandırıcı bir etki de katmaktadır (Güngör, 2005).

Şekil 4.23. Şekil, ton, yön yönünden zıtlık (Ching & Eckler, 2013)

Bir mimari eserde zıtlık ilkesinin var olması farklı görünen öğeleri ön plana çıkarmaktadır. İnsanlar zıt olan öğeyi daha çabuk fark edeceği için yapı diğer yapılardan ayırt edilmesini kolaylaştırıcı bir kimlik kazanmaktadır. Yapı cephelerinde yön, aralık, biçim, ölçü, renk öğelerinde zıtlık ilkesinin kullanımı ile çeşitlilik sağlanırken aynı zamanda bu durum yapının biçimini belirginleştireceğinden görsel algıda farklılık oluşturmaktadır.

Yapıların cephe organizasyonlarında yer alan öğelerde zıtlık kullanımının yanı sıra kentsel çevrede birbiriyle bazı özellikleri yönünden karşıt özellik gösteren yapılar da bulunabilir. Bu durum yapıların farklı dönemlerde inşa edilmesi ya da tasarımcının benimsediği mimari tarz nedeniyle gerçekleşmektedir. Günümüzde tarihi yapılara eklenen ilave yapılarda, eklentilerin fark edilebilmesi ve tarihi dokunun okunurluğunun bozulmaması için farklı mimari üsluplar kullanıldığı görülmektedir (Şekil 4.24). Böylece mevcut yapı ile yeni yapı arasında zıtlık sayesinde yapılar arasındaki farklılıkların belirgin şekilde görülmektedir.

Şekil 4.24. Antwerp Port House, Belçika, Zaha Hadid Architects (Url 4)

- **Koram**

Bir düzenlemenin iki zıt ucunu birbirine uygun kademeler ile bağlayan köprüye koram denilmektedir. Uçlar arası kademelerde uyum içinde bir derecelendirme ile geçiş sağlanarak beğenilmesi kolay bir düzen ortaya çıkmaktadır. Bu iki ucun arasında bulunan zıtlık bir veya birden çok öge bakımından olabilir. Bu durumda ögeler arasında doku, değer, renk, ton, büyüklük farklılıkları arasındaki geçiş bir uçtan diğer uca yavaş basamaklar ile gerçekleşmektedir. İki uç arasındaki zıtlık sadece ölçü bakımından olursa bu koram düzenli ölçü derecelendirilmesi halini almaktadır (Güngör, 2005).

Koram ilkesi doğada güneş ve ayın hareketlerinde, çiçeklerin yapraklarında, gökkuşağında bulunduğu gibi yapıların tasarımında farklı şekillerde kullanılabilir. Toplu konut yapılarında konutların yüksekliklerinin bir uca doğru artmasıyla ya da katların giderek küçülmesi ile ölçü koramı oluşmaktadır. Eski çağlarda taşların giderek küçülerek birbiri üstüne dizilmesiyle oluşan kubbe ve tonoz sistemleri de koram ilkesi ile oluşturulmuştur (Ustaömeroğlu, 1998). Bu ilkenin kullanılması yapıda hiyerarşik bir düzen oluşmasını sağlamaktadır. Çalışmaya konu olan geleneksel dokuda düzenli bir hiyerarşiye rastlanmadığı için koram ilkesi, belirleyici bir unsur olarak kabul edilmemiştir. Bu nedenle çalışmada yapılan görsel analizlerde bu ilkeye yer verilmemiştir.

Şekil 4.25. Pagoda, Horyu-ji Manastırı, Japonya (Roth & Clark, 2018)

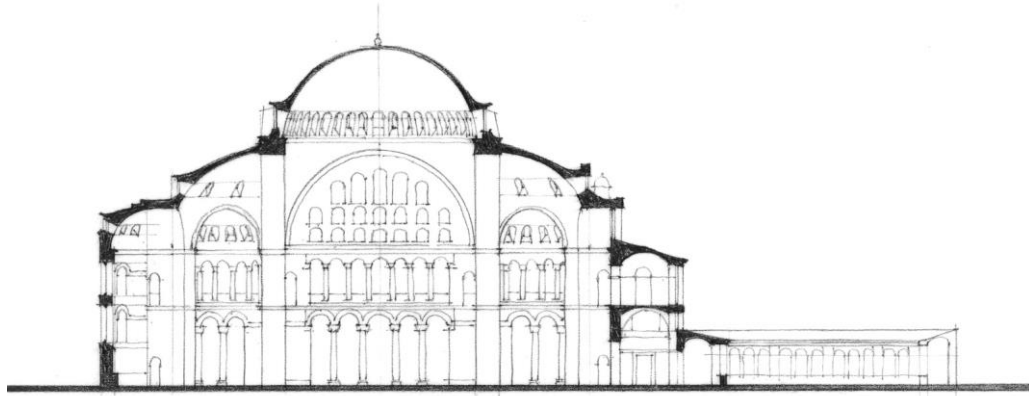
- **Egemenlik**

Bir organizasyonda kullanılan tasarım ögelerinden birinin veya bir grubun diğer tasarım öğelerine üstünlük kurması durumuna denilmektedir. Egemenlik yapıda denge

ve birliğin sağlanmasında oldukça etkilidir. Düzenlemelerde hâkim olan egemen ögeler kuvvetli bir etki yaparak ilgi çekiciliği artırmaktadır. Egemenlik ilkesi genellikle zıtlıkla sağlanmaktadır (Ustaömeroğlu, 1998).

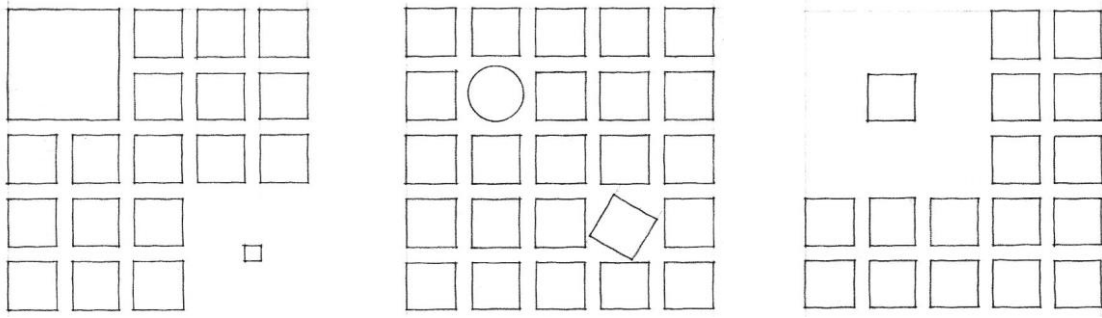
Tasarımda kararlı bir dengenin oluşması tasarımda bulunan bazı bölümlerin meydana getirdiği kuvvetli ve zayıf algılamalar arasında üstün olan öğelerin ön plana çıkması ile sağlanmaktadır. Bu durumda tasarımın diğer öğelerine üstün gelen öğe ya da öğe grubu egemen sayılmaktadır. Egemenlik ilkesinin tasarımın tamamına üstün olabileceği gibi sadece bir bölümünde de meydana gelmektedir (Güngör, 2005).

Egemenlik ilkesi mimari tasarımların bazılarında biçim ve mekânları arasında gerçek farklılıklar olduğu anlamına gelmektedir. Bu farklılıklar biçimlerin ve mekânların önem derecesini, düzenlemede oynadıkları işlevsel, biçimsel ve sembolik rolleri yansıtmaktadır. Göreceli önemin ölçüldüğü değer sistemi genellikle kullanıcıların ihtiyaçlarına, isteklerine ve tasarımcının kararına bağlı olmaktadır. Bahsedilen değerler bireysel veya ortak, kişisel veya kültürel olmaktadır. Bu durumda yapının öğeleri arasındaki işlevsel veya sembolik farklılıkların ortaya çıkması, biçim ve mekânda egemenlik ilkesinin hiyerarşik bir düzen oluşturması için oldukça önemlidir (Ching, 2007). Ayasofya Camisinde yapının üzerini örten büyük kubbe diğer kubbelere egemendir (Şekil 4.26).

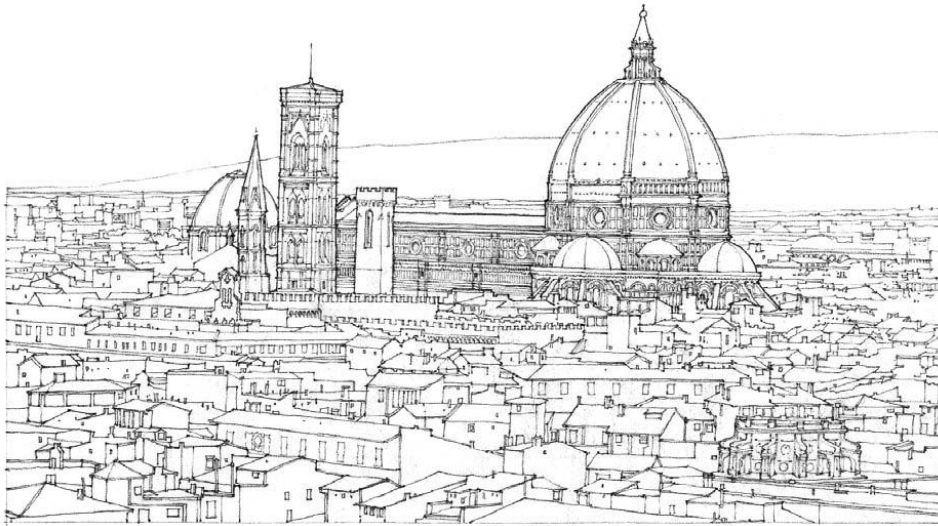
Şekil 4.26. Ayasofya Camisi, İstanbul (Ching & Eckler, 2013)

Bir düzenlemede önemli ve belirgin olarak ifade edilmek istenen şeklin veya alanın benzersiz şekilde görünür duruma getirilmesi gerekmektedir. Elde edilmek istenen bu görsel vurgu özel boyut, farklı şekil veya stratejik konuma sahip olmakla sağlanabilmektedir (Ching, 2007). Bu sayede düzenleme içinde bazı öğeler ön plana çıkarılarak önem kazanmakta ve diğer öğelere egemen olmaktadır.

Şekil 4.27. Boyut, şekil ve yerleşim yönünden egemenlik (Ching & Eckler, 2013)

Egemenlik, mimaride ve görsel sanatlarda birliğe gidişte önemli bir tasarım ilkesidir. Oluşturulan düzen içerisinde farklılık oluşturarak dikkati o yöne çekerek izleyen kişide heyecan uyandırmaktadır. Mimari eserlerde ise tasarımcının yapıda önemli gördüğü mekân, eleman veya binayı vurgulamasına yardımcı olmaktadır.

Şekil 4.28. Floransa Katedrali'nin kentsel çevreye egemenliği (Ching, 2007)

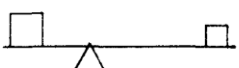
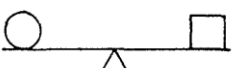

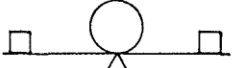
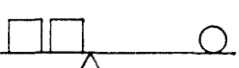
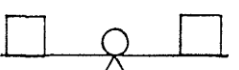
- **Denge**

Bir düzenlemede bulunan öğelerin yön, aralık, renk, doku, değer ve ölçülerinin karşılaştırılması durumunda herhangi birinin diğerlerine ağır basmaması, önem dereceleri arasında denge hissedilmesi durumudur. Denge ilkesinin geçerli olduğu yapılarda biçim veya biçim gruplarından biri ağır basarak tasarımı kendi ağırlık merkezine çekmemelidir (Güngör, 2005). Graves (1951) dengeyi zıt kuvvetlerin eşitliği olarak tanımlamaktadır. Denge ilkesi insanların günlük yaşamlarında da oldukça etkilidir. Eğik duran bir çerçeveyi düzeltmek veya fotoğraf çekerken nesneyi kadrain ortasına yerleştirmek istenmesinin nedeni dengenin izleyende estetik bir bırakması ve

insan gözünün daima dengeyi araması olduğu anlaşılmaktadır (Ustaömeroğlu, 1998). Bu nedenle yapı cephelerinin dengeli bir tasarıma sahip olması durumunda yapının estetik bir görünüme sahip olduğu söylenebilmektedir.

Güngör (2005)'e göre iki çeşit denge vardır. Bunlar bakışık (simetrik) denge ve bakışsız (asimetrik) dengedir.

- *Bakışık denge:* Ögelerin düşey, yatay veya eğik bir eksen etrafında simetrik olarak yerleştirilmesiyle oluşmaktadır. Bu denge türü insanlar üzerinde oturmuş, sağlam bir etki bırakmaktadır. Bu nedenle anıtsal yapıların tasarımlarında görülebilmektedir. Ancak ilgiyi sürdürme gücü az olduğundan monotonluk etkisi de vermektedir. Bu sıkıcılık durumu kullanılan ögelerin biçim ve boyut yönünden değişiklik göstermesi ile ilgi çekici hâle getirilebilir.
- *Bakışsız denge:* Ögelerin simetrik olmayacak şekilde serbest tarzda yerleştirilmesiyle oluşmaktadır. Bu denge türünü sağlamak daha zor olmasına rağmen değişken ögelerin varlığı nedeniyle daha ilgi çekicidir.

		biçimsel (simetrik) denge		biçimsel olmayan (asimetrik) denge	
uygunluk 1' de ayrıca tekrar	1			5	zıtlık 5' de ayrıca tekrar
	2			6	
tekrar ve egemenlik	3			7	tekrar ve egemenlik
	4				

Şekil 4.29. Simetrik ve asimetrik denge (Ustaömeroğlu, 1998)

Bu denge çeşitleri yapıların fonksiyonuna göre belirlenerek tasarımda kullanılmaktadır. Simetrik denge kusursuz, ağır ve görkemli bir etki meydana getirerek yapıya anıtsal bir özellik kazandırdığı için daha çok katedral, mahkeme, banka, parthenon gibi resmi ve dini anıt yapılarında kullanılmaktadır. Asimetrik denge ise daha

ilgi çekici görüldüğü için mimaride ve çağdaş sanat eserlerinde kullanılmaktadır (Graves,1951). Görsel düzenlemelerde dengeli bir sunum oluştururken şekil, boyut, ton değeri ve görsel ağırlık; ayrıca yerleştirme, yön ve aralık dikkate alınması gereken özelliklerdir (Ching, 2015). Şekil 4.30 de görülen yapının ortasından geçtiği düşünülen hayali bir aks, eksen olarak kabul edildiğinde yapıda simetrik denge bulunduğu görülmektedir. Bu durum yapıya anıtsal ve kararlı görünüm kazandırmıştır.

Şekil 4.30. Girard Koleji, Pensilvanya, Thomas Ustick Walter (Roth & Clark, 2018)

- **Birlik**

Mimarlıkta görsel düzenleme ilkeleri arasında başarılması en zor olan birlik, bütünlük ilkesidir. Tasarımda düzen ve birlik oluşturmak; görsel denge, oransal ilişkiler, ritim ve tekrar gibi ilkeler ile gerçekleşmektedir. Birlik duygusunu oluşturan uygunluk; farklı hareketlerde çizgi, biçim, doku, renk ve açıklık-koyuluk etkisi veren öğelerin bu ilkeler doğrultusunda düzenlenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu farklı öğelerin çeşitli şekillerde bir araya gelmesi sonucu birlik içinde çeşitlilik oluşmaktadır (Aydınlı, 1992). Mimari düzenlemelerde yer alan öge ve öge gruplarının, kentsel çevrede bulunan yapıların belirli bir düzende bir araya gelerek bütünü oluşturmaları durumunda birliğe ulaşılmaktadır.

Görsel birliğin önemli bir yönü, bütünün parçalar üzerinde baskın olması gerekliliğidir. Düzenlemede yer alan öğeleri tek tek fark etmeden önce tasarımı bir bütün olarak görülmelidir. Her öğenin toplam etkiye katkı sağlayan tekil bir anlamı olabilir, ancak izleyici yalnızca bir parça veya parçalar grubu görürse tasarımda görsel birlik yoktur (Lauer & Pentak, 2005).

Birliğin sağlanabilmesi için öncelikle denge gerekmektedir. Dengenin sağlanmadığı düzenlemelerde birlik oluşmaz. Birliğin oluşması için uygunluk, zıtlık, egemenlik ve değişkenlik yolu olarak üç yol bulunmaktadır. Bunlardan en iyi ilgi çekici sonuca ulaştıran yol egemenlik ve değişkenlik yoludur. Uygunluk yolunda tekrar, ardışık tekrar, uygunluk ve koram ilkeleri; zıtlık yolunda zıtlık ilkesi kullanılmaktadır. Egemenlik ve değişkenlik yolunda ise diğer yolların devamında ulaşılan ayrı bir nokta olduğundan diğer yollardaki ilkelere ek olarak egemenlik ve koram ilkelerini de kullanılmaktadır. Bu yollardan hangisinin izleneceğine tasarım özelliği düşünülerek karar verilmektedir (Güngör, 2005).

Birlik ve süreklilik ilkeleri tasarda karşılıklı olarak kendini desteklemektedir; ancak biri olmadan diğer ilke de elde edilememektedir. Birini oluşturan faktörler her zaman diğerini de güçlendirmektedir. Bu bağlamda tasarda bulunan ana ve destekleyici öğelerin yerleştirilmesi ve düzenlemesi ile tasarımın ana fikri odak haline getirilmektedir. Etkili bir tasarım, hiçbir parçası ile tutarsızlık göstermez veya bütünü bozamaz. Tekdüzelik ile karıştırılmaması gereken birlik; tasara, tasarım konumuna ve kullanıcıya uygun biçim, ölçek, ortam ve teknik senteze; ayrıca bütüncül görselin ve sözel bilgilerin tutarlı ve kapsamlı bir şekilde düzenlemesine bağlıdır (Ching, 2015).

Tasarda kullanılan üç çeşit birlik bulunmaktadır (Güngör, 2005):

- *Hareketsiz birlik:* Geometrik şekiller ve bu şekillerden üretilen biçimlerin oluşturduğu türdür. Kararlı ve etkilidir. Şekil-zemin anlatımlarında kullanılması tasarımın bütüncül bir etki oluşturmasını sağlamaktadır. Tasarda kullanılan süs ve motifler de hareketsiz birliğe örnektir.
- *Hareketli birlik:* Hareketli yapılarda, gelişen kentlerde ve canlı bünyelerde kullanılmaktadır. Kentler büyürken sosyal ve teknik hizmetlerin de kent ile gelişmesi, canlılar büyürken organların buna paralel olarak büyümesi bu türe örnektir.
- *Fikir ve üslup birliği:* Tasarda kullanılan tüm parçaların, birliğin ana fikrine ve anlayışına uygun şekilde düzenlenmesidir. Yapının ana fikri düşey etki oluşturmak ise kullanılan sütun, pencere, süsleme gibi elemanların düşey etki elde edecek şekilde kullanılmasıyla birlik oluşturulmaktadır.

4.4.3. Gestalt İlkeleri

İnsanlar görüş alanına giren nesnelere görsel olarak algılandıkça bunlara bir anlam yükleyerek aralarındaki ilişkinin ne olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Çevresini

anlamaya çalışan bir insanın yapacağı ilk iş çevrenin incelenmesi ve anlam verilmesidir. Ancak insanlar bazı durumlarda görüş alanına giren konuları kolay anlaşılır olmaması ve belirli şekilde sunulmaması nedeniyle anlamlandıramamaktadır. Bu nedenle düzenlemelerde belirliliğin sağlanması gerekmektedir (Güngör, 2005).

Görsel bir birlik oluşturmada tasarımcının işi, izleyicinin çeşitli elemanları ilişkilendirecek bir çeşit organizasyon aramasıyla kolaylaşmaktadır. İzleyici tasarımda karışıklık görmek istemediğinden tasarımcı bu noktada bazı ipuçları sağlamalıdır. Ancak izleyici zaten tasarımda daha uyumlu bir düzen ve birlik bulmaya çalışmaktadır. Tasarımı izleyen kişi böyle bir düzen bulamazsa görüntüyü görmezden gelme ihtimali bulunmaktadır. Bu durum algı alanındaki çalışmaların gösterdiği sonuçlardan biridir. 20. yüzyılın başından bu yana, psikologlar göz ve beyin fonksiyonunun birlikte nasıl çalıştığını keşfetmeye çalışırken görsel algı üzerine birçok araştırma yapmışlardır. Bu araştırmaların çoğu teknik ve bilimsel olmasına rağmen sanatçıların ve tasarımcıların bazı temel bulguları anlamaları açısından yarar sağlamaktadır. Bu algı çalışmalarından en çok bilinenleri, görsel psikolojinin Gestalt teorisidir (Lauer & Pentak, 2005). Gestalt, Almanca bir kelimedir ve Türkçede 'şekil' anlamına gelmektedir. Gestalt ilkeleri, basit veya karmaşık olarak algılanan öğelerin bir araya gelişlerini analiz etmek için bazı esaslar ortaya koymaktadır (Aydınlı, 1992).

Gestalt teorisi, klasik psikolojinin parçacılığına karşın, bütünü parçaların toplamından daha çok olduğunu kanıtlamaktadır. Görme olayının temelini oluşturan bu teori, görsel alanın algılanabilmesi ve düzenlenebilmesi için gereken kuramsal temeli sağlamaktadır (Denel, 1981). Ching'e (2007) göre Gestalt psikolojisi, fizyolojik veya psikolojik fenomenlerin, refleks veya duyum gibi tekil unsurların toplanmasıyla değil, ayrı ayrı ya da birbirleriyle bağlantılı şekiller aracılığıyla ortaya çıkmayacağını savunan kuramdır.

Gestalt psikologlarından Wertheimer gördüğümüz nesnelerin bütünleşmelerini, gruplaşmalarını, bunların algılamada belirgin hale gelmelerini araştırmıştır ve sırasıyla yakınlık, benzerlik, süreklilik ve kapalılık olarak dört önemli gereklilik saptamıştır. Güngör (2005) ise bu ilkeleri farklı bilgiler ile güçlendirerek, görsel algılamada belirginliği ve bütünleşmeyi sağlayan gereklilikleri yakınlık, benzerlik, ayırıcı nitelik ve saydamlık olarak sıralamıştır. Ayırıcı nitelik; öğelerin iyi devamlılığı, çevrenin kapanması, öğelerin bağıntı kurması ve bakışım (simetri) olarak incelenmektedir.

- **Yakınlık**

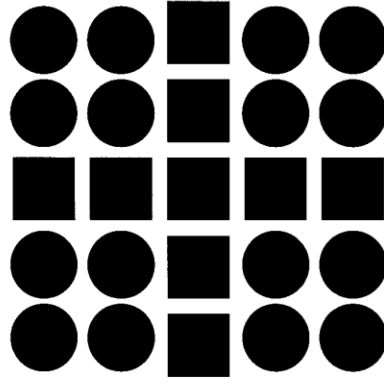
Araştırmacılar, izleyicilerin birbirine yakın nesnelere daha büyük bir birime gruplandırma eğiliminde oldukları sonucuna varmışlardır (Lauer & Pentak, 2005). Bu bağlamda yapı cephelerinde ve yapı cephelerinin oluşturduğu sokak silüetinde; kapı-pencere boşlukları, yatay-düşey hatlar ve cephe süslemeleri birbirine yakın olarak tasarlanmaları durumunda grup olarak algılandığı ve yakınlık ilkesine uygun bir tasarım olduğu görülmektedir. Pompidou Kültür Merkezi'nin cephesinde farklı renk, boyut ve yönlerde tekrar eden kanallar, borular ve iskele birbirine yakın aralıklarla tekrar ederek gruplandırılmış ve yapıda görsel birlik sağlamıştır (Şekil 4.31). Bu farklı görünüm yapının görsel kimliğini güçlendirmiştir.

Şekil 4.31. Pompidou Ulusal Sanat ve Kültür Merkezi, Fransa, Richard Rogers&Renzo Piano (Lauer & Pentak, 2005)

- **Benzerlik**

Beynimiz benzer şekildeki nesnelere ilişkilendirme ve gruplandırma eğilimindedir. Bu nedenle Şekil 4.32de benzer şekillerin gruplanması merkezde bir artı işareti görülmesini sağlamaktadır (Lauer & Pentak, 2005). Yapı cephelerinde benzerlik kavramı renk, biçim, doku ve ölçü öğelerinde sağlanabilmektedir. Birbirine yakın olarak düzenlenen elemanlar yakınlık kriterini sağlarken aynı zamanda benzerlik özelliği de göstermektedir. Bu nedenle çalışmada yapılan görsel analizlerde yakınlık ve benzerlik kriterleri gruplandırılarak birlikte değerlendirilmiştir.

Şekil 4.32. Artı işareti, işareti oluşturan küçük şekillerden daha belirgindir (Lauer & Pentak, 2005)

- **Süreklilik**

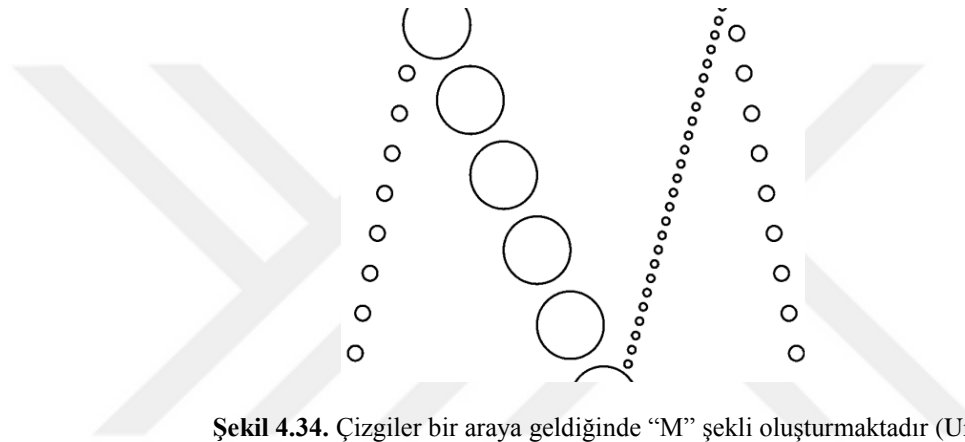
Bir düzenlemeyi meydana getiren öğeler biçimleri oluştururken kesintiye uğramadan devamlılık gösterdiğinde meydana gelen biçim daha etkili ve düzgün olmaktadır. Bunun tersi bir durum olduğunda ise oluşan cisim etkili ve düzgün bir tasarımdan uzaklaşmaktadır (Güngör, 2005). Bu ilke yapıların iç ve dış tasarımında etkili olarak kullanılmaktadır. Yapının dış tasarımında kat silmeleri, bezemeler, korkuluklar, kapı-pencere boşlukları, kayıtları ve pervazlarının cephede devamlı bir düzende yerleşmesi ile süreklilik sağlanmaktadır. Tasarımda oluşan bu süreklilik yapıya kararlı ve düzenli bir görünüm kazandırmaktadır. Yapıların iç tasarımında oluşan süreklilik ise iç mekân algısını kuvvetlendirmektedir. Guggenheim Müzesi, katlar arasında ulaşım sağlayan eğime sahip rampa düzeni ile iç mekânda süreklilik sağlamaktadır (Şekil 4.33).

Şekil 4.33. Guggenheim Müzesi, New York, Frank Lloyd Wright (Url 5)

- **Kapalılık**

Şekil 4.34de görülen düzenleme sadece çeşitli boyutlarda birçok daireden oluşmamaktadır. Gözümüzün benzer daireler arasındaki boşlukları çizgiler oluşturacak şekilde kapatması nedeniyle bu diyagonal çizgiler bir “M” şekli izlenimi vermektedir (Lauer & Pentak, 2005). Kapalı şekillerin arasındaki boşlukların veya tam kapanmamış şekillerin görme yetimiz ile tamamlanarak bütün gibi algılanması düzenlemelerde kapalılık ilkesini sağlamaktadır. Mimari tasarımlarda kapalılık ilkesi yapının görsel bütünlüğünü bozacak bir durumun söz konusu olmadığı; ölçek, biçim, renk, doku gibi öğelerin yapıda birlik sağladığı durumlarda meydana gelmektedir.

Şekil 4.34. Çizgiler bir araya geldiğinde “M” şekli oluşturmaktadır (Url 6)

- **Bakışım (Simetri)**

Bakışık biçimlerin etkisi daha belirgin ve keskin olduğundan bu şekilde tasarlanan düzenlemelerde kararlı bir denge mevcuttur. Bu sayede daha etkili olmaları ve akılda kalmaları kolaylaşmaktadır (Güngör, 2005). Cephe analizlerinde denge ilkesi araştırılırken simetriden yararlanıldığı için çalışmada denge ve bakışım birlikte değerlendirilmektedir.

- **Saydımlık**

Bir cismin veya biçimin ışığın geçmesine izin vermesi durumuna saydımlık denmektedir. İki boyutlu bir düzenlemede iki biçim üst üste gelse de ikisi de saydımlık nedeniyle tamamıyla görülmektedir (Lauer & Pentak, 2005). Bazı düzenlemelerde ise cisimlerin üçüncü boyutu olan derinlikleri görülememektedir. Böyle durumlarda görülemeyen yüzler sadece tahmin edilebildiğinden; renk, doku, biçim açısından farklılık olma ihtimali tasar için belirsizlik oluşturmaktadır. Böyle durumlarda tasarda

bulunan elemanların anlaşılabilmesi için cisimlerin saydam olması gerekmektedir. Bu sayede görsel algılamada belirlilik oluşmaktadır (Güngör, 2005).

Yapılarda saydamlık oluşturan cam malzeme ile iç mekânlara doğal ışığın girmesine izin verilirken aynı zamanda iklim şartlarına karşı da koruma sağlanmıştır. Teknolojinin gelişmesi sonucu çeliğin işlenebilme gücünün artması ise cephelerde daha büyük cam açıklıklar kullanılmasını mümkün kılmıştır. Bu sayede iç ve dış mekân yakın ilişki halinde olmaktadır (Göker, 2010). Geleneksel yapı cephelerinde ise saydamlık, kapı- pencere boşluklarında kullanılan cam malzemenin yanı sıra bu boşlukların bir kısmını örten ahşap kafeslerde bulunan delikler ile sağlanmaktadır. Bu saydam alanlar sayesinde doğal ışık iç mekâna kontrollü bir şekilde alınmaktadır.

Şekil 4.35. Farnsworth Evi, Illinois, Ludwig Mies van der Rohe (Url 7)

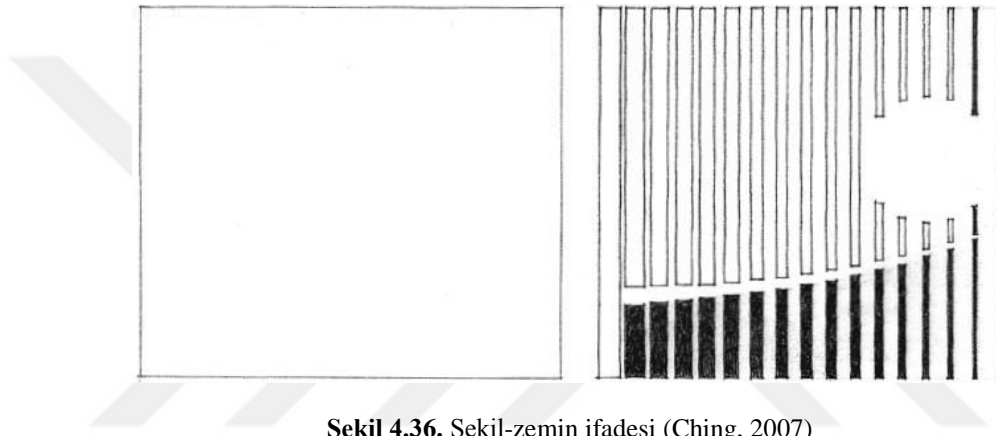
4.4.4. Şekil-Zemin İlişkisi

Görsel alanımız genellikle şekil, boyut, renk veya yön açısından farklı heterojen öğelerden oluşmaktadır. Bu öğeler görsel alanın yapısını daha iyi anlamak için şekil olarak algılanan pozitif öğeler ve şekillerin arka planını oluşturan negatif öğeler olarak iki karşıt gruba ayrılmaktadır (Ching, 2007).

Yapıların buldukları kentsel doku içerisindeki konumunda yapı konturlarının arka ya da ön plan oluşturma etkisi bulunmaktadır. Tasar öğeleri, tasar ilkeleri gereğince bir araya gelip düzenlemeler oluştururken yüzeysel ve hacimsel anlatımlar oluşturmaktadır. Bunların yüzeysel olanlarına zemin anlatımları, hacimsel olanlarına şekil anlatımları denilmektedir. Şekil ve zemin anlatımları Gestalt psikologlarından Koffka ve Rubin tarafından ayrıntılı olarak incelenmiştir. Zeminin şeklin arkasında uzanıp gittiğini savunmuşlardır. Yaptıkları çalışmalara göre (Güngör, 2005):

- Şekillere ait kenarlar onları zeminden ayıran en önemli özellikleridir.
- Şekil bir cisim veya nesne karakteri taşımaktadır.
- Kenar çizgileri şekle ait görünmektedir.

Bu bağlamda çevremizde gördüğümüz şekillerin zıt bir arka plan olmadan var olmayacağı anlaşılmaktadır. Bu nedenle şekiller ve arka planları sadece karşıt öğeler olmayıp aynı zamanda birlikte mimari düzenlemeleri de oluşturmaktadırlar (Ching, 2007). Kentsel dokuda yapıların ve yapı gruplarının araziye göre şekillenmesi sayesinde yapılar arazi üzerinde bir şekil oluştururken, buldukları sokak silüeti de yapıya arka plan sağlamaktadır. Bu sayede yapı kentsel çevrede görünürlük kazanmaktadır.

Şekil 4.36. Şekil-zemin ifadesi (Ching, 2007)

4.5. Geleneksel Türk Evi

Konutlar; onu kullanan insanların kültürel ve sosyal anlayışını yansıtan, geçmiş ile gelecek arasındaki bağlantıyı sağlayan mimari değerlerdir. Geleneksel konut mimarisi, halk tarafından oluşturulduğu gibi halkın yaşama biçimini, kültürünü, döneminin teknolojisini doğrudan günümüze yansıtmaktadır. Bu açıdan bakıldığında konutlar; kültürel, tarihi, ekonomik ve coğrafi etmenlerin şekillendirdiği yapılar olarak kültürü yansıtan mimarinin en önemli parçalarındandır (Eldem, 1989). Bektaş (2018)' a göre konutlar inşa edildikleri toprakların ve kültürlerin eserleri olduklarından ülkemizde bulunan Osmanlı eseri evlere Türk evi denilebilmektedir. Bu evler Osmanlı yaşam kültüründen ve aynı topraklar üzerinde paylaşılan ortak yaşamdan etkilenerek oluşturulmuştur (Bektaş, 2018).

Osmanlı konut mimarisinde en üst düzey bilinç ve yetenek ile geliştirilen mimari, yüksek bir kültür ürünü olan standart elemanların, yerel gerçeğin ve bir bütünlük zorunluluğunun bilinci ile bir araya getirilerek oluşturulmuştur. Kullanıcılar ile yerel kararları oluşturan teknisyenlerin bu yüksek bilgi ürünü standart mimari elemanları

birleştirmeleri şeklindeki bu çözüm, İslam dünyasında yaygın bir yaklaşımdır (Cansever, 2006).

Her toplumun kendine özgü yaşam biçimi ve farklılıkları konut kültürlerinin temellerini oluşturmuştur. Türk toplumu da kendine has özelliklerini, geleneklerini, kültürlerini inşa ettikleri yapılarda uygulayarak yapıların da kendileri ile birlikte yaşayan bir canlı varlık haline gelmesine olanak sağlamıştır. Bu nedenle mimari yapılar, kent ve insan arasında bağlantı kurabilmek için gereken öncelikli bir unsurdur. İnsan eliyle yapılan tüm mimari eserler kentin ve dönemin gereksinimlerine uygun şekilde tasarlanırken; aynı zamanda kenti ve kent hayatını da etkilemektedir.

Geleneksel konutlarda yapının içi ve dışı arasında keskin farklar bulunmamaktadır. Bu durum Türk evinin en önemli özelliklerdendir. Kullanıcıların ekonomik durumlarındaki farklılıklar temel özellikleri etkilememektedir ve her evin tek bir kuruluş ilkesine göre inşa edildiği görülmektedir (Küçükerman, 1985). Konutlar kullanıcıların ihtiyaçlarına göre şekillendiği için her evin özellikleri temelde aynı olmasına rağmen bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Kullanıcı ailenin ekonomik durumu, sosyal hayatı, dini inancı, konutu kullanan kişi sayısı farklı plan ve cephe karakterlerinin oluşmasına sebep olan faktörlerden bazılarıdır.

Türk evi olarak adlandırılan geleneksel konutların üretim aşamasında yazılı olmayan bazı temel ilkelerin var olduğu görülmektedir. Bu konutlar çevreye saygılı, doğaya ve yaşama uygun bir tasarım ile düzenlenmiştir. Ayrıca akla ve gerçeğe uygun çözümler ile gereksiz ayrıntılardan kaçınarak gösterişten uzak olacak şekilde tasarlanmışlardır. İçten dışa gelişen çözümler sayesinde geleneksel konutların öncelikle işlevsel çözümleri yapılmıştır. Bu sayede yapıların iç ve dış oylumları arasında tam bir uyum yakalanmaktadır. Konutların yapımında, yapımında kullanılan gereçlerde ve yapının kullanım alanlarında boş alan harcanmadan tutumluluk sağlandığı görülmektedir. Tasarımda kullanılan malzemelerin yapının bulunduğu çevreden seçilmesi ise hem kolay hem de doğaya uygun malzeme teminini sağlamıştır. Bu doğal gereçler ile inşa edilen konutların yapım yöntemleri kolaylık ilkesine dayanmaktadır. Oluşan konutlara ait ölçüler ise insan ölçülerine dayanmaktadır ve yapılar kullanım esnekliğine sahiptir. Kullanım gerekliliğine göre oda sayısı artırılmakta veya odalar kendi içinde bölünebilmektedir. Tüm bu konut tasarım aşamaları yazılı kurallar olmadan doğal ve insancıl bir yaklaşımla çözüme ulaşmaktadır (Bektaş, 2018).

Türk evi tasarımında sağlanan bu standartlar düzeni, kentlerde mimarî üslûp ve ifade bakımından bütünlük sağlarken, 20. yüzyılda ortaya çıkan standartlaşmanın doğurduğu tekdüzeliğe hiçbir şekilde sebep olmamıştır. Ayrıca bütünlüğün içinde çeşitliliğin ve farklılaşmanın gerçekleşmesine de fırsat sağlamıştır. Bu düzen içinde her konut kendi bağımsız ve tekil özellikleriyle meydana gelmektedir (Cansever, 2006).

4.5.1. Geleneksel Türk Evi Cephe Karakteri

Geleneksel konut kültürü kasaba ve kentte yaşamını sürdüren Anadolu toplumunun imkânlarına paralel olarak gelişme gösteren yapı kavramı ile ortaya çıkmıştır. Geleneksel konutlar genellikle bir veya birkaç katlı, gösterişten uzak ama özenli, bulunduğu alanın özelliklerini yansıtan yapılar olmuşlardır (Küçükerman, 1985). Geleneksel konutlar genellikle tek katlıdır. Zemin seviyesi iç avlunun devamı olarak boş bırakılmıştır; ev birinci katta yer almaktadır. Ancak düşük gelirli kullanıcılara ait konutlar zemin kattan oluşurken; yüksek gelir grubuna mensup kullanıcılar zemin, birinci ve ikinci kattan oluşan evlerde oturmuşlardır. Şehir topografyasının hâkim noktalarında, konut dokusunun odak noktalarını oluşturan mescitler, camiler, büyük ağaçlar bulunmaktadır; diğer toplumsal yapılar ise, şehrin ve mahallelerin odak noktalarını belirlemiştir (Cansever, 2006).

İslamiyet'in kabulü ile farklılaşan mahremiyet anlayışı, iklim şartları, yöreye özgü yapı malzemeleri, kullanıcıların gelir düzeyi gibi geleneksel Türk evi tasarımına etki eden önemli faktörler, konutlarda çeşitlilik oluştururken aynı zamanda cephe karakterlerini de büyük ölçüde etkilemiştir. Geleneksel yerleşimlerde yapı cepheleri; kat sayısı, doluluk-boşluk oranı, biçim özellikleri, bezeme, cumba, balkon, çatı düzeni, payanda, malzeme ve renk kullanımı gibi temel mimari elemanlarla kent dokusunda geleneksel yapı görünümünü oluşturmaktadır.

Böylece cumbalar Osmanlı şehirlerinin insan ölçeğindeki yapısını oluşturmaktadır (Cansever, 2006). Cumbaların ahşap payandalar ile desteklendiği konut örnekleri de oldukça yaygındır. Bu payandalar cumbaları desteklemesinin yanı sıra cephelere hareketlilik katarak estetik bir görünüm kazandırmaktadır. Ayrıca konut cephelerinde kullanılan ahşap kat silmeleri, bezemeler, kapı ve pencere modüllerini çevreleyen pervazlar, hatıllar, payandalar, pencere ve merdiven korkulukları da cephe görünümüne zenginlik kazandırmaktadır.

Geleneksel konutların inşasında yapının inşa edildiği yörenin çevresel özellikleri, iklimi, yörede kolay temin edilebilen malzeme çeşidi ve dönemin teknolojisi gibi çeşitli etkenlere göre şekillenen farklı yapım teknikleri kullanılmıştır. Konutların inşasında kullanılan teknikler yapının plan ve cephe karakterinin oluşumunda etkili olmuştur.

Bu yapım teknikleri hımış, bağdadi ve ahşap kaplamalı olarak sınıflara ayrılmaktadır. Ahşap iskelet arasına kerpiç veya tuğla dolgu kullanılarak taş bir temel üzerine kurulduğunda hımış yapılar, ahşap iskelet üzerine 2-3 cm aralıklarla çita çakılarak sıva yapıldığında bağdadi yapılar oluşmaktadır. Ayrıca iskeletin dıştan tahta ile kaplanıp içten bağdadi üzeri sıva yapıldığı ve iç, dış kaplama arasında boşluk bırakıldığı yapılar ise ahşap kaplamalı olarak tanımlanmaktadır (Aksoy & Ahunbay, 2005). Taş ve tuğla gibi yapı malzemelerinin harç adı verilen bağlayıcı malzemeler ile veya harç kullanılmadan örülmesiyle oluşturulan yapılar ise kâgir veya yığma yapı olarak adlandırılmaktadır (Kara & Şahbaz, 2016). Geleneksel konutlar bu farklı yapım teknikleri kullanılarak inşa edilmiştir. Çalışmanın ana konusu geleneksel Afyonkarahisar konutları olduğundan cepheye ait özelliklerden sonraki bölümde ayrıntılı olarak bahsedilmektedir.

4.5.2. Geleneksel Türk Evi Plan Tipleri

Türkler Anadolu topraklarına göç ettikten sonra barınma ihtiyaçları için farklı çözümler uygulanmaya başlamıştır. Göçebe hayatta kullandıkları çadırları geliştirerek zamanla bir ailenin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kalıcı çözümler sunan sofa ve odalara dönüştürmüşlerdir. Çadırlarda karşıladıkları ihtiyaçlarını yerleşik düzende odalarda; ortak kullanıma sahip alanlarda gerçekleşen eylemleri ise yerleşik düzende sofalarda yapmaya başlamışlardır (Kunduracı & Bahargülü, 2018). Konutta her oda çadır düzeninde olduğu gibi oturma, yatma, dinlenme, çalışma, yemek yeme ve yıkanma gibi eylemlerin sürdürüldüğü bir iç ortamdır. Odalar bir ailenin bütün ihtiyaçlarını karşılamaktadır ve kullanıcı ailenin büyüklüğüne göre oda sayısı

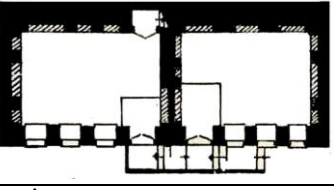
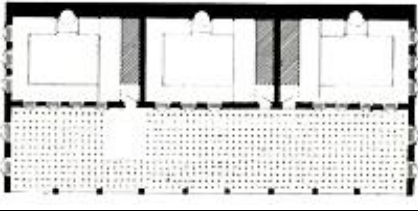
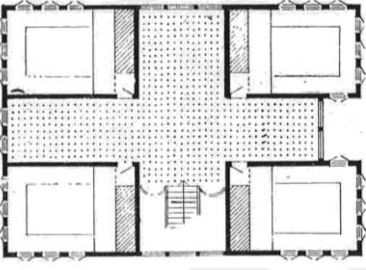
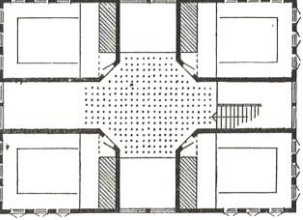
değişmektedir. Konutlarda tüm ailenin toplanıp zaman geçirmesini sağlayan mekân ise sofadır. Konut tasarımlarında başlangıçta sadece odalar arası iletişimi sağlayan sofalar, zaman içinde oturma, toplanma ve dinlenme gibi eylemler için kullanılan özel köşelerin oluşmasıyla Türk evine ait temel bir öge halini almıştır (Eruzun, 1989).

Bektaş (2018)'a göre geleneksel konutların en önemli özelliklerinden biri tasarımlarının içten dışa doğru gelişmesi, yani öncelikle işlevin çözümlenmesidir. Yapıların içinin ve dışının uyumu sonucunda da iç mekân güzelliğinin yapının dışına yansımaktadır (Bektaş, 2018). Bu bağlamda konutların plan özelliklerinin incelenmesinin yapıların çözümlenebilmesi için incelenmesi gereken temel unsurlardan olduğu kabul edilmektedir.

Türk evinde planı oluşturan unsurlar odalar, sofalar ve merdivenlerdir. Odaların sayısı, şekil özellikleri ve yönü ise konut tasarımında uygulanacak plan tipinin meydana gelmesinde oldukça önemlidir. Sofanın şekli ve konumu ise plan tipini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle Türk evi plan tiplerinin sınıflandırılmasında sofanın konut planındaki yeri esas alınmaktadır (Eldem, 1954). Bu durum sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tipi olmak üzere dört temel plan tipini ortaya çıkarmıştır (Çizelge 4.1).

Tüm plan tiplerinde oda konutun dış ortamdan en çok yalıtılan elemanıdır. Belirgin bir biçimlenişe ve elemanlara sahiptir. Giriş sekisi ve devamında yüklük duvarı, ocak duvarı, bir veya iki adet pencere duvarı odanın belirleyicileridir. Cumbalar odanın boyutunu, momentin azaltılması ile ahşabın taşıyıcılığını artırarak büyütülmektedir. Konutun büyüklüğünü odaların büyüklüğünden daha çok, oda sayısı belirlemektedir. Odalardan biri konumu ve detaylandırılması ile özelleşmiş başodadır. Bu özellikler bağlamında Türk Evi'nin net bir plan şemasına sahip olması, rasyonel bir yapılanmanın varlığına işaret etmektedir. Bu yapılanmada modül kavramı yapının inşasında, kullanımında ve algılanmasında önemli katkılar sağlamaktadır (Yürekli & Yürekli, 2007).

Çizelge 4.1. Türk Evi Plan Tipleri (Eldem, 1954)

	<p>Sofasız Plan Tipi: Bu plan tipinde konutlar, odaların yan yana gelmesi ile oluşmaktadır. Konutlar tek katlı ise odaların birbirleri ile bağlantısı önündeki kaldırım, tretuvar veya avlu ile; odalar üst katta olduklarında ise bağlantı balkonlar ile sağlanmaktadır. Bazı konutlarda odalar arasında eyvan da yer almaktadır. Genellikle iklimin sıcak olduğu güney bölgelerde bu plan tipi kullanılmıştır.</p>
	<p>Dış Sofalı Plan Tipi: Bu plan tipinde odalar sıralar halinde dizilmiştir ve bu odalar bir sofa ile birbirlerine bağlanmıştır. Bu yerleşim düzeni dış sofalı plan tipinin en basit halidir. Bu durumdan farklı olarak sofanın bir ucuna köşk ilave edilmesi ve köşkün oda şekline girmesi, bu ilavelerin sofanın bir veya iki ucunda olması ile dış sofalar plan tipinde L ve U şeklinde bir veya iki kollu plan tipleri de meydana gelmektedir.</p>
	<p>İç Sofalı Plan Tipi: Plan tipi oluşumunda ikinci basamak olan iç sofalı plan tipi, sofanın iki yanının oda sıraları ile çevrilmesiyle oluşmaktadır. Bu çözüm 'karniyarık' olarak da adlandırılmaktadır. Bu plan tipi; odaların sofanın iki tarafına dizilmesi ile alan tasarrufu sağlarken, aynı zamanda dış duvarlardan da tasarruf etme imkânı sağladığı ve odalar arasındaki bağlantıyı da kolaylaştırdığı için tercih edilmiştir. Sofa, genellikle güneş ışığına veya manzaraya doğru yönelmiştir ve bunlardan faydalanabilmek için bu yöne oda konulmamıştır, bu durum sonucunda da sofa ana cephenin ortasına getirilmiştir. Bu nedenler iç sofalı plan tipinin kentlerde tercih edilmesine sebep olmuştur.</p>
	<p>Orta Sofalı Plan Tipi: Bu plan tipinde sofa evin merkezindedir ve dört tarafı oda sıraları ile çevrilidir. Sofanın aydınlık olması için oda sıralarının arasında eyvan şeklinde boşluk bırakılmaktadır. Sofaya açılan eyvan sayısının birden dörde kadar çıkarılabilmesi bu plan tipinin en zengin plan kompozisyonları oluşturulmasına imkân vermektedir. Bu nedenle büyük konak ve saraylarda diğer plan tiplerine göre daha çok tercih edilmiştir.</p>

5. AFYONKARAHİSAR KENTİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE GELENEKSEL AFYONKARAHİSAR KONUTLARI

Bu bölümde çalışma alanı olarak belirlenen Afyonkarahisar kenti hakkında araştırmalar yapılarak kentin konumu, tarihi ve coğrafi özelliklerine ait veriler elde edilmiştir. Ayrıca geleneksel Afyonkarahisar konutları yerinde yapılan tespitler ile incelenmiştir. Bu sayede çalışmanın yapıldığı kent ve alan hakkında bilgi edinilmesi, geleneksel sivil mimarlık örneklerinin ayrıntılı bir şekilde anlaşılması sağlanmıştır.

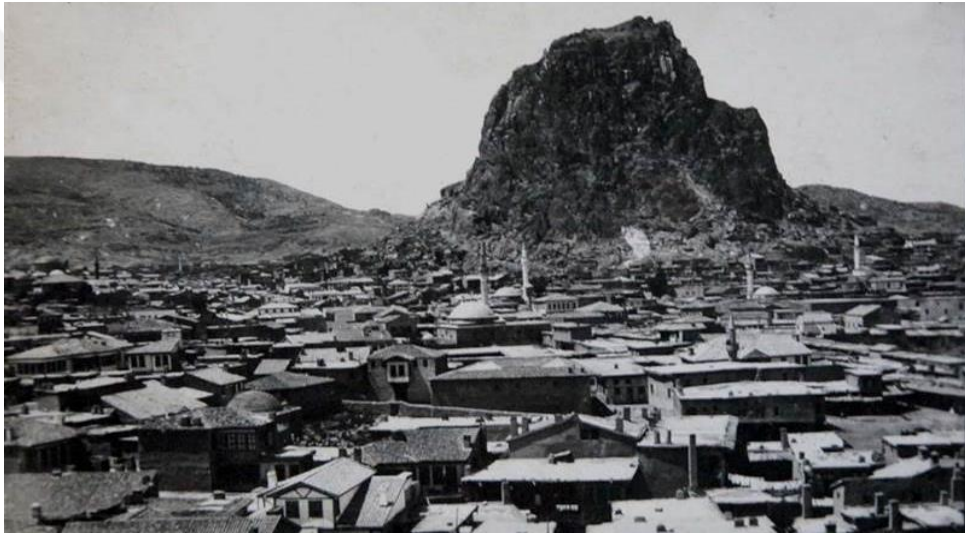
5.1. Afyonkarahisar Kentinin Genel Özellikleri

Afyonkarahisar kenti Ege, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinde toprağa sahip, toplam yüzölçümü 14570 km² olan bir ildir. Güneyde Burdur, güneybatıda Denizli, güneydoğuda Isparta, kuzeyde Eskişehir, kuzeybatıda Kütahya, doğuda Konya, batıda Uşak illeri ile komşudur. Kentin büyük bir bölümü Ege bölgesinin İç Batı Anadolu bölümünde bulunmaktadır (Şekil 5.1). Bu nedenle kent Ege Bölgesinde bulunmasına rağmen iklim özellikleri bakımından İç Anadolu Bölgesi ile benzerlik göstermektedir. Kent, ülke içinde kuzeyden güneye doğru uzanan konumu ile Batı Anadolu ile İç Anadolu Bölgelerini birleştirmesi, önemli merkezleri birbirine bağlayan kara ve demiryollarına sahip olması nedeniyle ülkede bölgelerin birbirine bağlandığı, yolların kesiştiği bir merkezdir (Url 8).

Şekil 5.1. Afyonkarahisar kentinin Türkiye içindeki konumu

Kent merkezinde 226 metre yüksekliğe sahip, volkanik özellik gösteren konik bir tepe olan kale, Hititlerden günümüze kadar insanların ilgisini çekmiş ve kentin savunulmasında oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Bu özelliği nedeniyle Hititler Hapanuva, Romalılar ve Bizanslılar Akronion, Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar ise Karahisar-ı Sahip adını kente vermişlerdir. Ayrıca M.Ö. 2. yüzyıldan beri kentte insanların geçim kaynağı olarak yetiştirilen haşhaş bitkisinin özsuyu anlamına gelen ‘Opium’ kelimesinin ‘Afion’ olarak söylenmesinden dolayı Afyon adını almıştır. Bu iki isim zaman içerisinde birleştirilerek kentin adı Afyonkarahisar olarak kabul edilmiştir. Bu adın ilk kez 17. Yüzyılda mahkeme kayıtlarında kullanıldığı bilinmektedir (Url 9).

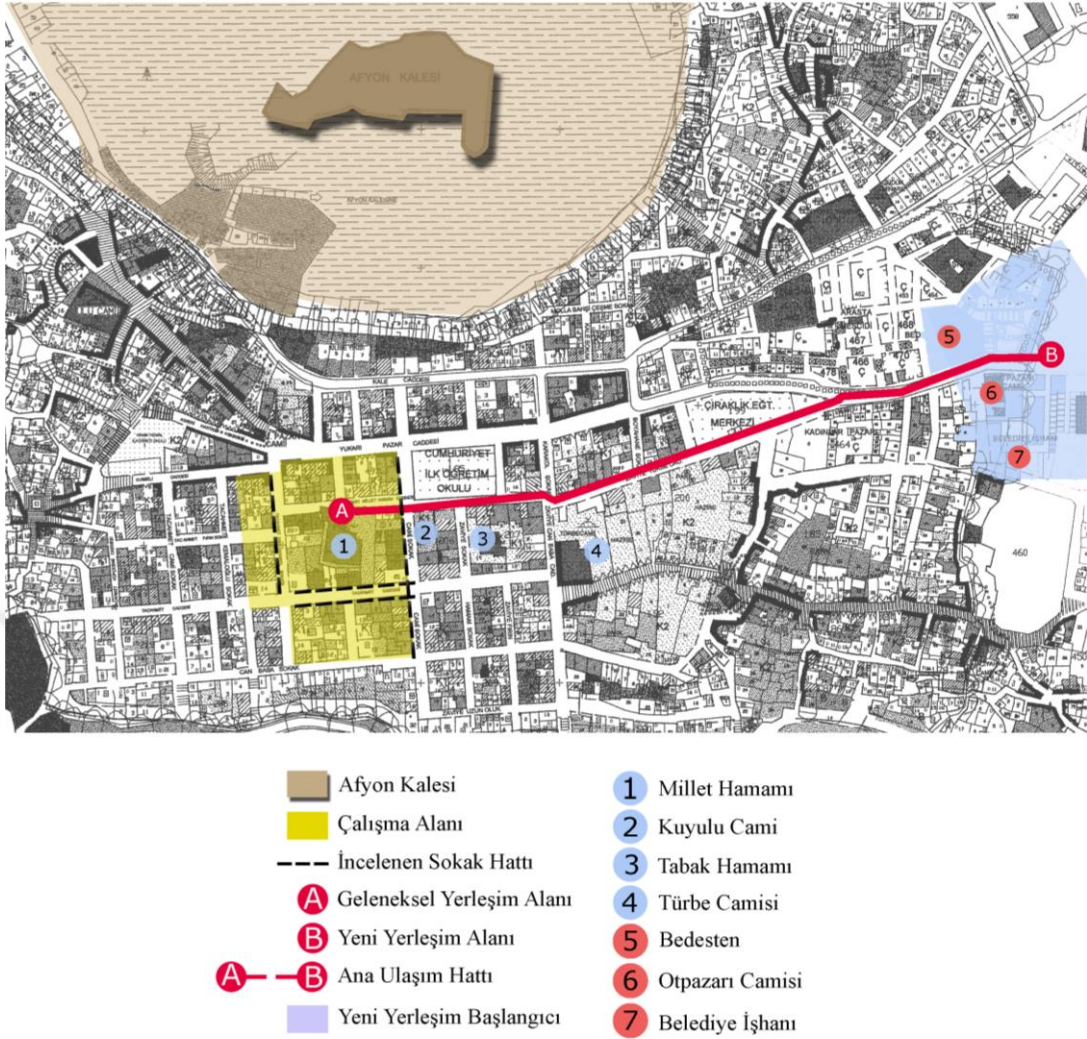

Şekil 5.2. Sultan II. Abdülhamit koleksiyonundan kale çevresinde yerleşim alanı (Özpınar, 2014)

Kent M.Ö 3000’den başlayarak bilinen 5000 yıllık tarihe sahiptir. Kentte sırasıyla Hitit, Frigya, Lidya, Pers, Helen, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı imparatorlukları hüküm sürmüştür. Selçuklular Afyon’u üs olarak kullanmış; Osmanlılar, Anadolu’nun Osmanlılaşması için Karamanoğulları üzerine buradan sefer düzenlemiştir. Anadolu’da egemen olmak isteyen Yunanlılar ise stratejik açıdan önem verdikleri kenti işgal etmişlerdir. Afyonkarahisar Gazi Mustafa Kemal Paşa komutasındaki Büyük Taarruza ev sahipliği yapmış ve 1922 yılında işgalden kurtarılmıştır (Url 10). Kentte Osmanlı Devleti zamanında Türk ve Ermeni halk bir arada yaşamıştır ve sosyal hayatın bir gereği olarak birbirleri ile kültür alışverişinde bulunmuşlardır. Kentte Türkler ile genelde aynı mahallelerde oturmuşlardır. Bu mahallerin bazılarında Türkler, bazılarında ise Ermeniler çoğunlukta olmuştur. Zâviye Mahallesi ile sınır olan Nasârâ, Ardıç,

Doğancı, Kara Kâtip, Yukarı Pazar, Zaviye, Tacı Ahmet, Bedrik, Cami-i Kebîr, Molla Bahşi, Hisar Önü mahalleleri her iki milletin ortak yaşam alanlarını oluşturmaktadır. Türk-Ermeni ilişkileri sosyal hayatta olumlu olarak Afyonkarahisar'da kendisini göstermiştir. Ermenilere ait müstakil okullar, ibadetleri için özgürce gidip geldikleri kiliseler kentte yerini almıştır. Bu okullarının ve kiliselerinin ihtiyaçlarının karşılanması için Ermeniler tarafından oluşturulmuş Türk usulü vakıfları da bulunmaktadır. Ancak bu iki millet arasında söz konusu olan güven Milli Mücadele döneminde son bulmuştur (İlgar, 2014).

Kentte yerleşim kale çevresinde başlamış sonraları mahalleler dağların eteklerinden ovaya doğru yayılmıştır. Afyonkarahisar'da kentsel sit alanı, Karahisar Kalesi başta olmak üzere Hıdırlık Dağı eteklerinden başlayıp Otpazarı Cami, Bedesten, Keçeciler Çarşısı, Anıtpark, Başçeşme Cami, Olucak ve Taşpınar çeşmeleri ile sınırlanmaktadır. Bu alanda bulunan tarihi dokuya sahip, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen ve dış cepheleri korumaya alınan yapılar kentin kale çevresindeki ilk yerleşim yerleridir. Kültür ve Turizm Bakanlığı 'Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü' tarafından kentsel sit alanı içerisinde 'Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu' onaylı koruma amaçlı imar planı doğrultusunda tescilli ve tescilsiz yapılarda sokak sağıklaştırma uygulamaları ve restorasyon çalışmaları 2002 yılında başlamıştır. Kentsel sit içerisinde bulunan 18 mahallede 214 konut, 16 cami, 10 türbe, 14 çeşme, 3 hamam, 1 han, 1 bedesten, 1 kilise kalıntısı mevcuttur. Alanda bulunan konutların bir kısmı restore edilerek turizme kazandırılmış kente gelen ziyaretçiler tarafından gezilebilen turistik tesisler haline getirilmiştir (Url 11). Afyonkarahisar'da geleneksel mimarlık miraslarının birçoğunun günümüze kadar ulaşması, Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 25.06.1983 gün ve A-4432 sayılı kararı ile geleneksel dokunun kentsel sit alanı ilan edilmesiyle sağlanmıştır (Öztank, 2013).

Şekil 5.3. Afyonkarahisar kenti yerleşim alanları (Koruma Amaçlı İmar Planından alınmıştır)

5.2. Geleneksel Afyonkarahisar Konutları

Geleneksel Afyonkarahisar konutları bölgenin iklimi, yöredeki yapı malzemeleri, kullanıcı ailelerin ihtiyaçları gibi etkenlere göre şekillenmiştir ve günümüzde Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kentin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik hayat hakkında bilgi sağlamaktadır. Kentte farklı milletlere ve dinlere mensup insanların bir arada yaşaması nedeniyle konut yapıları temelde aynı özellikleri taşımasına rağmen farklı özelliklere de sahiptir. Bu bağlamda kent merkezinde bulunan geleneksel yerleşim alanı sahip olduğu yapılar ile özgün bir plan ve cephe mimarisine sahiptir. Geleneksel yerleşim alanının oluşumunda genelden öze doğru bir sıralama ile kent dokusu, geleneksel doku ve yapı cepheleri etkili olmaktadır (Şekil 5.4).

Kenti ve kentsel dokuyu etkileyen faktörler	Kentin konumu	
	Coğrafi Özellikler	
	İklim	
	Nüfus	
	Ulaşım	
	Teknik altyapı	
	Kültürel ve tarihi miras	
	Geleneksel dokuyu etkileyen faktörler	Yapı Çeşitliliği
Kamu Yapılar		
Sivil Yapılar		
Tescil Durumu		Tescilli Yapılar
		Tescilsiz Yapılar
Sokak Özellikleri		Kıvrımlı Sokak
		Izgara Sokak
	Çıkma Sokak	
Kent Merkezi ile İlişkisi		
Geleneksel yapı cephelerini etkileyen faktörler	Yapının konumu	
	Kat Sayısı	
	Hareketlilik	Cumba
		Balkon
		Cihannüma
	Doluluk-Boşluk	Kapı
		Pencere
	Yapı Malzemesi-Tekniği	

Şekil 5.4. Geleneksel sokak dokusunu oluşturan etmenler

Kentte geleneksel sivil mimarlık örneklerinin günümüze kadar ulaşmalarını sağlayan üç temel faktör bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, ülke genelinde olduğu gibi Afyonkarahisar kentinde de 1950'lere kadar şehirleşme hızının yavaş olması ve bu nedenle daha fazla konuta ihtiyaç duyulmamasıdır. Kentte bu tarihten sonra büyük ölçüde olmayan şehirleşmenin başlaması ile konut sorunu ortaya çıkmıştır, ancak konutlaşma alanlarının imar planları ile farklı yönlere doğru kaydırılması sayesinde geleneksel doku korunmuştur. Geleneksel konut yerleşimlerinin bulunduğu alanın 1980'li yıllarda sit alanı ilan edilerek korunmaya alınması ise bu alanın günümüze ulaşabilmesinin başka bir nedenidir. Bu alanın koruma altına alınmasına rağmen ortaya çıkan esas sorun, Anadolu-Türk mimarisinin özelliklerini yansıtan konutlar ile konut kullanıcılarının sosyal ve ekonomik açıdan bütünleşmemiş olmasıdır. Bu durumun asıl nedeni konut sahiplerinin genellikle düşük gelirli olmasıdır (Aliğaoğlu, 2003). Bazı konutların ise günümüze ulaşmaları tesadüfi bir durum sonucudur. Geleneksel konutlarda oturan ailelerin kentteki yeni yerleşim alanlarına taşınmasıyla boş kalan konutlar yıkılmamış, satılmış veya kiraya verilmişlerdir.

Kiraya verilen konutlar ise bakımsız kalıp yıkılmaya terk edilmiştir (Sel, 2001). Ancak günümüzde yapılan sokak sağıklaştırma projeleri ile konutların cephe bakımlarının yapılması sağlanmaktadır.

Afyonkarahisar'da Miladi 1902 yılında kale çevresinde yer alan mahallelerde büyük bir yangın çıkmıştır. Bu yangında Mevlevihane dâhil birçok konut yapısı kullanılmaz hâle gelmiştir. Mevlevihane Sultan II. Abdülhamit Han izniyle devlet ve vakıf katkıları sayesinde günümüzde hâliyle yeniden inşa edilmiştir. Zarar gören sivil mimarlık örnekleri ise bölgeye gönderilen mimar ve ustalar tarafından yeniden yapılmıştır (Özpunar, 2014). Bu yangın sonrasında hızlı ve ucuz konut üretimi yapabilmek için prefabrikasyon sistem olarak adlandırılabilir hazır malzeme ve modüler elemanların kullanımına Turgut Cansever'in Şehir ve Mimari kitabında Afyonkarahisar kentini örnek olarak verdiği görülmektedir (Yürekli & Yürekli, 2007). Kentte Osmanlı'nın son dönemine ait bu geleneksel sivil mimarlık örnekleri günümüze kadar ulaşmış ve tescil edilerek korumaya alınmıştır.

Çizelge 5.1. Afyonkarahisar Taşınmaz Kültür Varlıkları (Url 12).

Sivil Mimarlık Örneği	488
Kalıntılar	6
Dinsel Yapılar	177
Kültürel Yapılar	224
İdari Yapılar	38
Askeri Yapılar	4
Endüstriyel ve Ticari Yapılar	37
Mezarlıklar	61
Şehitlikler	11
Anıt ve Abideler	8
TOPLAM	1054

Afyonkarahisar geleneksel konut cephelerinde cumbalar, balkonlar, çatı odaları, bezemeler, kapı-pencere düzeni, malzeme kullanımı ve yapıların genellikle bitişik düzende inşa edilmiş olması dikkat çeken temel özelliklerdendir. Cepheyi oluşturan tüm bu mimari elemanlar aynı zamanda geleneksel sokak dokusunu da oluşturmaktadır. Geleneksel konuta ait bu özelliklerden çalışmanın sonraki bölümlerinde ayrıntılı olarak bahsedilmektedir.

Esbap Emni Konağı

Mevlevi Konağı

Şekil 5.5. Geleneksel Afyonkarahisar konutları

5.2.1. Geleneksel Sokak Özellikleri

Kentte geleneksel yerleşim alanında insan yaşamında gerekli olan ihtiyaçların karşılandığı konut, cami, okul, hamam gibi farklı işlevlere sahip yapılar bir arada bulunmaktadır. Bu yapıları birbirine bağlayan yollar, yapıların dış çevre ile iletişimini belirleyen sokak düzeni, yeşil alan düzenlemeleri, çeşmeler, eğimli araziye kullanmaya yardımcı merdivenler sayesinde tamamlanan mahalle dokusu kentsel çevrenin temel birimi haline gelmektedir.

Afyonkarahisar kentinde 17.27 hektar alana sahip, 69 karar sayısı ile 12.02.1988 tarihinde K.K.T.V.K.K. tarafından 1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit alanı kabul edilen Karahisar Kalesi (A.A.M.A); kentte yaşam alanlarının odak noktasıdır. İlk yerleşim kale çevresinde başlamış ve bu alandan yayılmıştır.

Bu tarihi sit alanında bulunan konutlar tip, yapım tekniği ve plan özellikleri bakımından çeşitli farklılıklar göstermektedir. Konutun yapılacağı arsanın büyüklüğü ve sokaktaki konumu, arazinin topografik yapısı, konutu inşa ettiren kişilerin mesleği ve gelir durumu gibi çeşitli faktörler bu farklılıkların oluşumunda oldukça etkilidir (Kara & Şahbaz, 2016).

Kentte 1900'lü yılların başlarında çıkan büyük yangında tamamen yanan kıvrımlı sokaklar, alanda yeniden inşa edilen yapıların düzeni ile ızgara planlı sokaklar haline gelmiştir. Bu durum yapı ile sokak arasındaki ilişkiyi değiştirmiştir. Geleneksel dokuda oluşan ızgara planlı sokaklar doğrusal olup eğime dik oluşan sokakların bazılarında fazla eğimden dolayı merdiven kullanılması zorunlu hale gelmiştir (Öztank, 2013). Merdiven kullanımı yayalar için erişilebilirliği bozucu olmamasına rağmen araç trafiği için bu sokaklar adeta çıkmaz sokak haline gelmiş, yaşlı ve engelli kent kullanıcıları için ulaşımı zorlaştırmıştır. Ancak bununla birlikte arazinin eğimli yapısı sokaklara hareket kazandırmıştır.

Şekil 5.6. Geleneksel sokak dokusunda eğimli arazi ve merdiven kullanımı

Geleneksel sokakların büyük kısmı ızgara plana göre oluştuğundan, yapıların kitlesel yönelimi genellikle iklim koşullarına uygun gerçekleştirilmemiştir. Bu durum yan yana inşa edilen yapılardan birini kuzey yöne bakmak zorunda bırakmıştır. Bu örneklerle geleneksel kent dokusunda sıklıkla rastlanmaktadır. Izgara planlı sokakların genişlikleri ortalama 7-10 metre arasındadır, ancak yangından etkilenmeyen bazı alanlarda kıvrımlı sokaklarda görülmektedir. Kıvrımlı sokaklar genellikle yayaların veya yük hayvanlarının geçebileceği genişlikte ve eğimde olup genişlikleri ortalama 3-6 metre arasında değişmektedir. Bu sokaklarda konutların parsel içinde düzenlenmesi eğim çizgilerine göre şekillenmiş, konutlar eğime dik veya paralel olarak yerleşerek parsel içindeki konumu belirlenmiştir. Kıvrımlı sokakların topografyaya uyumunda, Osmanlı kentlerinde karakteristik olarak görülen yamaca yerleşme olgusu ve bu olgunun neden olduğu farklı çözümler görülmektedir. (Öztank, 2013).

Şekil 5.7. Geleneksel dokuda ızgara plan şeması

Kentte kıvrımlı ve ızgara plana sahip her iki sokak tipinde de konutlar genellikle bitişik düzende ve küçük boyutta inşa edilmiştir. Konutların bitişik nizamda süreklilik gösteren bir şekilde tasarlanması konut cephelerinde hâkim olan yatay bantların sürekliliğini de ön plana çıkarmaktadır. Sokaklarda çok az sayıda konutun küçük bir bahçeye sahip olması nedeniyle bu süreklilik yer yer kesilmektedir. Arazinin eğimli yapısı nedeniyle köşe parsellerde bulunan konutların iki ayrı cephesinde katların farklılaşabildiği ve bir cephedeki giriş katının diğer cephede birinci kat olduğu yapı örnekleri de görülmektedir. Bu eğimli arazi yapısı nedeniyle sokakların farklı noktalarında yakalanan manzara kesitleri geleneksel dokunun daha ferah bir şekilde algılanmasını sağlamıştır (Öztank, 2013). Ayrıca kentsel sit alanının eğimli topografik yapısı konutların farklı cepheleri arasında kot farkına neden olmuştur. Bu durum bazı konutlarda merdiven kullanmadan zemin kata girilmesini sağlamaktadır. Ancak arazinin fazla eğimli olduğu bölümlerinde konumlandırılan konutlarda basamaklar yardımıyla konut girişlerine ulaşılmaktadır. Konutlara ait bu merdivenler sokak dokusuna hareket katan önemli bir mimari eleman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geleneksel Afyonkarahisar konutlarında ana giriş kapıları yapıların bitişik nizamda inşa edilmesi ve yapıların genellikle avlulu olmaması nedeniyle doğrudan sokağa açılmaktadır. Birbirine bitişik yapıların sokakların devamlılığını bozmaması amacıyla konutların zemin katlarının bir kısmında boşaltma yapılarak yaya ulaşımında devamlılık sağlanmıştır. Öztank (2013)'in anlatımına göre konutlardaki bu geçişlere yörede 'köprüaltı' denilmektedir.

5.2.2. Cephe Özellikleri

Afyonkarahisar kenti coğrafi konumu nedeniyle karasal ikliminin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Yaz mevsiminin kısa, kış mevsiminin ise uzun sürdüğü kentte günlük yaşam büyük genellikle kapalı mekânlarda geçmektedir. Bu nedenle kentte inşa edilen yapılarda açık avlu kültürü oluşmamıştır. Avlulu konutların yaygın olduğu sıcak bölgelerde insanlar, evde geçirdikleri vaktin büyük bir kısmını konutun önünde yer alan avlularda geçirmektedirler. Afyonkarahisar gibi soğuk iklime sahip yerleşim bölgelerinde ise konutlarda böyle bir alana ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu nedenle kentte avlulu evlerin oldukça az sayıda olduğu görülmektedir (Kunduracı & Bahargülü, 2018).

Şekil 5.8. Geleneksel Afyonkarahisar konut cephesi örnekleri

Geleneksel Afyonkarahisar konutlarının cepheleri incelendiğinde bodrum üzeri tek katlı, bodrum üzeri iki katlı, bodrumsuz iki katlı ve üç katlı olarak inşa edilen yapılar görülmektedir. Katlar arası yatay silmelerle belirginleştirildiği için yapıların kat sayısı dışarıdan bakıldığında kolayca anlaşılmaktadır. Konutlarda üst ve alt katları arasında yükseklik farkı bulunması da dikkat çekmektedir. Bu farklılık insanların hizmet katı veya depolama alanı olarak kullanıldığı alt katların sürekli kullanılmayan kiler, çamaşırlık, kömürlük gibi ihtiyaçlara hizmet vermesi nedeniyle daha az yükseklikte, günlük hayatın çoğunlukla geçtiği üst katların ise sürekli kullanılması nedeniyle daha fazla yüksekliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bektaş (2018), zemin katların sahip olduğu bu yüksekliği ‘elim değmesin yeter’ olarak tanımlamıştır. Zemin katların alçak tavanlı ve küçük pencereci olması soğuk bir iklime sahip olan Afyonkarahisar’da konutların daha kolay ısıtılmasını da sağlamaktadır. Ayrıca zemin katların hizmet katı olarak daha çok kadınlar tarafından kullanılması da mahremiyetin oluşması açısından gizlilik sağlamaktadır.

Geleneksel kent dokusunda konutlar genellikle bitişik nizam inşa edilmiştir, ancak köşe parsellerde çift cepheye sahip konutlar görülmektedir. Bu durum eğimli arazi üzerinde konumlandırılan konutlara ait cephelerin süreklilik göstererek kentsel çevrede konut görünümünü güçlendirmesini sağlamıştır. Bitişik nizam konutlarda yapı girişleri doğrudan sokağa açıldığı için yağmur, rüzgâr, gürültü ve güneş ışığı gibi olumsuz dış etkilerden korunması gerekmektedir. Bu nedenle ana girişler dış cephede girintiler oluşturularak sokaktan içeriye çekilmiştir. Bu sayede giriş bölümü sokaktan özelleştirilmiş aynı zamanda cepheye hareket kazandırılmıştır (Semerci & Gümüş, 2017). Ana girişin yanı sıra konutlarda bodrum kata girişi sağlayan tali girişler bulunduğu görülmektedir. Az sayıdaki bahçeli konutlar da ise ana giriş haricinde bahçe girişleri de bulunmaktadır. Konutların çoğu bodrum hariç simetrik, zemin katta taşlık varsa zemin kat asimetriktir.

Şekil 5.9. Konut-konut ve konut-sokak ilişkisi/ Kuyulu Cami Sokak (şematize edilmiştir)

Geleneksel Afyonkarahisar konut cepheleri incelendiğinde pencere, kapı, cumba ve çatı odası gibi mimari elemanların cephedeki düzeni ile görsel algılamada özgün ve etkili tasarımlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu mimari elemanların geleneksel Afyonkarahisar konut cephelerine katkılarını ortaya koymak amacıyla ayrıntılı olarak incelemeler yapılmıştır.

5.2.2.1. Pencereleler

Konut yapılarında pencereler hem iç mekânların aydınlatılması hem de yapının dış yüzeyinde konut görünümünü oluşturması bakımından oldukça önemli bir mimari elemandır. Geleneksel konutların en önemli odası olan başoda çok sayıda pencere ile aydınlatılarak manzaraya doğru en elverişli yönde tasarlanmaktadır. Bu tür odaların ışıklandırılmasında oda için gerekli olan ışık miktarından daha çok ışık sağlayabilen, iklim ve çevre özelliklerine uyumlu farklı çözümler yapıldığı görülmektedir (Küçükerman, 1985).

Geleneksel Afyonkarahisar evlerinde pencereler dış mekânda istenilen yerlerin görebildiği ve güneş ışığının verimli bir şekilde içeriye alabildiği bir tasarım anlayışı ile düzenlenmiştir. Bu sayede yapıda ihtiyaçtan fazla pencere kullanımı engellenerek ısı ve ses yalıtımı sağlanmıştır.

Konutlarda zemin ve üst kat pencereleri arasında farklılıklar görülmektedir. Zemin kat mekânlarında kullanılan pencereler güvenlik açısından daha yüksekte ve demir parmaklıklar kullanılarak tasarlanmıştır. Üst kat pencereleri ise alt kat pencerelerine göre fazla sayıda ve büyük boyutlarda olup cephede simetrik bir düzen içinde yerleştirilmiştir. Pencere genişlikleri genellikle 70-90 cm arasında olup katlar arası değişiklik göstermemektedir. Pencere yükseklikleri ise zemin katlarda 120-150 cm, üst katlarda ise 140-180 cm arasında değişmektedir. Bu ölçüler pencereler boylarının eninin iki katı olacak boyutlarda tasarlandığını göstermektedir. Yükseklikleri fazla olan pencereleri yatayda iki bölüme ayıran bir ara kayıt bulunur. Bu bölümlerin altta kalan kısımlarının yüksekliği 50- 60cm, üstte kalan kısımların yüksekliği ise 100-

120cm arasında değişmektedir (Sel, 2001). Alt katlarda bulunan pencerelerin daha küçük ve az sayıda olması yaz mevsiminde serin olması nedeniyle daha çok kullanılması ve kiler gibi yiyeceklerin muhafaza edildiği alanların bu katlarda bulunmasıdır. Ayrıca konutlarda güvenliği ve mahremiyeti sağlamak amaçlanmıştır (Kara & Şahbaz, 2016).

Geleneksel dokuda konut pencerelerinde parmaklık kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır. Bazı konutlarda ahşap kafes korkuluklar, kimisinde ise farklı formlarda şekillenen metal korkuluklar kullanılmıştır. Bazı konutlarda ise bu metal korkuluklar zemin katta dışarıyı seyredebilmek amacıyla dışarı doğru çıkıntılı olarak yapılmıştır. Bu korkuluklar sayesinde pencerelerden düşme riski ortadan kaldırılarak konutlar daha güvenli hale getirilmiş ve güneş ışığından korunmuştur; ayrıca konutların iç mekânı dış ortamdan yalıtılarak mahremiyet anlayışına uygun hale getirilmiştir.

Konutlarda giriş kapısına gelen ve bekleyen kişilerin üst katlardan görülmesini sağlamak amacıyla cepheye yerleştirilen ve Bektaş (2018)' in 'kim geldi pencereleri' olarak adlandırdığı pencereler de geleneksel konutlarda görülmektedir. Ayrıca konutlarda ana giriş kapılarının üzerinde farklı geometrik şekillerde pencereler açıldığı görülmektedir. Bu fevkani pencereler sayesinde güneş ışığı içeriye alınarak giriş holünün aydınlatılması sağlanmıştır. Bu pencerelerin üzerinde genellikle konutların yapım tarihi yer almaktadır. Özgündüz (1986)'e göre bu tarihler Ermeni ailelere ait konutlarda günümüz tarihleri, Türk evlerinde ise hicri tarihlere göre belirtilmektedir.

Şekil 5.10. Geleneksel konutlarda farklı pencere tipleri

5.2.2.2. Kapılar

Geleneksel Afyonkarahisar konutlarında genellikle iki giriş kapısı bulunmaktadır. Avluya sahip konut sayısı az olduğundan geleneksel dokuda avlu kapısına da oldukça az rastlanmaktadır. Konutlarda taşlığa giriş yapmayı sağlayan tek kanatlı ahşap kapılar ve üst kata giriş için taş merdivenler ile çıkılarak ulaşılan çift kanatlı kapılar

bulunmaktadır. Giriş kapılarının yanlarında ve üzerinde bulunan aydınlık pencerelerinde ahşap süslü kafesler dikkat çekmektedir. Konutlara ait giriş kapıları sokak silüetine yaptıkları katkı nedeniyle oldukça önemlidir. Geleneksel konutlar incelendiğinde giriş kapılarının genelinde süsleme kullanılmadığı, kapıların sade bir biçimde tasarlandığı görülmektedir. Giriş kapıları genellikle ön cephede derinlikler oluşturularak tasarlanan niş içinde yer almaktadır. Bu durum cepheye hareket kazandırmış, aynı zamanda yağmur, kar ve güneş gibi olumsuz dış etkilere karşı giriş kapısını korunmasını sağlamıştır. Bazı konut örneklerinde ise giriş kapısının dış duvar ile aynı düzlemde yapıldığı görülmüştür. Bu örneklerde kapılar cumba veya balkon altında konumlandırılarak dış etkilere karşı korumaya alınmıştır (Yıldırım, 2006).

Kente hâkim olan iklim şartları nedeniyle çam ağacının geniş bir alana yayılması ve kolay işlenen bir ağaç türü olması, konutlarda kapı ve pencerelerinin yapımında genellikle çam ağaçlarının kullanılmasını sağlamıştır (Kara & Şahbaz, 2016).

Kente geleneksel konut kapılarında tokmak, halka gibi metal aksesuarların kullanımının yaygın olmadığı görülmektedir. Avlu kapıları ve genellikle tüm giriş kapılarında sadece zemberek yer almaktadır. Zemberek, uç kısımları süslemeli bir tutma kolu ile kilidin mandalını harekete geçiren metal bir dilden oluşan kilit sistemidir (Yıldırım, 2006). Zemberekte bulunan dilin aşağı yukarı hareket ettirilmesiyle ortaya çıkan ses kapıda birinin olduğunu duyurmaya yardımcı olmuş, kapı zili olarak kullanılmıştır.

Şekil 5.11. Ana giriş kapısı

Şekil 5.12. Bodrum kat tali kapısı

Şekil 5.13. Dekoratif kapı kolu

Şekil 5.14. Zembekli kapı kolu

5.2.2.3. Cumbalar

Geleneksel Afyonkarahisar konutlarına ait cephelerin en belirgin özelliklerinden biri cumbalardır. Cephelere hareketlilik kazandıran cumbalar; sokağı ya da manzarayı daha iyi görebilmek, üst katlarda bulunan odaları büyütmek amacıyla payandalar ile desteklenerek yapıdan dışarıya doğru taşırılarak oluşturulmuştur.

Kat sayısı birden fazla olan geleneksel konutlarda genellikle cumba bulunmaktadır. Bu cumbalar farklı şekillere sahip ahşap payandalar ile desteklendiği gibi cumbaların alt kısımlarının ahşap malzemeler kullanılarak eğimli bir şekilde kapatıldığı da görülmektedir. Cumbalar yapı cepheleri boyunca devam edebildiği gibi bazı konutlar da girişin iki yanında oda boyu çıkmalar yapılarak veya yapı girişinin üzerinde konumlandırılmış şekilde oluşturulduğu görülmüştür. Geleneksel konuta ait ana girişin iki yanında yapılan cumbalar sayesinde ise yapı girişleri cephede vurgulanmaktadır. Cumbalar konutların geleneksel karakterini vurgulayarak konuta estetik bir görünüm kazandırmaktadır.

Şekil 5.15. Girişi vurgulayan çokgen çıkma

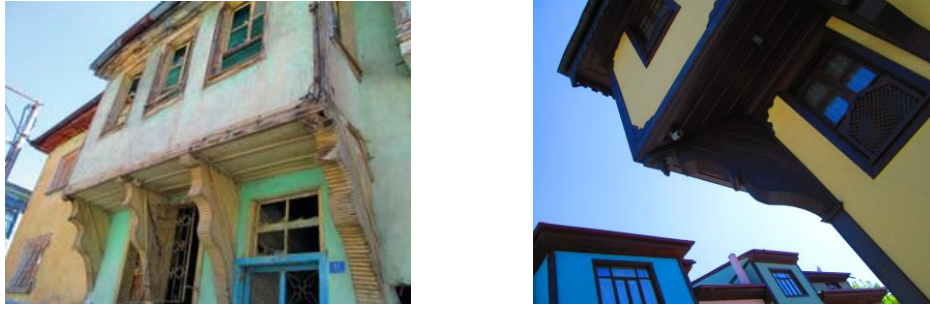

Şekil 5.16. Girişi vurgulayan dikdörtgen çıkma

Şekil 5.17. Gönye çıkma

Kentteki geleneksel konutlarda düz, gönye ve çokgen cumbaların kullanıldığı görülmektedir. Düz çıkmalar üst katlarda bulunan odaların bir veya iki yüzünün sokağa taşırılmasıyla elde edilmektedir. Gönye çıkmalar dar sokaklardan sokağa açılabilme ve çokgen çıkmalar küçük ve dar cephelere hareket kazandırmak amacıyla konut cephelerinde kullanılmıştır. Konutlarda görülen bu üç cumba tipi de payandalar ile desteklendiği görülmektedir. Payandalar düz veya S şeklinde tasarlanmıştır. S şeklinde kıvrıma sahip payandaların uçlarında torna sarkıtlar bulunmaktadır (Sel,2001).

Şekil 5.18. Cumbalarda payanda kullanımı

5.2.2.4. Çatı ve Çatı Odaları

Geleneksel konutlar genellikle bitişik nizam olarak inşa edildiği için birbirine bitişik yapıların çatıları iki kırımlı beşik çatı olarak tasarlanmıştır. Köşe parsellerde konumlanan konutlarda ise kırma çatı görülmektedir. Ayrıca geleneksel Afyonkarahisar konutlarına ait çatılarda genellikle oda düzenlemeleri yapılmıştır. Geleneksel dokuda çatı odalarının yapıdan bağımsız ana bir kütle halinde yükseldiği ve yapıdan ayrı bir çatıyla örtüldüğü veya eğim nedeniyle çatı arasında oluşan hacimlerden faydalanarak kurgulandığı da görülmektedir. Yazlık olarak kullanımı yaygın olan çatı odalarının ön kısmında balkon düzenlemesine sahip konut örnekleri de bulunmaktadır. Bu çatı katı odalarına dünyayı gören manasına gelen ‘cihannüma’ adı verilmiştir.

Çatı odaları, geleneksel konutu sıradan görünümünden kurtararak konuta anıtsal bir ifade kazandırmaktadır. Bu odaların eksensel simetrik bir konumda yer almasıyla cephe düzenlemesindeki anıtsallık artmaktadır. Bazı konutlarda bu odaların önünde bulunan üçgen alınlıklı torna sarkıtlı süslemeli balkonlar geleneksel konuta ihtişam kazandırmıştır (Yıldırım, 2006).

Şekil 5.19. Çatı odasında balkon düzenlemesi

Şekil 5.20. Çatı odası

Şekil 5.21. Çatı odasında balkon düzenlemesi

5.2.3. Yapı Malzemesi ve Yapım Teknikleri

Geleneksel Afyonkarahisar konutlarında duvarların moloz ve kesme taş, ahşap iskelet arası kerpiç dolgulu veya ahşap iskelet üzerine bağdadi, sıvalı olduğu görülmektedir. Çatılar ahşap iskelet üzerine yapılmıştır. Çatı örtüsünde ise Marsilya ve alaturka tipi kiremit kullanılmıştır (Sel, 2001). Katların strüktürel özellikleri incelendiğinde bodrum katların taş kâgir, üst katların ise ahşap karkas arası dolgulu olduğu görülmektedir. Geleneksel dokuda bodrum ve zemin katın kesme taş, üst katların ise ahşap karkas olduğu az sayıda konuta örneğine de rastlanmaktadır (Öztank, 2013).

Bu yapım tekniklerinin yanı sıra konutların inşasında farklı malzemeler kullanıldığı da görülmektedir. Kentte geniş bir alan kaplaması ve kolay işlenebilir olması nedeniyle çam ağaçları (Kara & Şahbaz, 2016), geleneksel konut cephelerinde kat yüksekliklerini belirginleştiren yatay ve dikey kat silmeleri, kapı ve pencere etrafını çevreleyen kartuşlamalar, kapılar ve pencere yüksekliğini yarısına kadar kapatan kafesler gibi mimari elemanlarda ahşap malzeme olarak kullanılmaktadır.

Konutlar temelden gelebilecek suya ve dış etkilere karşı, doğal zeminden genellikle 70-80 santimetre yükseltilmektedir. Oluşan bu yükseklik farkını aşarak yapı girişine ulaşılmasını sağlayan merdivenler genellikle taş basamaklardan oluşmaktadır. Ayrıca bu merdivenler metal korkuluklar ile korumalı hale getirilmektedir. Bu bağlamda geleneksel cephelerin yapımında kullanılan farklı malzemelerin konutların görünümünü hareketlendirerek cepheye zenginlik kazandırdığı anlaşılmaktadır.

Şekil 5.22. Giriş katında kesme taş kullanılan konut

Şekil 5.23. Ahşap karkas konut

Şekil 5.24. Ahşap karkas konut

5.2.4. Plan Özellikleri

Geleneksel Afyonkarahisar konutları genellikle iki katlı olarak inşa edilmiştir. Zemin kat mutfak, kiler, çamaşırılık, banyo, odunluk ve tuvalet gibi yardımcı mekânlardan oluşmaktadır. Üst katta ise günlük hayatın geçtiği, oturma, yatma, yemek, çalışma gibi fonksiyonların gerçekleştiği odalar ve sofa bulunmaktadır. Afyonkarahisar konutlarında oda bir ailenin tüm ihtiyaçlarını karşılayabilen fonksiyonları bir arada bulundurmaktadır. Bu odalarda pencere önlerinde boydan boya uzanan sedirli oturma alanları bulunmaktadır. Kapıdan girildiğinde sağ veya sol tarafta yüklük ve bu yüklüğün bir ucunda yıkanma amaçlı kullanılan gusülhane yer almaktadır. Kapının karşısında veya yanında bulunan sağır duvarın ortasında ise ocak konumlandırılmıştır. Ocağın üzerinde kibrit, kandil koymak amacıyla yapılan ve halk tarafından baca kaşı olarak adlandırılan raf bulunmaktadır. Tüm bu mimari elemanlarda konut sahibinin ekonomik durumuna göre değişen yalın veya gösterişli süslemeler yapılmıştır (Sel, 2001).

Eldem (1951)'e göre sofanın iki tarafına odaların dizilmesi ile alan tasarrufu sağlaması ve odalar arasındaki bağlantıyı kolaylaştırması nedeniyle kentlerde tercih edilen iç sofalı plan tipi, Afyonkarahisar kenti geleneksel konutlarının planlanmasında da kullanılmıştır. Bu plan tipi soğuk bir iklime sahip olan kent için alan tasarrufu sağlamak ve ısı yalıtımı yapmak bakımından oldukça avantajlı olmaktadır. Sofanın sokağa hâkim olan bölümünde sedir, diğer ucunda ise katlar arası irtibat sağlayan ahşap merdiven bulunmaktadır. Sofayı büyük ve geniş bir pencereler aydınlatmaktadır. Bazı konutlarda sofanın tavanı sadedir, basit bazı konutlarda tavanın ortasında ahşap oymalı göbek bulunmaktadır. Farklı milletlere mensup kişilere ait konutların sofalarında bazı farklılıklar görülmektedir. Ermeni ve Rumların evlerinde ana giriş kapısı sofaya açılır ve odalar arasında irtibat sağlayan bir geçit olarak kullanılmaktadır. Türk evlerinde ise sofa eğlence ve düğün gibi eylemlerin gerçekleştiği ortak bir yaşam alanıdır. Odalar arası ilişkilerin sağlandığı sofalar, bir orta mekân olarak ev içindeki dolaşımı sağlamakta ve bu dolaşım alanı dışında kalan alanlar oturma yeri olarak düzenlenmektedir (Sel, 2001).

Zemin (Giriş) kat planı

Birinci kat planı

Çatı kat planı

Şekil 5.25. İç sofalı konut planları (Methiye Dumlu Anaokulu) Kaynak: Mahmut Ülküer Abi (yeniden düzenlenmiştir)

Üst katta bulunan yüksek tavanlı ve en büyük alana sahip başoda, sokağın en iyi görülebileceği konumda düzenlenmiştir. Yöre ağzında maket olarak bilinen, işlemeli yastıklar ve minderler ile süslü seki üstü sokağı ve girişi görebilen pencerelere sahip cumbalar ile sokağa açılmaktadır. Başodanın tavanında ortada göbek ve çıtakari geometrik motiflerden oluşan özenli bir ahşap işçiliği görülmekle birlikte diğer odalarda ve hollerdeki tavanlarda özenli süslemeler görülmemektedir (Öztank, 2013).

Başoda

İç sofa

Şekil 5.26. Şehitoğlu Konağı iç mekânları

Türk, Ermeni ve Rum halkın sahip olduğu geleneksel Afyonkarahisar konutları arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Gayrimüslim ve Müslüman halkın yaşadığı konutlar arasında görülen en belirgin fark ilkinde banyonun, ikincisinde ise gusülhanenin tercih edilmesidir. Günümüz koşullarında ebeveyn banyosu olarak nitelendirilen gusülhane, konutların yatak odası ve misafir odasında yükük olarak

bilinen dolapların içinde yatakların konulduğu alanla bitişik bir halde bulunmaktadır. Yüklük ve gusülhane duvara yaklaşık bir metre derinliğinde gömülerek ahşap bir dolabın arkasında bulunduğu için odada dikkat çekmemektedir. Türklerin sahip olduğu konutlarda banyo bulunmamasının nedeni halkın haftanın belirli günlerinde umumi hamama gitmesidir. Gayrimüslimlerde ise bu durum söz konusu değildir. Bir diğer fark ise Şehitoğlu Konağı'nda olduğu gibi, gayrimüslimlere ait bazı konutlarda şarap yapabilmek için üzüm suyu sıkma için kullanılan bir taş ve üretilen şarabı saklamak için mahzen bulunmasıdır (Kara & Şahbaz, 2016).

Ocak nişi

Esvap taşı

Şekil 5.27. Şehitoğlu Konağı bodrum kat mekânları

6. GELENEKSEL AFYONKARAHİSAR KONUT CEPHELERİNİN GÖRSEL ANALİZİ

Bu bölümde çalışmanın ana konusu olan görsel analiz şemaları, çalışma alanından belirlenen geleneksel konut cepheleri özelinde analiz edilmiştir. Bu analizlerin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle çalışmanın yapılacağı alandan bahsedilmiş, görsel analiz şemalarının oluşturulmasında kullanılan kriterlerin gruplanması ve bu gruplara ait kriterlerin geleneksel cephelerde hangi açıdan incelendiği anlatılmıştır.

6.1. Çalışma Alanı

Bir toplumun yaşam biçimi, gelenekleri, inançları, buldukları bölgenin iklimi ve coğrafi özellikleri gibi etkenlerin yapıların tasarlanmasında önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Tasarımı oluşturan bu bileşenlerin bir araya gelmesiyle oluşan yapı bütünü dönemin tasarım anlayışını yansıtan mimari bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu etkenlerde meydana gelen değişiklikler tasarımın bütününe yansyarak farklı ürünlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu nedenle ortaya çıkan sonuç ürünün incelenmesi tasarıma ait verilerin analiz edilmesine fırsat sağlamaktadır. Çalışmanın çıkış noktası olan bu bilgiler bağlamında geleneksel konut cephelerinin incelenmesi sayesinde elde edilen sonuçlar ile geleneksel yapı tasarımında dikkat edilen unsurları ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmada örneklem alan belirlenirken Afyonkarahisar kenti geleneksel yerleşim alanında kapsamlı bir inceleme yapılmıştır. Yapılan incelemelerde alanda farklı cephe karakterlerine ve gabariilere sahip, genellikle bitişik düzende ve az sayıda bahçeli konut yapılarının bulunduğu sokak karakterleri görülmüştür. Ancak bu sokaklarda bulunan tüm yapıların özgün cephe karakterini korumaması, geleneksel yapı karakterine aykırı sonradan inşa edilmiş yeni yapıların varlığı ve bazı sokaklarda farklı yapısal özellikler barındırmayan tekdüze yapı gruplarının bulunması geleneksel konut özelliklerini ortaya çıkarmaya yardımcı olmamaktadır. Bu nedenle örneklem alan olarak belirlenmesi için incelenen sokaklar kısıtlanmış ve çalışmaya katkısı olmayan sokaklar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bu bağlamda çalışmada tarihi cephe özelliklerini en belirgin biçimde koruyan, dönemin karakteristik cephe özellikleri yansıtan ve özgün dokusu içinde farklı gabariilere, cephe ve kütle özelliklerine sahip yapılar bulundurması bakımından çeşitliliğe sahip Kuyulu Cami Yokuşu Sokak, Tacı Ahmet Caddesi ve Eski Karakol Sokak örneklem alan olarak

seçilmiştir. Bu sokaklar geleneksel kent dokusunda bir odak noktası olan Millet (Gâvur) Hamamı etrafını çevrelemektedir. Ancak hamamın kuzeyinde yer alan Tacı Ahmet Millet Hamamı Caddesinde bulunan yapıların çoğunun sadece cephe özelliklerinin geleneksel dokuya uygunluk göstermesi bakımından (A.A.M.A) korumaya alınan sivil mimarlık örneklerinden oluşması nedeniyle bu sokak incelemeye alınmamıştır.

Çalışmada örneklem alan olarak belirlenen üç sokaktan 24 adet geleneksel özgün konut yapısı, cepheleri incelenmek üzere seçilmiştir. Bu aşamada geleneksel konut tasarımını yansıtması bakımından korumaya alınmış tescilli yapılar tercih edilmiştir.

Şekil 6.1. Çalışma alanı ve çevresini gösteren yerleşim planı

Afyonkarahisar geleneksel dokusundan seçilen çalışma alanının daha iyi anlaşılabilmesi için alan hakkında gözlemlenen özelliklerden aşağıda bahsedilmektedir.

- Kale ve çevresindeki tarihi dokuda yer almaktadır. Aynı zamanda kent merkezi ve ana ulaşım aksına yakındır.

- Tarihsel, kültürel ve anı değeri taşımasının yanında özgün sokak dokusu ve özgün karakterdeki yapıların korunması sayesinde geleneksel değerleri günümüze aktarmaktadır.
- Sivil mimarlık örneklerinin yanı sıra cami, hamam, fırın, okul olarak kullanılan yapılarda bulunmaktadır. Geleneksel mahallenin özgün dokusu korunmuştur.
- Alanda bulunan sivil mimarlık örneklerinin konut kullanımları çoğunlukla devam etmektedir. Ancak geleneksel dokunun bütününde kullanımı olmayan veya kafe, otel ve anaokulu gibi farklı işlevlere hizmet eden yapıların bulunduğu görülmektedir. Geleneksel dokunun merkezinde bir odak noktası hâline gelmiş, anıtsal bir yapı olan Millet Hamamının kültür merkezi olarak yeniden kullanımı dikkat çekmektedir.
- Seçilen yapılar gerek cephe özellikleri gerek mekân özellikleri ile günümüzde geleneksel Afyonkarahisar konut özelliklerini yansıtmaktadır.
- Alanda bulunan yapıların fiziksel özellikleri incelendiğinde ortak bir tasarım anlayışı ile yapıldıkları görülmektedir.
- Günümüzde geleneksel dokuda sokak sağıklaştırma çalışmaları devam etmektedir.

6.2. Görsel Analiz Çalışması

Afyonkarahisar'da bulunan geleneksel yapılar ile ilgili hazırlanan çalışmanın kurgusu dört temel aşamadan oluşmaktadır.

1. Çalışma ile ilgili araştırma yapılması
 - Konu ile ilgili daha önce yapılmış olan kitap, dergi, makale ve tezler taranmıştır.
2. Alan çalışması
 - Geleneksel mahalleler yerinde tespitler ile incelenerek geniş çapta bir alan incelenmiştir. Bu sayede kente ait geleneksel doku ortaya çıkarılmıştır.
 - Özgün dokunun korunduğu ve farklı tipte yapıların bir arada bulunduğu üç sokak örneklem alan olarak belirlenmiştir.
3. Şemaların oluşturulması
 - Belirlenen sokaklarda bulunan cephe örneklerinin fotoğrafları çekilmiş ve bu cephelerin şematik çizimleri yapılarak doluluk-boşluk ve hareketlilik özelliklerini vurgulayacak şekilde renklendirilmiştir.

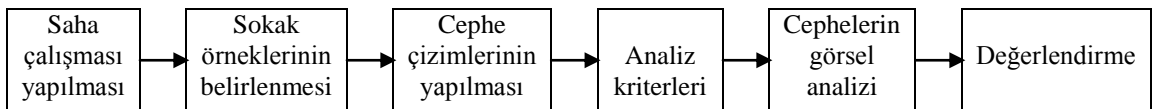
- Görsel analizin yapılabilmesi için belirlenen ilkeler kentsel analiz, kütleli analiz ve yüzey analizi olarak üç gruba ayrılmıştır. Bu gruplar cepheler hakkında ayrıntılı bilgi edinebilmek için alt başlıklara ayrılarak görsel analiz şemaları oluşturulmuştur.

4. Değerlendirme

- Seçilen cepheler oluşturulan şemalar bağlamında incelenmiştir.
- Geleneksel cephelere ait oluşturulan bu şemalar ile cephelere ait nesnel değerlendirmeler yapılarak geleneksel konutun tasarım verileri analiz edilmiştir.

Cephelere ait görsel analiz şemaları oluşturulurken öncelikle geleneksel konutların bulunduğu mahalle, cadde ve sokaklar belirlenmiştir. Alan çalışması sayesinde cephe analizi yapılacak konutlar seçilmiş; bu konutların sokağa bakan ana cepheleri temel geometrilere indirgenerek çizimleri yapılmış ve doluluk-boşluk ve biçim özelliklerini yansıtacak şekilde renklendirilmiştir. Yapının en önünde görünen kütle en koyu renk ile boyanarak ifade edilmiştir. Kütle hareketliliği cephenin arkasına doğru ilerledikçe kütleli ifade eden renk tonu açılmaktadır. Bu düzen mimari çizimde kullanılan teknik resim kurallarının bir örneği olarak da kabul edilebilmektedir. Kütle analizinde kullanılan şematik cephe çizimleri analiz edilecek tüm kriterleri gösterdiğinden inceleme yapılırken bu çizimlerden faydalanılmaktadır. Ayrıca cephenin rengini, kullanılan malzemelerin dokusunu ve sokak düzeninde diğer yapılar ile ilişkisi daha doğru bir şekilde inceleyebilmek için yapıya ait fotoğraflarda görsel analiz şemalarında bulunmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda oluşturulan görsel analiz şeması şablonu çalışma alanından seçilen 24 adet geleneksel konut bağlamında incelenmiştir. Bu sayede geleneksel kent dokusuna ait sokaklar bütünüyle görülebilmektedir. Çalışma alanından seçilen cephelerin incelenmesi için oluşturulan sistem Çizelge 6.1de gösterilmektedir.

Çizelge 6.1. Seçilen sokaklardaki bina cephelerinin tasarım ilkeleri bağlamında incelenmesi için kullanılan model

Cephe tasarımına etki eden kriterler aynı zamanda mevcut yapıların cephe ve cephe elemanlarını daha iyi irdeleyebilmek için gerekli verileri sağlamaktadır. Bu

nedenle görsel analiz şemalarında kullanılmasına karar verilen tasarım öğeleri, tasarım ilkeleri ve Gestalt ilkeleri çalışmada analiz ilkeleri olarak adlandırılmıştır. Görsel analiz için belirlenen analiz ilkeleri gruplandırılarak yapı özelinde daha ayrıntılı ve sistemli bilgiler edinebilmek amaçlanmıştır. Bu gruplar kentsel analiz, kütle analizi ve yüzey analizi olarak belirlenmiştir. Yapılan gruplamada amaç, cephenin incelenmesiyle konut yapılarının genelden özele doğru kentsel dokudaki yerini, kütle özelliklerini ve yüzey özelliklerini araştırmaktır. Bu sayede geleneksel konutların tasarımında hangi unsurlara dikkat edildiği ortaya çıkarılmaktadır. Bu nedenle analizlerin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle kentsel analiz, kütle analizi ve yüzey analizi olarak belirlenen gruplarda hangi ilkelerin kullanıldığından bahsedilmektedir.

➤ **Kentsel Analiz**

Kentsel analiz, görsel analiz tablosunun ilk aşamasıdır. Bu aşamada yapının sokak dokusu ve diğer yapılar ile ilişkisi vaziyet planı ve sokak silueti bağlamında incelenmektedir. Bunun için şekil-zemin ilişkisi ve uygunluk olmak üzere iki kriter belirlenmiştir. Ayrıca yapının sokaktaki yeri tasarımını etkileyen bir unsur olduğundan konutun konumu analiz kriterlerine eklenmiştir. Gabari ise yapının sokaktaki yüksekliğini, sokakta kapladığı alanı ve diğer yapılar ile yükseklik farklarını incelemek için kriterler arasında yer almaktadır (Çizelge 6.2).

- Şekil-zemin ilişkisi: Kentsel doku yapıların arkasında bulunarak silüete arka plan hazırlamaktadır. Eğimli arazide yapıların araziye uyumu, bitişik nizam konutların birbiri ile ilişkisi, konut-sokak ilişkisi bu kriter kapsamında ele alınmaktadır.
- Uygunluk ilkesi: Yapının diğer yapılar ve kentsel doku ile karşılıklı oluşturmada biçim, renk, doku, ölçü bakımından uygun olması gerekmektedir. Geleneksel sokak dokusunun bütünlüğünü sağlayacak fiziksel ve üslup uygunluğu bu kriter kapsamında araştırılmaktadır.

Çizelge 6.2. Kentsel analiz kriterleri

Kentsel analiz			
Konum	Gabari	Şekil-zemin ilişkisi	Uygunluk

➤ *Kütle Analizi*

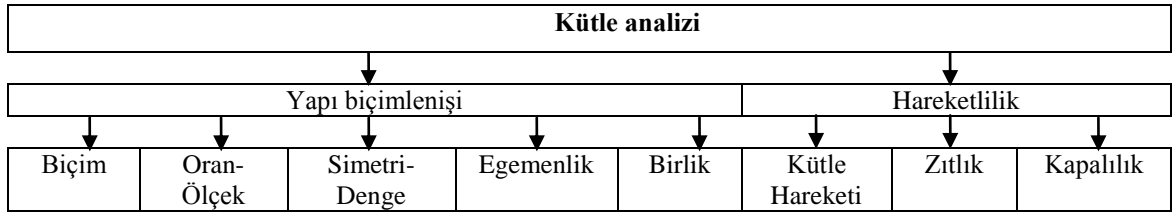
Kütle analizi, görsel analiz tablosunun ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Bu aşamada yapının kütle olarak analizinin yapılması için yapı biçimlenişi ve hareketlilik olarak iki temel kriter belirlenmiştir. Yapı biçimlenişi; biçim, oran-ölçek, simetri-denge, egemenlik ve birlik kriterlerinin değerlendirilmesi ile incelenmektedir (Çizelge 6.3).

- Biçim ögesi: Yapının cephelerine ait görüşlerin incelenmesi ile ilişkilidir. Yapının biçimi etkileyen kat sayısı, cumba, çatı, çatı odası, balkon ögeleri bütün olarak ele alınmaktadır.
- Oran-ölçek ögesi: Cephede bulunan öğelerin birbirlerine ve cephenin bütününe göre oluşturduğu ölçek farklılığının veya benzerliğinin ortaya çıkardığı görsel etki araştırılmaktadır. Kat yüksekliği, kapı-pencere modülleri, çatı odası cephe analizinde ölçü ilkesinin incelendiği öğelerdendir.
- Simetri-denge ilkesi: Yapıda simetrimin mevcut olup olmadığı ve biçime kazandırdığı etkiden bahsedilmiştir.
- Egemenlik: Yapıda bir cephe elemanın veya grubunun cephe bütünlüğünde baskın olarak görülmesidir. Egemenlik etkisi cephede cumbalar, çatı odası, kat silmeleri ve pencere modülleri gibi elemanlarda aranmaktadır.
- Birlik: Yapıda birliğe ulaşmanın birden fazla yolu bulunmaktadır. Bu kriter ile yapıyı birliğe ulaştıran ilkeler araştırılmaktadır.

Yapıların önde ve arkada bulunan farklı geometrilerin bir araya gelmesiyle oluştuğu düşünüldüğünde bu durumun bazı öğeleri ön plana çıkardığı görülmektedir. Yapıdaki bu hareketlilik görseldeki kütle algısını oluşturmaktadır. Geleneksel yapılarda hareketlilik; cumbalar, çatı odaları, balkonlar ile meydana gelmektedir. Hareketlilik konusu altında incelenmesi için zıtlık ve kapalılık ilkeleri belirlenmiştir. Ayrıca kütle hareketi kriter olarak belirlenerek yapıda hareketliliği sağlayan öğeler araştırılmıştır (Çizelge 6.3).

- Zıtlık ilkesi: Cephe elemanlarının birbirleri ile karşıtlık oluşturduğu ve yapı genelinde aykırılık oluşturan öğelerin bulunduğu durumlarda görülmektedir.
- Kapalılık ilkesi: Yapının bir bütün olarak algılanmasını sorgulamaktadır. Biçim, renk, doku, çatı, cephe ve cephe elemanlarının birbiriyle çelişmeden düzenlenmesi durumunda yapı kapalılık ilkesini sağlamaktadır.

Çizelge 6.3. Kütle analiz kriterleri

➤ **Yüzey Analizi**

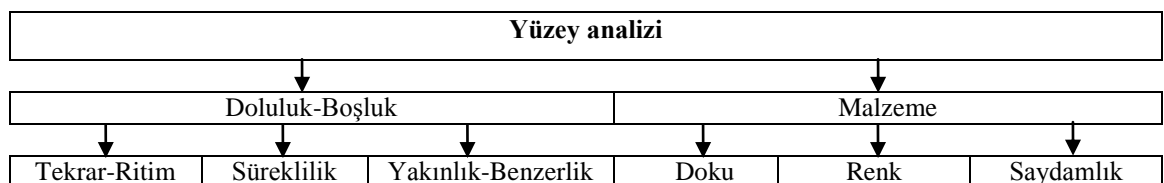
Yüzey analizi, görsel analiz tablosunun son aşamasıdır. Bu aşamada yapının yüzey olarak analizinin yapılması için doluluk-boşluk ve yapı malzemesi olarak iki temel kriter belirlenmiştir. Doluluk-boşluk oranı bir yapıda bulunan kapı ve pencere açıklıkları için kullanılmaktadır. Yapılan cephe çizimlerinde doluluk boşluk alanları gösterilmektedir, koyu renk ile ifade edilen alanlar kapı pencere açıklıklarını ifade etmektedir. Doluluk-boşluk oranı altında incelenmesi için tekrar-ritim, süreklilik ve yakınlık-benzerlik kriterleri belirlenmiştir (Çizelge 6.4).

- Tekrar-ritim ilkesi: Yapı yüzeyinde tekrar ve ritim ilkelerini oluşturan öğeler araştırılmaktadır.
- Süreklilik ilkesi: Cephe düzeninde devamlılık gösteren öğeler incelenmektedir.
- Yakınlık-benzerlik ilkesi: Cephe düzenlemesinde kullanılan elemanlar birbirine yakın gruplanarak benzerlik oluşmaktadır.

Yapı malzemesinde ise yapının cephesinde kullanılan malzemelerin renk, doku ve saydamlık özellikleri incelenmektedir (Çizelge 6.4). Bu bölümde öğelerin analizi için yapılara ait fotoğraflar kullanılmaktadır.

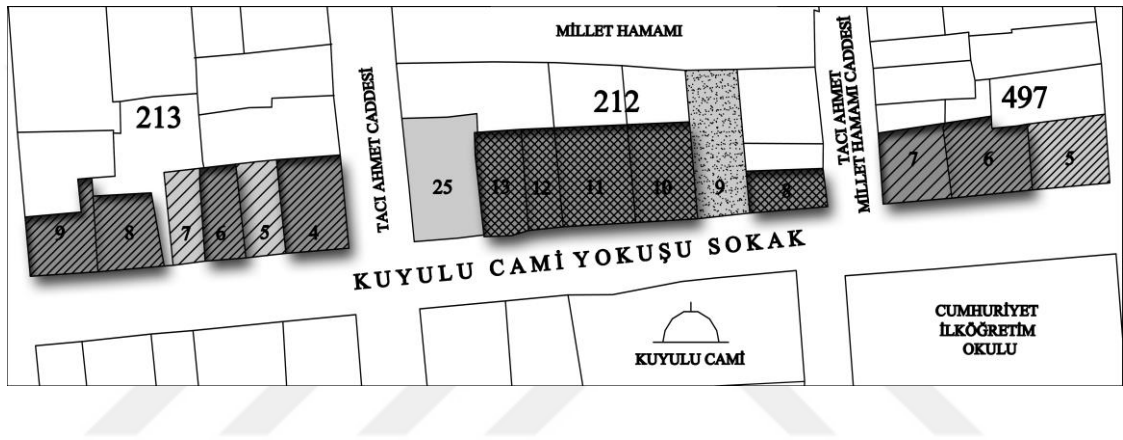
- Renk ögesi: Yapıya genel olarak hâkim olan renk ve malzemelerin doğasını yansıtan renklerin yapıya etkisi araştırılmaktadır.
- Doku ögesi: Yapıda hangi malzemelerin kullanıldığı, bu malzemelerin cepheye olan katkısı ve görsel algılamaya etkisi araştırılmaktadır.
- Saydamlık ilkesi: Yapıda ışığın geçmesine imkân sağlayan öğeler incelenmektedir.

Çizelge 6.4. Yüzey analiz kriterleri

6.2.1. Kuyulu Cami Yokuşu Sokak Görsel Analiz Şemaları

Kuyulu Cami Yokuşu Sokakta bulunan yapı cephelerine ait şemalar 497 ada 6-7 parsel, 212 ada 8-10-11-12-13 parsel, 213 ada 4-6-8/9 parselde bulunan toplam 11 adet yapı için düzenlenmiştir. 497 ada 5 parselde bulunan yapı bitişiğindeki 6 parsel ile ikiz yapılar olduğundan aynı görsel özellikleri taşımaktadır. 212 ada 13 parselde geleneksel dokuya sonradan ilave edilen; koruma amaçlı imar planına göre sokağın kitle, konum ve gabari olarak doku özelliklerini tamamlayan bir yapı bulunmaktadır (A.A.M.A). 213 ada 5-7 parsellerde bulunan yapılar ise incelenen diğer yapı cephelerinden farklı bir özellik barındırmamaktadır. Bu nedenle bu yapıların görsel analizi yapılmamıştır.

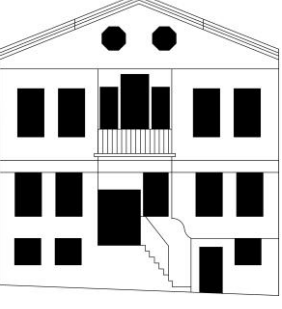
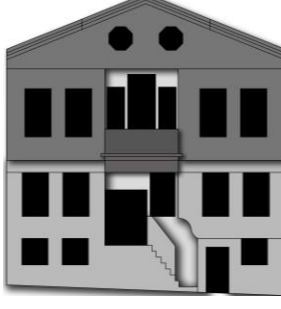

Şekil 6.2. Kuyulu Cami Yokuşu Sokak

- **Konut 1: 497 ada 6 parsel**

Yukarı Pazar Mahallesi, Kuyulu Cami Sokakta bulunan yapı, 1904 yılında Ermeni ustalar tarafından yapılmış olup Son dönem Osmanlı eseridir. Sokağın batı yakasında konumlandırılarak bitişik düzende inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına alınan yapı, konut olarak inşa edilmiştir (A.A.M.A.). Ancak günümüzde Şehitoğlu Konağı adıyla butik otel olarak hizmet vermektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı bodrum kat üzeri zemin ve birinci kat olarak inşa edilmiştir. Bitişikte bulunan diğer yapılar ile eğimli araziye göre şekillenen yapı kütlelerinde bodrum katın büyük bir kısmı toprak altında kalmaktadır. Bodrum katta eğimden faydalanılarak konut sahibinin rahatlıkla kullanabileceği yükseklikte bir kapı yerleştirilmiştir. Bu durum yapının insan ölçüleri göz önüne alınarak inşa edildiğinin bir göstergesidir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Cephenin sağ yan tarafında bulunan merdivenler ile zemin kata çıkılarak yapı girişine ulaşılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Cephede oluşan girinti üst katta devam etmiş ve yapının orta aksında bulunan balkon kat içinde oluşan bu alanda tasarlanmıştır. Yapının birinci katında balkonun iki yanında dikdörtgen çıkma yapılarak kat alanı büyütülmüş ve oluşan cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbaların altı zemin katta eğimli bir şekilde ahşap malzeme ile kapatılmıştır. Yapının üçgen alınlıklı çatısı arasında oluşan alanda çatı odası düzenlemesi yapılmıştır. Bu alan simetrik iki sekizgen pencere ile aydınlatılmıştır. Yapının giriş aksı eksen kabul edildiğinde simetrik bir denge mevcuttur. Konutun üçgen alınlıklı kırma çatı ile örtülmesi sayesinde yapının simetrisi vurgulanmaktadır. Yapıda simetriyi sağlayan diğer elemanlar ise pencerelerdir. Pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Bu durum yapının kararlı ve keskin görünmesini sağlamaktadır. Yapıda pencerelerin ikili gruplanması ile ritim; her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır.

Günümüzde yapı geneline beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapılar, çatı, çatı saçağı, pencere kafesleri, kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle alt katta bulunan pencerelerde ve merdivende kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır. Yapı giriş merdivenleri ise kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Ayrıca üst kat pencerelerinde kullanılan ahşap kafesler ışığın kontrollü bir şekilde içeri alınmasına imkân veren saydamlıkta açıklıklara sahiptir.

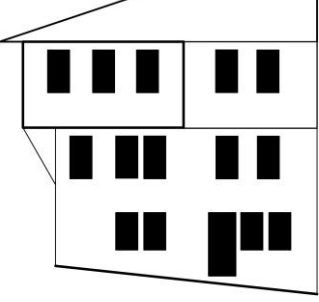

					
		ANALİZ İLKELERİ	DEĞERLENDİRME		
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.		
		GABARİ	Bitişiginde bulunan diğer yapılar ile yükseklik farkı bulunmamaktadır.		
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişigindeki ve çevresindeki konutlar ile eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.		
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmakta, oluşan üslup birliği sağlanmaktadır.		
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM	Bodrum kat üzeri iki kattan oluşmaktadır. En üst kat diğer katlara göre çıkma yapılarak büyütülmüştür. Yapının orta aksında balkon bulunmaktadır. Üçgen alınlıklı bir çatıya sahiptir. Çatı arasında oluşan alanda çatı odası düzenlemesi yapılmıştır.	
			ORAN-ÖLÇEK	Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Bitişik diğer yapılar ile aynı yüksekliktedir. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır. Bodrum kat hariç tek tip pencere modülü kullanılmıştır.	
			SİMETRİ-DENGE	Yapının giriş aksı eksen kabul edildiğinde simetrik denge mevcuttur. Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri etkisi güçlendirilmiştir.	
			EGEMENLİK	Cephede pencereler başta olmak üzere cumba ve pencere düzeni egemendir.	
			BİRLİK	Yapıda simetri ve egemenlik yoluyla birliğe ulaşılmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.	
		HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ	Yapı kütlelerinde dikdörtgen cumba ve balkon ile hareketlilik sağlanmıştır. Yapının ana girişinin yer aldığı girinti ile oluşan hareketlilik yapı girişini vurgulamıştır. Üçgen alınlıklı çatı yapı kütlelerinde güçlü ve keskin bir ifade oluşmasını sağlamıştır.	
			ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.	
			KAPALILIK	Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.	
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin ikili gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.	
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde ve pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.	
			YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır. Aynı etki çatıda bulunan pencerelerde görülmektedir.	
MALZEME		DOKU	Cephede kapılar, pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, pencere kafesleri, çatı ahşap malzeme; balkon ve merdiven korkulukları metal malzeme, giriş merdivenleri kesme taş malzeme kullanılarak yapılmıştır.		
		RENK	Yapı geneline beyaz renk hâkimdir. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.		
		SAYDAMLIK	Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ve pencerelerin bir bölümünde kullanılan ahşap kafesler ile saydamlık oluşturulmuştur.		

Şekil 6.3. 497 ada 6 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 2: 497 ada 7 parsel**

Yukarı Pazar Mahallesi, Kuyulu Cami Sokakta bulunan yapı sokak üzerinde köşe parselde konumlandırılarak bir tarafı bitişik olarak inşa edilmiştir. Sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde Şehitoğlu Konağına ait bir kafe olarak hizmet vermektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapının üç kattan oluştuğu görülmektedir. Arazinin eğimli olması yapı girişine doğal zeminden doğrudan ulaşılmasını sağlamıştır. Bitişiginde bulunan yapı ile eğimli araziye göre şekillenen kütlede hizmet katı toprak üzerinde kalmaktadır ve bu katın yüksekliği üst katlara oranla daha azdır. Yapının en üst katında iki yönlü dikdörtgen çıkma yapılar kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. En üst kat yüksekliğinin diğer katlara oranla daha fazla olduğu yapının üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin ikili ve üçlü gruplanarak her katta tekrarlanması ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline sarı rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapılar, çatı, çatı saçağı, pencere kafesleri, kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle alt katta bulunan pencerelerde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır. Ayrıca üst kat pencerelerinde kullanılan ahşap kafesler ışığın kontrollü bir şekilde içeri alınmasına imkân veren saydamlıkta açıklıklara sahiptir.

								
		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME				
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokak üzerinde köşe parselde konumlandırılmıştır.				
		GABARİ		Bitişiginde bulunan diğer yapılar ile yükseklik farkı bulunmamaktadır.				
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişigindeki ve çevresindeki konutlar ile eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır. Köşe parselde bulunması nedeniyle sokağa hâkimdir.				
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.				
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM		Üç kattan oluşan yapının en üst katı alt katlara göre çıkma yapılarak büyütülmüştür. Kıрма çatıya sahiptir.			
			ORAN-ÖLÇEK		Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Bitişik diğer yapılar ile aynı yüksekliktedir. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır. Bodrum kat hariç tek tip pencere modülü kullanılmıştır.			
			SİMETRİ-DENGE		Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim simetrik denge mevcut değildir.			
			EGEMENLİK		Cephede pencereler başta olmak üzere cumba ve pencere düzeni egemendir.			
		BİRLİK		Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.				
		HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ		Yapı kütlelerinde dikdörtgen cumba ile hareketlilik sağlanmıştır. Cumbaları destekleyen payandalar cephede hareketlilik oluştururken yapıya estetik bir görünüm kazandırmıştır.			
	ZITLIK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.					
	KAPALILIK		Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.					
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.			
			SÜREKLİLİK		Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.			
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.			
MALZEME		DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, pencere kafesleri, çatı saçakları ahşap malzeme; pencere korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.				
		RENK		Yapı geneline sarı renk hâkimdir. Kapı, pencere, pencere kafesleri, çatı saçağı, payandalar ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.				
	SAYDAMLIK		Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ve pencerelerin bir bölümünde kullanılan ahşap kafesler ile saydamlık sağlanmaktadır.					

Şekil 6.4. 497 ada 7 parselde ait görsel analiz şeması

- **Konut 3: 212 ada 8-9 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Kuyulu Cami Sokak ile Millet Hamamı Sokağın kesiştiği güneybatı köşede bulunan yapı Ermeni ustalar tarafından konut olarak inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına alınan konutun yapım tarihi bilinmemektedir (A.A.M.A). Son dönem Osmanlı eseri olması (A.A.M.A) ve sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı bitişiğinde bulunan diğer yapılardan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır. Bitişik düzende bodrum kat üzeri zemin ve birinci kat olarak inşa edilen yapının köşe parselde konumlanması nedeniyle iki cephesi de sokağa bakmaktadır. Bitişik düzende bulunan diğer yapılar ile eğimli araziye göre şekillenen yapının bodrum katı toprak altında kalmaktadır. Bodrum katta eğimden faydalanılarak konut sahibinin rahatlıkla kullanabileceği yükseklikte bir kapı yerleştirilmiştir. Bu durum yapının insan ölçüleri göz önüne alınarak inşa edildiğinin bir göstergesidir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Cephenin sol tarafında bulunan merdivenler ile zemin kata çıkılarak yapının ana girişine ulaşılmaktadır. Ayrıca cephede eklenti yapıya ait ikinci bir giriş bulunmaktadır. Yapının en üst katında dikdörtgen çıkma yapılarak kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar sarkıtlı ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Eklenti yapıya ait duvarların yüksekliğini nedeniyle yapı kademeli bir biçim kazanmıştır. Ancak bu durum yapı bütünlüğünde simetrik dengeyi bozmuştur. Yapıda pencerelerin üçlü gruplanması ve güvenlik endişesi nedeniyle pencerelerde kullanılan metal korkuluklarda ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır.

Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı genelinde mavi rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapılar, çatı, çatı saçağı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle alt katlarda bulunan pencerelerde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır.

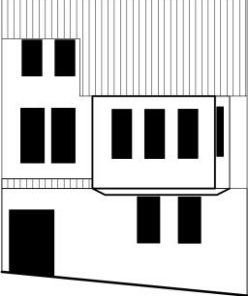
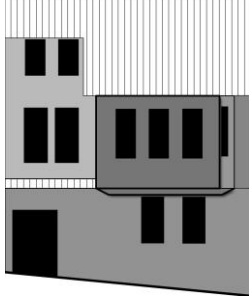

		ANALİZ İLKELERİ	DEĞERLENDİRME	
		KONUM	Yapı, sokak üzerinde köşe parselde konumlandırılmıştır.	
		GABARİ	Yapı bitişiğinde bulunan diğer yapılardan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır.	
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır. Köşe parselde bulunması nedeniyle sokağa hâkimdir.	
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.	
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	BİÇİM	Üç kattan oluşan yapının en üst katı alt katlara göre çıkma yapılarak büyütülmüştür. Yapı bitişiğinde bulunan eklenti yapıların yüksekliğini nedeniyle kademeli bir biçim kazanmıştır. Kıрма çatıya sahiptir.	
		ORAN-ÖLÇEK	Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Eklenti yapıların yüksekliği yapı yüksekliğine, bodrum kat yüksekliği ise üst katlara oranla daha azdır. Bodrum kat hariç tek tip pencere modülü kullanılmıştır.	
		SİMETRİ-DENGE	Yapının ana kütleinde görülen simetri etkisi eklenti yapıların varlığı ile bozulmuştur. Ancak dört bölümlü pencere modüllerinde simetri etkisi bulunmaktadır.	
		EGEMENLİK	Cephede pencereler başta olmak üzere cumba ve pencere düzeni egemendir.	
	KÜTLE ANALİZİ	YAPı BİÇİMLENİŞİ	BİRLİK	Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.
			HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ
		HAREKETLİLİK	ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.
			KAPALILIK	Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.
YAKINLIK-BENZERLİK			Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.	
MALZEME		DOKU	Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçakları ahşap malzeme; merdiven korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.	
		RENK	Yapı geneline mavi renk hâkimdir. Kapı, pencere, çatı saçağı ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.	
		SAYDAMLIK	Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.	

Şekil 6.5. 212 ada 8-9 parselde ait görsel analiz şeması

- **Konut 4: 212 ada 10 parsel**

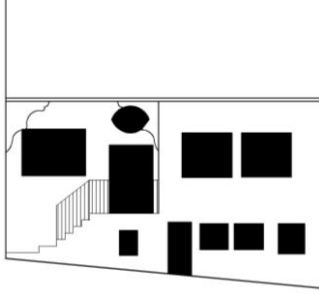
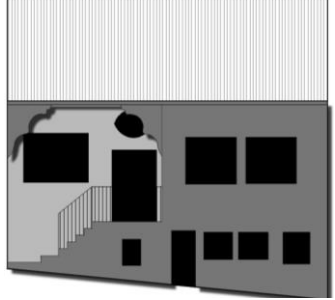

Tacı Ahmet Mahallesi, Kuyulu Cami Sokağın batı yakasında bulunan yapı Ermeni ustalar tarafından konut olarak inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına alınan konutun yapım tarihi bilinmemektedir (A.A.M.A.). Son dönem Osmanlı eseri olması (A.A.M.A) ve sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut kullanımını devam ettirmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı sokakta bulunan diğer yapılardan daha az yüksekliğe sahiptir. Yapının bitişik düzende iki kattan oluştuğu görülmektedir. Arazinin eğimli olması yapı girişine doğal zeminden doğrudan ulaşılmasını sağlamıştır. Yapıya girişler çift kanatlı kapı ile yapılmaktadır. Yapı önde ve arkada yer alan iki ana kütlede meydana gelmektedir. Önde konumlanan kütlede üst katında çokgen çıkma yapılarak kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Yapıya giriş için kullanılan kapının bulunduğu duvar tek kat yüksekliğinde bırakılarak arkada yer alan kütlede dış çevre ile bağlantısı sağlanmıştır. Bu duvar arkasında yapıya ait küçük bir bahçe olduğu düşünülmektedir. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin ikili ve üçlü gruplanması ve pencerelerde kullanılan metal korkuluklarda ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı genelinde beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapı, çatı, çatı saçağı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle zemin katta tam ve üst katta yarım olarak tasarlanan pencere korkuluklarında kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır.

					
		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME	
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokak üzerinde, Kuyulu Cami ile karşılıklı konumlandırılmıştır.	
		GABARİ		Yapı sokak üzerinde bulunan diğer yapılardan farklı gabariye sahiptir.	
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişiğindeki konutlar ile eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.	
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.	
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM		İki kattan oluşan yapıda öndeki kütlelerin en üst katı alt katlara göre çıkma yapılarak büyütülmüştür. Yapının girişi nedeniyle kademeli bir biçim kazanmıştır. Kıırma çatıya sahiptir.
			ORAN-ÖLÇEK		Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır.
			SİMETRİ-DENGE		Yapıda simetri etkisi oluşturan öğeler ve düzenlemeler bulunmamaktadır.
			EGEMENLİK		Cephede pencereler başta olmak üzere cumba ve pencereler egemendir.
			BİRLİK		Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öğe bulunmamaktadır.
		HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ		Yapı önde ve arkada iki kütlede meydana gelmektedir. Önde konumlanan kütlelerin üst katında bulunan çokgen cumba ile cephede hareketlilik sağlanmıştır. Yapıya giriş için kullanılan kapının bulunduğu duvar tek kat yüksekliğinde bırakılarak arkada yer alan kütlelerin dış çevre ile bağlantısı sağlanmıştır.
	ZITLIK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öğe bulunmamaktadır.		
	KAPALILIK		Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.		
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile cephede tekrar oluşturulmuştur.
			SÜREKLİLİK		Cephede pencere modüllerini çevreleyen pervazlarda süreklilik görülmektedir.
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.
MALZEME		DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçakları ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır.	
		RENK		Yapı geneline beyaz renk hâkimdir. Kapı, pencere, çatı saçağı ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.	
		SAYDAMLIK		Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.	

Şekil 6.6. 212 ada 10 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 5: 212 ada 11 parsel**

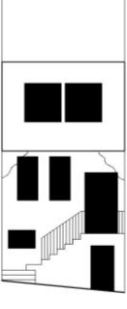
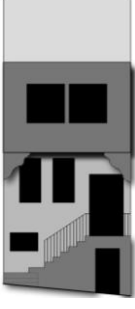

Tacı Ahmet Mahallesi, Kuyulu Cami Sokakta bulunan yapı, 1905 yılında Ermeni ustalar tarafından yapılmış olup Son dönem Osmanlı eseridir. Sokağın batı yakasında konumlandırılarak bitişik düzende inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına yapı, konut olarak inşa edilmiştir (A.A.M.A.). Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı sokakta bulunan diğer yapılardan daha az yüksekliğe sahiptir. Yapının bodrum kat üzeri zemin kat olarak iki kattan oluştuğu görülmektedir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Cephenin sol tarafında bulunan merdivenler ile zemin kata çıkılarak yapının ana girişine ulaşılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Bu sayede önde ve arkada iki kütlede meydana gelen yapıda ön kütle hizasında bulunan ahşap payandalar ile giriş bölümü vurgulanmıştır. Giriş kapısı üzerinde oval şekilli bir pencere bulunmaktadır. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtların sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Ancak bu pencereler ile alanda bulunan diğer konutların pencere modülleri karşılaştırıldığında konuta ait pencere tasarımının özgün durumda olmadığı anlaşılmaktadır. Günümüzde yapı geneline pembe rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapı, çatı, çatı saçağı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Yapı giriş merdivenlerinde ise kesme taş malzeme kullanılmıştır. Güvenlik nedeniyle pencerelerde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır.

		ANALİZ İLKELERİ	DEĞERLENDİRME	
				
				
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.	
		GABARİ	Yapı sokak üzerinde bulunan diğer yapılardan farklı gabariye sahiptir.	
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişigindeki konutlar ile eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.	
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.	
		ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.	
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM	İki kattan oluşan yapının giriş kısmı içeri çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. Kıırma çatıya sahiptir.
			ORAN-ÖLÇEK	Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır.
			SİMETRİ-DENGE	Yapının genelinde simetriye rastlanmamıştır. Ancak pencere modüllerinin bölümlerinde simetri etkisi görülmektedir.
			EGEMENLİK	Cephede pencereler başta olmak üzere cumba ve pencereler egemendir.
		HAREKETLİLİK	BİRLİK	Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.
			KÜTLE HAREKETİ	Yapı girişi yoldan çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. Önde ve arkada iki kütlede meydana gelen yapıda ön kütle hizasında bulunan payandalar ile giriş bölümü vurgulanmıştır.
			ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	KAPALILIK	Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.
			TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmeler ile tekrar oluşturulmuştur.
			SÜREKLİLİK	Cephede pencere modüllerini çevreleyen pervazlarda süreklilik görülmektedir.
		MALZEME	YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.
			DOKU	Cephede pencere pervazları ve kayıtları, çatı saçakları ahşap malzeme; merdivenler taş malzeme, pencere ve merdiven korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.
			RENK	Günümüzde yapı geneline pembe renk hâkimdir. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Taş malzemenin özgün rengi korunmuştur.
SAYDAMLIK			Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.	

Şekil 6.7. 212 ada 11 parselde ait görsel analiz şeması

- **Konut 6: 212 ada 12 parsel**

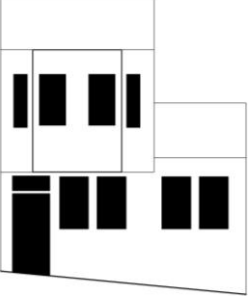
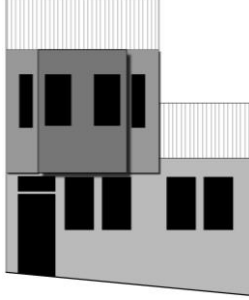

Tacı Ahmet Mahallesi, Kuyulu Cami Sokağın batı yakasında bulunan yapı, 1905 yılında Ermeni ustalar tarafından yapılmış olup son dönem Osmanlı eseridir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına yapı, konut olarak inşa edilmiştir (A.A.M.A.). Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı sokakta bulunan diğer yapılardan daha yüksektir, ancak kat alanı olarak daha az yer kaplamaktadır. Yapının bodrum kat üzeri zemin ve birinci kat olarak üç kattan oluştuğu görülmektedir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Cephenin sol tarafında bulunan merdivenler ile zemin kata çıkılarak yapının ana girişine ulaşılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Bodrum katta eğimden faydalanılarak konut sahibinin rahatlıkla kullanabileceği yükseklikte bir kapı merdiven sahanlığının altına yerleştirilmiştir. Bu durum yapının insan ölçüleri göz önüne alınarak inşa edildiğinin bir göstergesidir. Yapının en üst katında dikdörtgen çıkma yapılarak kat alanı büyültülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin ikili gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline sarı rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapı, çatı, çatı saçağı, pencere kafesleri, kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Yapı giriş merdivenlerinde ise kesme taş malzeme kullanılmıştır.

					
		ANALİZ İLKELERİ	DEĞERLENDİRME		
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.		
		GABARİ	Bitişğinde bulunan diğer yapılardan daha yüksektir. Ancak kat alanı olarak daha az yer kaplamaktadır.		
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.		
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve ölçüsel uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.		
	KÜTLE ANALİZİ	YAPİ BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM	Üç kattan oluşan yapının en üst katı alt katlara göre çıkma yapılarak büyütülmüştür. Kıрма çatıya sahiptir.	
			ORAN-ÖLÇEK	Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Bitişik diğer yapılardan daha yüksektir. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.	
			SİMETRİ-DENGE	Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri mevcut değildir.	
			EGEMENLİK	Cephede en üst katta bulunan cumba egemendir.	
		HAREKETLİLİK	BİRLİK	Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.	
			KÜTLE HAREKETİ	Yapı girişi yoldan çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. En üst katta tasarlanan dikdörtgen cumba ile hareketlilik kazanan yapı kütle, cumbayı destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır.	
			ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.	
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin ikili gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.	
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.	
			YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.	
		MALZEME	DOKU	Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçakları ahşap malzeme; merdivenler taş malzeme, pencere ve merdiven korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.	
RENK			Yapı geneline sarı renk hâkimdir. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.		
SAYDAMLIK			Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.		

Şekil 6.8. 212 ada 12 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 7: 212 ada 13 parsel**

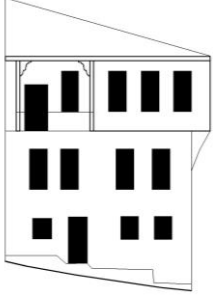
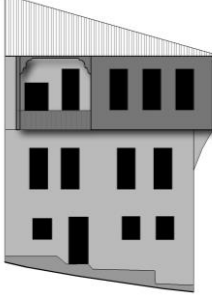

Tacı Ahmet Mahallesi, Kuyulu Cami Sokağın batı yakasında bulunan yapı Ermeni ustalar tarafından bitişik düzende konut olarak inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına alınan konutun yapım tarihi bilinmemektedir (A.A.M.A). Son dönem Osmanlı eseri olması (A.A.M.A) ve sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı sokakta bulunan diğer yapılardan farklı bir gabariye sahiptir. Yapının zemin ve birinci kat olarak iki kattan oluştuğu görülmektedir. Alt kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır ve üst kat sadece zemin katın giriş bölümü üzerinde yükselmektedir. Bu durum yapıya kademeli bir görünüm kazandırmıştır. Arazinin eğimi nedeniyle yapı girişi doğrudan sokağa açılmaktadır. Yapının üst katında çokgen çıkma yapılarak kat alanı büyültülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Çokgen çıkmanın kısa kenarları çatı ile kavisli bir şekilde birleşmektedir. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin ikili gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapı, çatı, çatı saçağı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle alt kat pencerelerinde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır. Yapıda kullanılan malzemelerin özgün doku özelliklerini koruduğu görülmektedir.

					
		ANALİZ İLKELERİ	DEĞERLENDİRME		
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.		
		GABARİ	Yapı sokak üzerinde bulunan diğer yapılardan farklı gabariye sahiptir.		
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.		
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.		
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM	İki kattan oluşan yapının üst katı çıkma yapılarak büyütülmüştür. Kıırma çatıya sahiptir.	
			ORAN-ÖLÇEK	Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.	
			SİMETRİ-DENGE	Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri mevcut değildir.	
			EGEMENLİK	Cephede en üst katta bulunan cumba egemendir.	
		HAREKETLİLİK	BİRLİK	Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.	
			KÜTLE HAREKETİ	Yapı üst katın zemin katın belli bir kısmı üzerinde yükselmesi ile kademeli bir görünüme sahip olmuştur. Üst katta tasarlanan çokgen çıkma ile hareketlilik kazanan yapı kütle, cumbayı destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır.	
			ZİTLİK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.	
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	KAPALILIK	Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.	
			TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin ikili gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.	
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.	
		MALZEME	YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.	
DOKU			Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçakları ahşap malzeme; merdivenler taş malzeme, pencere ve merdiven korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.		
RENK			Yapı geneline beyaz renk hâkimdir. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.		
		SAYDAMLIK	Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.		

Şekil 6.9. 212 ada 13 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 8: 213 ada 4 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Tacı Ahmet Sokak ile Kuyulu Cami Sokağın kesiştiği batı köşede bulunan yapı 1906 yılında Ermeni ustalar tarafından yapılmış olup son dönem Osmanlı eseridir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına alınan yapı, bitişik düzende konut olarak inşa edilmiştir (A.A.M.A.). Günümüzde konut kullanımını devam ettirmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı bitişiginde bulunan yapıdan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır. Yapının üç kattan oluştuğu görülmektedir. Bodrum kat yüksekliği üst kata oranla daha azdır. Konutun Kuyulu Cami Sokağa bakan cephesinde arazinin eğimi nedeniyle bodrum kata doğrudan açılan bir kapı olduğu görülmektedir. Yapının en üst katının sağ tarafında dikdörtgen çıkma yapılarak kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Üst kat yüzeyinin geride kalan sol tarafına ise balkon eklenmiştir. Yapı kütlelerinde oluşan hareketlilik, balkon ve cumbanın ahşap payandalarla desteklenmesi ile cephede vurgulanmaktadır. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin ikili ve üçlü gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, çatı saçağı, kapı, pencere kafesleri, kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle alt kat pencerelerinde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır. Yapıda kullanılan malzemelerin özgün doku özelliklerini koruduğu görülmektedir.

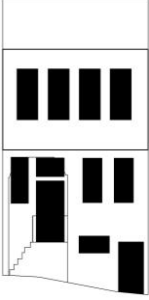
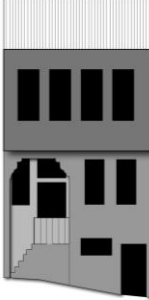

						
ANALİZ İLKELERİ			DEĞERLENDİRME			
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokağa hâkim köşe parsel üzerinde konumlandırılmıştır.		
		GABARİ		Yapı bitişiğinde bulunan yapıdan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır.		
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır. Köşe parselde bulunması nedeniyle sokağa hâkimdir.		
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.		
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM		Üç kattan oluşan yapının en üst katı alt katlara göre çıkma yapılarak büyütülmüştür. En üst katın sol tarafında balkon bulunan yapı, kırma çatıya sahiptir.	
			ORAN-ÖLÇEK		Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Bodrum kat yüksekliği ise üst katlara oranla daha azdır. Bodrum kat hariç tek tip pencere modülü kullanılmıştır.	
			SİMETRİ-DENGE		Yapının ana kütlelerinde görülen simetri etkisi görülmemektedir. Ancak dört bölümlü pencere modüllerinde simetri etkisi bulunmaktadır.	
			EGEMENLİK		Cephede pencereler başta olmak üzere cumba ve pencere düzeni egemendir.	
			BİRLİK		Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.	
		HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ		Yapı kütlelerinde dikdörtgen cumba ve balkon ile hareketlilik sağlanmıştır. Cumbaları destekleyen paydalar cephede hareketlilik oluştururken yapıya estetik bir görünüm kazandırmıştır.	
			ZITLIK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.	
	KAPALILIK		Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.			
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.	
			SÜREKLİLİK		Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.	
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.	
MALZEME		DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçakları ve balkon korkulukları ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır.		
		RENK		Yapı geneline beyaz renk hâkimdir. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.		
		SAYDAMLIK		Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.		

Şekil 6.10. 213 ada 4 parselde ait görsel analiz şeması

- **Konut 9: 213 ada 6 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Kuyulu Cami Sokakta bulunan yapı iki tarafı bitişik olarak inşa edilmiştir. Sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut kullanılmaktadır. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı bodrum kat üzeri zemin ve birinci kat olarak inşa edilmiştir. Bitişğinde bulunan diğer yapılar ile eğimli araziye göre şekillenen yapı kütlelerinde bodrum katın bir kısmı toprak altında kalmaktadır. Bodrum katta eğimden faydalanılarak konut sahibinin rahatlıkla kullanabileceği yükseklikte bir kapı yerleştirilmiştir. Bu durum yapının insan ölçüleri göz önüne alınarak inşa edildiğinin bir göstergesidir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Cephenin sol tarafında bulunan merdivenler ile zemin kata çıkılarak yapı girişine ulaşılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Yapının en üst katında dikdörtgen çıkma yapılar kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Zemin kat pencere korkuluklarından biri sokağı seyredilemek için dışarıya çıkıntılı olarak tasarlanmıştır. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline sarı rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, çatı saçağı, kapı, pencere kafesleri, kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.

Güvenlik nedeniyle zemin kat pencerelerinde tam ve üst katta yarım olarak tasarlanan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır.

					
		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME	
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.	
		GABARI		Yapı sokak üzerinde bulunan diğer yapılardan farklı gabariye sahiptir.	
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.	
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.	
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENEŞİ	BİÇİM		Üç kattan oluşan yapının en üst katı alt katlara göre çıkma yapılarak büyütülmüştür. Kıırma çatıya sahiptir.
			ORAN-ÖLÇEK		Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Bitişik diğer yapılardan daha yüksektir. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.
			SİMETRİ-DENGE		Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri mevcut değildir.
			EGEMENLİK		Cephede en üst katta bulunan cumba egemendir.
		HAREKETLİLİK	BİRLİK		Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.
			KÜTLE HAREKETİ		Yapı girişi yoldan çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. En üst katta tasarlanan dikdörtgen cumba ile hareketlilik kazanan yapı kütesi, cumbayı destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır.
			ZITLIK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili ve dördü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.
			SÜREKLİLİK		Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.
		MALZEME	DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı ahşap malzeme; merdivenler taş malzeme, pencere ve merdiven korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.
RENK			Yapı geneline sarı renk hâkimdir. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.		
SAYDAMLIK			Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.		

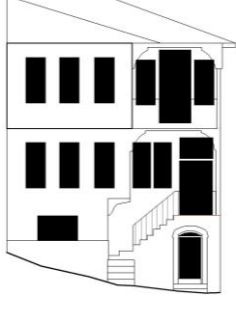
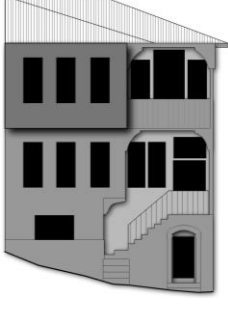

Şekil 6.11. 213 ada 6 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 10: 213 ada 8 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Kuyulu Cami Sokakta bulunan yapı, 1904 yılında Ermeni ustalar tarafından yapılmış olup son dönem Osmanlı eseridir. Sokağın batı yakasında konumlandırılarak bitişik düzende inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına yapı, konut olarak inşa edilmiştir (A.A.M.A.). Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Arazi eğiminin fazla olması sokak dokusunda merdiven kullanımını zorunlu hâle getirmiştir. Sokakta ulaşımın sürekliliği bu merdivenler ile sağlanmaktadır. Böylelikle kent dokusu hareket kazanmıştır. Ancak araç trafiği sokak için bir sorun olmuştur. Yapı bodrum kat üzeri zemin ve birinci kat olarak inşa edilmiştir. Bitişğinde bulunan diğer yapılar ile eğimli araziye göre şekillenen yapı kütlelerinde bodrum katın bir kısmı toprak altında kalmaktadır. Bodrum katta arazi eğiminden faydalanılarak merdiven altında konut sahibinin rahatlıkla kullanabileceği yükseklikte kemerli bir kapı yerleştirilmiştir. Bu durum yapının insan ölçüleri göz önüne alınarak inşa edildiğinin bir göstergesidir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Cephenin sağ tarafında bulunan merdivenler ile zemin kata çıkılarak yapı girişine ulaşılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Cephede oluşan bu girinti üst katta da sürdürülmüştür. Konut girişine çıkılmasını sağlayan dış merdivenlerden rahatlıkla çıkılabilmesi için zemin kat kütlelerinde insan boyunun geçebileceği şekilde girinti yapılmıştır. Bu merdivenlere ulaşılması için kentsel çevrede bulunan merdivenlerin bir kısmının çıkılması gerekmektedir. Yapının en üst katının sol tarafında dikdörtgen çıkma yapılarak kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Yapının en üst katının sağ tarafında tasarlanan balkon ise payandalar ile çatıyla birleştirilmiş, balkonun köşesine eklenen dikme sayesinde balkon alanı vurgulanmıştır. Üst katta giriş bölümünün hizasına eklenen balkon ve balkondan daha önde tasarlanan cumba ile hareketlilik kazanan yapı kütlelerini destekleyen payandalar ile dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile

tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline mavi rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapı, çatı, çatı saçağı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Yapı giriş merdivenlerinde ise kesme taş malzeme kullanılmıştır. Güvenlik nedeniyle zemin kat pencerelerinde tam ve üst katta yarım olarak tasarlanan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır.

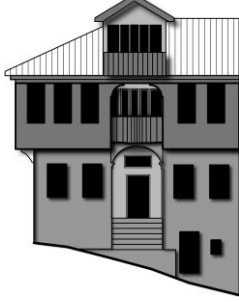

					
		(Gümüş, 2019)			
ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME			
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.		
		GABARİ	Yapı sokak üzerinde bulunan diğer yapılardan farklı gabariye sahiptir.		
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır. Sokağın sonunda eğimin fazla olması nedeniyle konut girişlerine merdiven ile ulaşım sağlanmaktadır.		
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.		
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM	Üç kattan oluşan yapıda önde ve arkada olan iki temel kütle görülmektedir. En üst katı alt katlara göre çıkma yapılarak büyütülmüştür. Yapının giriş bölümünün hizasına üst katta balkon eklenmiştir. Kıırma çatıya sahiptir.	
			ORAN-ÖLÇEK	Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.	
			SİMETRİ-DENGE	Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri mevcut değildir.	
			EGEMENLİK	Cephede en üst katta bulunan cumba ve balkon egemendir.	
		HAREKETLİLİK	BİRLİK	Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.	
			KÜTLE HAREKETİ	Yapı girişi yoldan çekilmiş, üst katta da bu durum sürdürülmüştür. Üst katta giriş bölümünün hizasına eklenen balkon ve balkondan daha önde tasarlanan dikdörtgen cumba ile hareketlilik kazanan yapı kütlesi, cumbayı destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır. Konut girişine çıkılmasını sağlayan dış merdivenlerden rahatlıkla çıkılabilmesi için zemin kat kütlesi insan boyunun geçebileceği şekilde girinti yapılmıştır.	
			ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.	
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	KAPALILIK	Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.	
			TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.	
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.	
		MALZEME	YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.	
DOKU			Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalar ahşap malzeme; pencere ve merdiven korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır. Sokak ile iletişim sağlayan merdivenler ise taş malzeme ile yapılmıştır.		
RENK			Yapı geneline mavi renk hâkimdir. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.		
		SAYDAMLIK	Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.		

Şekil 6.12. 213 ada 8 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 11: 213 ada 9 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Kuyulu Cami Sokak ile Tacı Ahmet Can Baba Sokağın kesiştiği kuzeybatı köşede bulunan yapı Ermeni ustalar tarafından yapılmıştır, ancak yapım tarihi bilinmemektedir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına alınan yapı, konut olarak inşa edilmiştir (A.A.M.A.). Son dönem Osmanlı eseri olması (A.A.M.A.) ve sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı bitişiğinde bulunan diğer yapılardan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır. Arazi eğiminin fazla olması sokak dokusunda merdiven kullanımını zorunlu hâle getirmiştir. Sokakta ulaşımın sürekliliği bu merdivenler ile sağlanmaktadır. Böylelikle kent dokusu hareket kazanmıştır. Ancak araç trafiği sokak için bir sorun olmuştur. Yapı bodrum kat üzeri zemin ve birinci kat olarak inşa edilmiştir. Ayrıca çatı katında yapıdan bağımsız yükselen bir çatı odası bulunmaktadır. Bitişiğinde bulunan diğer yapılar ile eğimli araziye göre şekillenen yapı kütesinde bodrum katın bir kısmı toprak altında kalmaktadır. Bodrum katta arazi eğiminden faydalanılarak konut sahibinin doğrudan ulaşabileceği yükseklikte kemerli bir kapı yerleştirilmiştir. Bu kapının yanında bodrum katın aydınlatılması için küçük bir pencere bulunmaktadır. Bu durum yapının insan ölçüleri göz önüne alınarak inşa edildiğinin bir göstergesidir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Kentsel çevrede bulunan merdivenler çıkılarak yapının giriş merdivenlerine ulaşılmaktadır. Cephenin ortasında bulunan merdivenler ile zemin kata çıkılarak yapı girişine ulaşılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Ayrıca yuvarlatılmış bir kemer ile yapı girişi cephede belirginleştirilmiştir. Yapının en üst katında dikdörtgen çıkma yapılar kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Yapı girişi hizasında üst katta yuvarlatılmış bir biçimde tasarlanan balkon dışarıya çıkarılarak yapının en önde bulunan ögesi olmuştur. Çatı katta düzenlenen çatı odası konuttan bağımsız bir görünüme sahiptir. Üzeri konut çatısından farklı bir çatı ile örtülen cihannümanın önünde balkon düzenlemesi yapıldığı görülmektedir. Bu çatı odası yapıyı sıradan konut görünümünden uzaklaştırarak daha yüksek ve anıtsal bir yapı olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu sayede sokak dokusunda ve konut özelinde dikkat çeken bir odak noktası oluşturulmuştur.

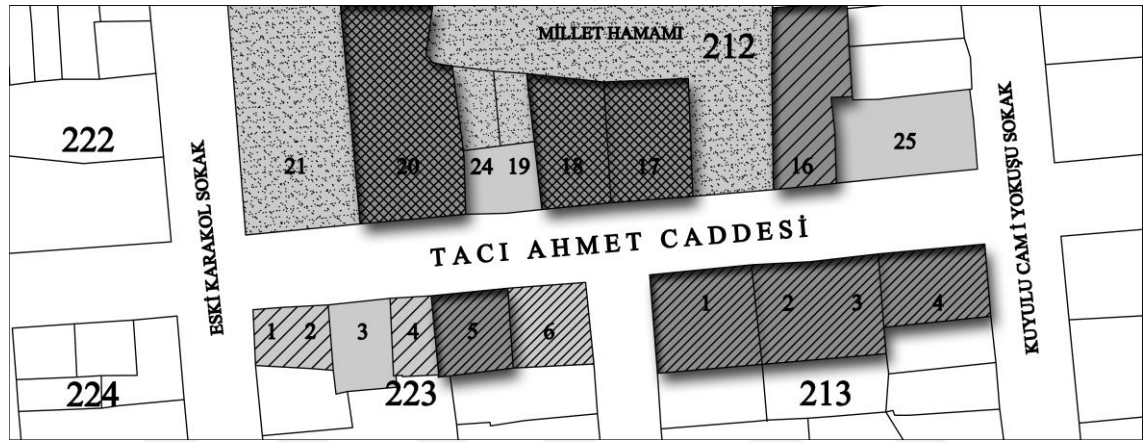
Cumbalar taş payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Zemin kat pencere korkulukları sokağı seyredebilmek için dışarıya çıkıntılı olarak tasarlanmıştır. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge cumba ile bozulduğu görülmektedir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında kullanılan bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin ikili ve üçlü gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Yapıda günümüzde beyaz renk kullanılmıştır. Ancak bodrum ve zemin katlarda kullanılan kesme taşın cephenin geneline hâkim olduğu görülmektedir. Bu durum yapıya anıtsal bir etki kazandırarak sokak dokusunda güçlü bir görünüme sahip olmasını sağlamıştır. Kat silmeleri, kademeli çatı saçağı, cihannüma çatısı ve süslemeli çatı saçağı, kapı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Cumbayı destekleyen taş payandalar, payandaları takip ederek pencere aralıklarını belirginleştiren taş dikmeler, giriş merdivenlerinin üzerinde girişi vurgulayan taş kemer ve ana giriş kapısının iki yanında yer alan süslemeli dikmeler cepheye zenginlik kazandırmaktadır. Güvenlik nedeniyle zemin kat pencerelerinde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır. Yapı, sokak genelinde taş malzemenin yapı geneline hâkim olduğu tek konut örneğidir. Cephede kullanılan malzemelerin günümüzde özgün dokusunu yansıttığı görülmektedir.

							
		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME			
C E P H E A N A L İ Z İ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokağa hâkim köşe parsel üzerinde konumlandırılmıştır.			
		GABARİ		Yapı bitişiğinde bulunan diğer yapılardan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır.			
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır. Sokağın sonunda eğimin fazla olması nedeniyle konut girişlerine merdiven ile ulaşım sağlanmaktadır.			
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.			
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM		Üç kattan oluşan yapının çatı katında çatı odası ve önünde balkon düzenlemesi yapılmıştır. Yapının giriş aksı zemin ve birinci katta içeri çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. En üst kat alt katlara göre çıkma yapılarak büyütülmüştür. Yapının giriş bölümünün hizasına üst katta balkon eklenmiştir. Kıırma çatıya sahiptir. Çatı odası yapıdan ayrı bir çatıyla iki kırımlı olarak örtülmüştür.		
			ORAN-ÖLÇEK		Çatı odası görsel hiyerarşi oluşturarak yapıya bir odak noktası kazandırmıştır. Bu sayede sıradan konut ölçeğinden kurtulmuştur. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.		
			SİMETRİ-DENGE		Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri üst katta çıkılan cumba nedeniyle bozulmuştur.		
			EGEMENLİK		Cephede en üst katta bulunan cumba, balkon ve çatı odası egemendir.		
			BİRLİK		Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.		
		HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ		Yapı girişi yoldan çekilmiş, üst katta da bu durum sürdürülmüştür. Üst katta giriş bölümünün hizasına eklenen balkon ile hareketlilik kazanan yapı kütle, dikdörtgen cumbayı destekleyen payandalar ile estetik bir görünüme sahiptir. Yapı külesinden bağımsız olarak yükselen çatı odası konuta güçlü bir görünüm kazandırmıştır.		
			ZITLIK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.		
			KAPALILIK		Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.		
			YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.
					SÜREKLİLİK		Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.
	YAKINLIK-BENZERLİK				Cephe düzeninde pencereler ve payandalar gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.		
	MALZEME	DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalar ahşap malzeme; pencere ve balkon korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır. Sokak ile iletişim sağlayan giriş merdivenleri ise taş malzeme ile yapılmıştır. Cepheye bodrum ve zemin katlarda kullanılan kesme taş dokusunun baskın olduğu görülmektedir.			
		RENK		Yapı cephesinde beyaz renk kullanılmıştır. Kapı, pencere, kat silmeleri ve çatı saçağında kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Ancak cepheye bodrum ve zemin katlarda kullanılan kesme taş renginin hâkim olduğu görülmektedir.			
		SAYDAMLIK		Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.			

Şekil 6.13. 213 ada 9 parsel için görsel analiz şeması

6.2.2. Tacı Ahmet Caddesi Görsel Analiz Şemaları

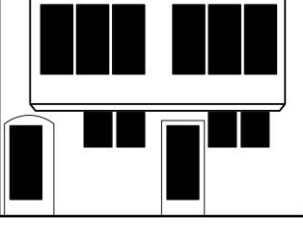
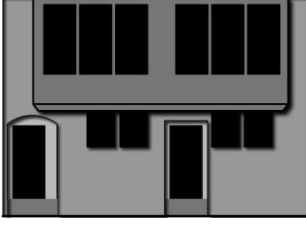

Tacı Ahmet Caddesinde bulunan yapı cephelerine ait şemalar 223 ada 5 parsel, 213 ada 1-2/3-4 parsel, 212 ada 16-17-18-20 parselde bulunan toplam 8 adet yapı için düzenlenmiştir. 223 adada bulunan diğer parsellerde konumlandırılan yapılar incelenen diğer yapı cephelerinden farklı bir özellik barındırmamaktadır. 212 adada diğer parsellerde ise geleneksel dokuya sonradan ilave edilen; koruma amaçlı imar planına göre sokağın kitle, konum ve gabari olarak doku özelliklerini tamamlayan yapılar bulunmaktadır (A.A.M.A). Bu nedenle bu yapıların görsel analizi yapılmamıştır.

Şekil 6.14. Tacı Ahmet Caddesi

- **Konut 1: 223 ada 5 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Tacı Ahmet Sokağın güney yakasında bulunan yapı Ermeni ustalar tarafından konut olarak inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğü nedeniyle koruma altına alınan konutun yapım tarihi bilinmemektedir (A.A.M.A). Son dönem Osmanlı eseri olması (A.A.M.A) ve sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde iki farklı konut girişinin bulunduğu yapı cephesi aynı parsel içinde iki farklı konut olduğunu göstermektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Bitişik düzende inşa edilen yapıların iki kattan oluştuğu görülmektedir. Bitişğinde bulunan yapılar ile eğimli araziye göre şekillenen yapılar diğer yapılardan yükseklik farkı bulunmamaktadır. Her iki yapıda da bodrum kat yüksekliği üst kata oranla daha azdır. Arazinin eğimi nedeniyle yapı girişleri doğrudan sokağa açılmaktadır. Yapı girişine taş basamaklar ile çıkılarak tek kanatlı ahşap giriş kapılarına ulaşılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Yapıların üst katlarında dikdörtgen çıkma yapılar kat alanı büyültülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin ikili ve üçlü gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline sarı rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kapı, pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalarda kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle pencerelerde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır.

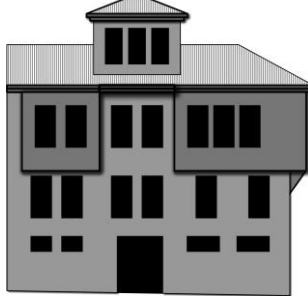
										
		ANALİZ İLKELERİ				DEĞERLENDİRME				
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır						
		GABARİ		Bitişğinde bulunan diğer yapılar ile yükseklik farkı bulunmamaktadır.						
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.						
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.						
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM		İki farklı konut girişine sahip yapı cephesi aynı parsel içinde iki farklı konut olduğunu göstermektedir. İki kat görünümlü yapılardan üst katları cumba ile sokağa doğru çıkma yapılmıştır. Dikdörtgen cumba ahşap payandalarla desteklenmiştir. Her iki yapıda da bodrum kat yüksekliği üst kata oranla daha azdır.					
			ORAN-ÖLÇEK		Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Yapılarda alt kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır. Tek tip pencere modülü kullanılmıştır.					
			SİMETRİ-DENGE		Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim simetri denge mevcut değildir.					
			EGEMENLİK		Cephelerde en üst katta bulunan cumba egemendir.					
		BİRLİK		Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.						
		HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ		Üst katta bulunan dikdörtgen çıkma ile hareketlilik kazanan yapı kütle, cumbayı destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır.					
			ZİTLİK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.					
	KAPALILIK		Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.							
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.					
			SÜREKLİLİK		Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.					
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler ve payandalar gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.					
MALZEME		DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalar ahşap malzeme; pencere korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.						
		RENK		Yapıların geneline sarı renk hâkimdir. Cephede tek rengin kullanılması yapıların tek bir konut olarak algılanmasına neden olmaktadır. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır						
		SAYDAMLIK		Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.						

Şekil 6.15. 223 ada 5 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 2: 213 ada 1 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Can Baba Sokak ile Tacı Ahmet Caddesinin kesiştiği doğu köşede bulunan yapı Ermeni ustalar tarafından konut olarak inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğü nedeniyle koruma altına alınan konutun yapım tarihi bilinmemektedir (A.A.M.A). Son dönem Osmanlı eseri olması (A.A.M.A) ve sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Bitişik düzende bodrum kat üzeri zemin ve birinci kat olarak inşa edilen yapının köşe parselde konumlanması nedeniyle iki cephesi de sokağa bakmaktadır. Ayrıca çatı katında yapıdan bağımsız yükselen bir çatı odası bulunmaktadır. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Arazinin eğimi nedeniyle yapının ön cephesinde bodrum kata doğrudan açılan çift kanatlı bir kapı bulunmaktadır. Yapının en üst katında orta aksın iki yanında iki dikdörtgen çıkma yapılarak kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar, ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareketlilik kazandırmıştır. Çatı katta düzenlenen çatı odası konuttan bağımsız bir görünüme sahiptir. Üzeri konut çatısından farklı bir çatı ile örtülen cihannüma, yapıyı sıradan konut görünümünden uzaklaştırarak daha yüksek ve anıtsal bir yapı olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu sayede sokak dokusunda ve konut özelinde dikkat çeken bir odak noktası oluşturulmuştur. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline mavi rengin hâkim olduğu görülmektedir. Ancak cumbalarda mavi rengin koyu bir tonu, geride kalan kütlede ise açık bir ton kullanılmıştır. Bu durum yapı renginin yapı kütesinin hareketliliğine göre şekillendiğini göstermektedir.

Kat silmeleri, payandalar, kapılar, çatı, çatı saçağı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle alt katlarda bulunan pencerelerde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır.

		ANALİZ İLKELERİ	DEĞERLENDİRME	
				
				
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı, sokağa hâkim köşe parsel üzerinde konumlandırılmıştır.	
		GABARİ	Bitişğinde bulunan diğer yapılar ile yükseklik farkı bulunmamaktadır.	
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.	
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.	
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM	Üç kattan oluşan yapının çatı katında çatı odası düzenlemesi yapılmıştır. Yapının orta aksının iki yanında dikdörtgen çıkma yapılmıştır. Sol tarafta tek yönlü çıkma, sağ tarafta ise iki yönlü çıkma yapılmıştır. Kıрма çatıya sahiptir. Çatı odası yapıdan ayrı bir çatıyla iki kırımlı olarak örtülmüştür.
			ORAN-ÖLÇEK	Çatı odası görsel hiyerarşi oluşturarak yapıya bir odak noktası kazandırmıştır. Bu sayede sıradan konut ölçeğinden kurtulmuştur. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.
			SİMETRİ-DENGE	Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri üst katta çıkılan cumba nedeniyle bozulmuştur.
		HAREKETLİLİK	EGEMENLİK	Cephede en üst katta bulunan cumba ve çatı odası egemendir.
			BİRLİK	Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.
			KÜTLE HAREKETİ	Yapının en üst katının sağ ve sol tarafında bulunan dikdörtgen çıkmalar ile hareketlilik kazanan yapı kütle, cumbayı destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır. Yapı külesinden bağımsız olarak yükselen çatı odası konuta güçlü bir görünüm kazandırmıştır.
			ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.
			YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler ve payandalar gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.
		MALZEME	DOKU	Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalar ahşap malzeme; pencere korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.
RENK			Yapı cephesinde cumbalarda mavi rengin koyu bir tonu, geride kalan kütlede ise açık tonda mavi renk kullanılmıştır. Kapı, pencere, kat silmeleri ve çatı saçağında kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.	
SAYDAMLIK			Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.	

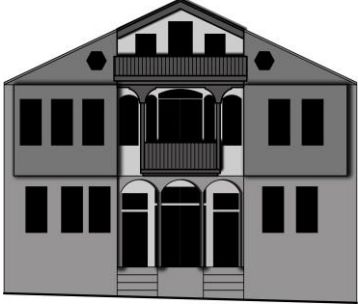

Şekil 6.16. 213 ada 1 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 3: 213 ada 2-3 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Tacı Ahmet Caddesinde kuzeye bakan yapı Ermeni ustalar tarafından konut olarak inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğü nedeniyle koruma altına alınan konutun yapım tarihi bilinmemektedir (A.A.M.A). Son dönem Osmanlı eseri olması (A.A.M.A) ve sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı sokakta bulunan yapılarla eşit yüksekliktedir. Yapının zemin ve birinci kattan oluştuğu görülmektedir. Ayrıca çatı katında yapıdan bağımsız yükselen bir çatı odası bulunmaktadır. Çift kanatlı ahşap giriş kapısının iki yanında bulunan merdivenler ile yapıya girişine ulaşılmaktadır. Ana giriş kapısının iki yanında merdivenlerin hizasında tek kanatlı iki ahşap kapı bulunmaktadır. Kapıların üzerinde aydınlık pencereleri bulunmaktadır. Yapının giriş alanı sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Bu alan üç yuvarlak kemerli ve iki dikmeli boşluklara sahiptir. Yapının üst katının sağ ve sol tarafında dikdörtgen çıkmalar yapılarak kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Cumbalar arasında kalan kat alanı önüne balkon eklenmiştir. Yuvarlak kemer ve iki dikme eklenmesi ile üst kat ile bağlantı sağlanmış ve balkon görünümü zenginleştirilmiştir. Yapı üçgen alınlıklı kırma çatıya sahiptir. Çatı arasında düzenlenen çatı odası önünde balkon düzenlemesi yapılmıştır. Bu balkon yapının en önde bulunan cephe elemanıdır. Üzeri ayrı bir kırma çatı ile örtülmüştür. Balkonun iki yanında iki adet simetrik sekizgen pencere bulunmaktadır. Üçgen alınlıklı kırma çatı sayesinde yapının simetrisi vurgulanmaktadır. Pencere modüllerinin düzeni simetriye ters düşmesine rağmen yapı biçimi simetriktir. Ayrıca pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapının giriş aksı eksen kabul edildiğinde simetrik bir denge mevcuttur. Bu durum yapının kararlı ve keskin görünmesini sağlamaktadır. Yapıda pencerelerin ikili ve üçlü gruplanması ve metal korkulukların tasarımı ile ritim, her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur.

Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline sarı rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, çatı, kapı, pencere kayıtları ve pervazları, balkon korkulukları ve dikmelerde kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle alt katta bulunan kapı ve pencerelerde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır.

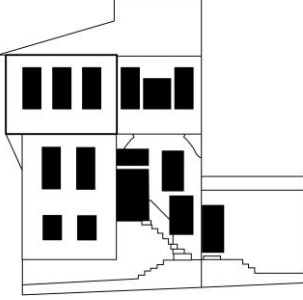
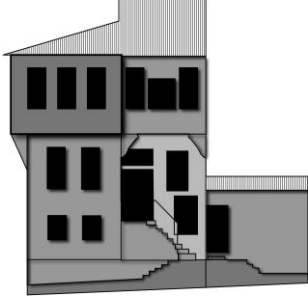

					
		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME	
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.	
		GABARİ		Bitişğinde bulunan diğer yapılar ile yükseklik farkı bulunmamaktadır.	
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.	
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmakta, oluşan üslup birliği sağlanmaktadır.	
	KÜTLE ANALİZİ	YAPİ BİÇİMLENEŞİ	BİÇİM		Çatı kata sahip olan yapı iki kattan oluşmaktadır. Üç yuvarlak kemerli, iki dikmeli kapı boşluğuna iki yanda bulunan merdivenler ile çıkılmaktadır. Üst kat çıkma yapılarak büyütülmüştür. Yapının orta aksı girinti yapılarak içeri çekilmiş ve balkon eklenmiştir. Üçgen alınlıklı bir çatıya sahip yapıda çatı odasının önündeki balkon yapıdan farklı iki kırımlı bir çatı ile örtülmüştür.
			ORAN-ÖLÇEK		Çatı odası görsel hiyerarşi oluşturarak yapıya bir odak noktası kazandırmıştır. Yapı bitişik diğer yapılar ile aynı yüksekliktedir.
			SİMETRİ-DENGE		Yapının giriş aksı eksen kabul edildiğinde simetrik denge mevcuttur. Pencere modüllerinin düzeni simetriye ters düşmesine rağmen yapı biçimi simetrikdir. Pencere modüllerinin tasarımında kullanılan tekrar ile simetri etkisi oluşturulmuştur.
			EGEMENLİK		Cephede pencereler başta olmak üzere cumba, pencere düzeni ve çatı odası egemendir.
		BİRLİK		Yapıda simetri ve egemenlik yoluyla birliğe ulaşılmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.	
		HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ		Yapı kütlelerinde dikkörtgen cumbalar, balkon ve kemerli giriş bölümü ile hareketlilik sağlanmıştır. Yapının ana girişinin yer aldığı girinti ile oluşan hareketlilik yapı girişini vurgulamıştır. Yapının ana çatısı içinde çözümlenen üçgen alınlıklı çatı odası önünde balkon düzenlemesi yapılmıştır.
			ZITLIK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.
	KAPALILIK		Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.		
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri, balkon korkulukları ile tekrar oluşturulmuştur.
			SÜREKLİLİK		Kat silmelerinde ve pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır. Aynı etki çatıda bulunan pencerelerde de görülmektedir.
MALZEME		DOKU		Cephede kapılar, pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, payandalar, kemerli ve dikmeli giriş, balkon korkulukları ahşap malzeme; pencere korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.	
		RENK		Yapı geneline sarı renk hâkimdir. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.	
		SAYDAMLIK		Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık oluşturulmuştur.	

Şekil 6.17. 213 ada 2-3 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 4: 213 ada 4 parsel**

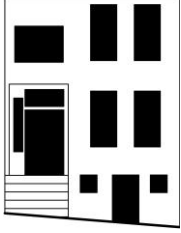
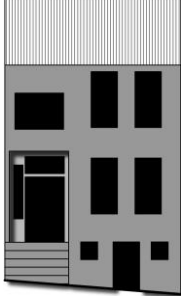

Tacı Ahmet Mahallesi, Kuyulu Cami Sokak ile Tacı Ahmet Caddesinin kesiştiği güneybatı köşede bulunan yapı 1906 yılında Ermeni ustalar tarafından yapılmış olup son dönem Osmanlı eseridir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına yapı, konut olarak inşa edilmiştir (A.A.M.A.). Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Bitişik düzende inşa edilen yapının üç kattan oluştuğu görülmektedir. Yapı bitişiginde bulunan diğer diğer yapılar ile eşit yüksekliğe sahiptir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Konutun Tacı Ahmet Caddesine bakan cephesinde yapının giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Yapı girişine taş merdivenler ile ulaşılmaktadır. Ancak arazinin eğimi nedeniyle bu merdivenlere de beş basamaklı merdiven çıkılarak ulaşılmaktadır. Yapının en üst katında dikdörtgen çıkma yapılar kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görsele estetik bir görünüm sağlanmıştır. Yapıya bitişik eklenti bir yapı bulunmaktadır. Bu eklenti yapının yüksekliği yapıdan az tutularak kademeli bir görünüm elde edilmiştir. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin ikili ve üçlü gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, çatı saçağı, kapı, pencere kafesleri, kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle alt katta bulunan kapı ve pencerelerde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır.

		ANALİZ İLKELERİ	DEĞERLENDİRME	
				
				
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı, sokağa hâkim köşe parsel üzerinde konumlandırılmıştır.	
		GABARİ	Yapı bitişiğinde bulunan yapılar ile eşit yükseklikte ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır.	
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır. Köşe parselde bulunması nedeniyle sokağa hâkimdir.	
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.	
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENEŞİ	BİÇİM	Üç kattan oluşan yapının en üst katı alt katlara göre çıkma yapılarak büyütülmüştür. Yapının girişi içeri çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. Kıırma çatıya sahiptir.
			ORAN-ÖLÇEK	Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Bodrum kat yüksekliği ise üst katlara oranla daha azdır. Bodrum kat hariç tek tip pencere modülü kullanılmıştır.
			SİMETRİ-DENGE	Yapının ana kütlelerinde görülen simetri etkisi görülmemektedir. Ancak dört bölümlü pencere modüllerinde simetri etkisi bulunmaktadır.
			EGEMENLİK	Cephede pencereler başta olmak üzere cumba ve pencere düzeni egemendir.
		HAREKETLİLİK	BİRLİK	Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.
			KÜTLE HAREKETİ	Yapı kütlelerinde dikdörtgen cumba ve yapı girişi bölümü ile hareketlilik sağlanmıştır. Cumbaları destekleyen payandalar cephede hareketlilik oluştururken yapıya estetik bir görünüm kazandırmıştır. Eklenti yapının varlığı yapıya kademeli bir görünüm kazandırmıştır.
			ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.
			YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.
		MALZEME	DOKU	Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçakları ve balkon korkulukları ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır.
RENK			Yapı geneline beyaz renk hâkimdir. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.	
SAYDAMLIK			Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.	

Şekil 6.18. 213 ada 4 parselde ait görsel analiz şeması

- **Konut 5: 212 ada 16 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Tacı Ahmet Caddesinde bulunan yapının sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Yapı günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı bitişiğinde bulunan diğer yapılardan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılarla göre daha geniş alan kaplamaktadır. Yapı bodrum kat üzeri zemin ve birinci kat olarak inşa edilmiştir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Dış cephede bulunan merdivenler ile zemin kata çıkılarak yapıya girişine ulaşılmaktadır. Bodrum kata konut sahibinin rahatlıkla kullanabileceği yükseklikte bir kapı yerleştirilmiştir. Bu durum yapının insan ölçüleri göz önüne alınarak inşa edildiğinin bir göstergesidir. Yapı girişi yoldan çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. Zemin katın içeri çekilmesi ile hareketlilik kazanan yapı kütlesi, giriş bölümünün yanındaki yüzeyin boş bırakılmasıyla kentsel çevre ile iletişim kurabilmektedir. Bu boşluğun ön cephede bir dikme ile sınırlandırılması yapının görsel algılamada oluşturduğu biçim etkisinin tamamlanmaktadır. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.

					
		ANALİZ İLKELERİ	DEĞERLENDİRME		
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı sokak üzerinde Millet Hamamı ile komşu parselde bulunmaktadır		
		GABARİ	Yapı bitişiğinde bulunan diğer yapılardan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır.		
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır. Yapının sol tarafında Millet Hamamına ait yeşil alan düzenlemesi bulunmaktadır.		
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.		
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM	Üç kattan oluşan yapının zemin katı içeri çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. Bodrum katta da bu girinti devam ettirilmiştir, ancak yapıya giriş merdivenleri bu alana yerleştirilmiştir. Kıрма çatıya sahiptir.	
			ORAN-ÖLÇEK	Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.	
			SİMETRİ-DENGE	Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri mevcut değildir.	
			EGEMENLİK	Cephede pencereler ve zemin kat boşluğu egemendir.	
			BİRLİK	Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.	
	HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ	Yapı girişi yoldan çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. Zemin katın içeri çekilmesi ile hareketlilik kazanan yapı kütlesi, giriş bölümünün yanındaki yüzeyin boş bırakılmasıyla kentsel çevre ile iletişim kurabilmektedir.		
		ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.		
		KAPALILIK	Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.		
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin ikili gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ve merdivenler ile tekrar oluşturulmuştur.	
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.	
			YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.	
		MALZEME	DOKU	Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçakları ahşap malzeme; merdivenler taş malzeme kullanılarak yapılmıştır.	
RENK			Yapı geneline beyaz renk hâkimdir. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.		
SAYDAMLIK	Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.				

Şekil 6.19. 212 ada 16 parselde ait görsel analiz şeması

- **Konut 6: 212 ada 17 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Tacı Ahmet Caddesinde bulunan yapının sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Yapı günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Bitişik düzende inşa edilen yapının bodrum ve zemin kattan oluştuğu görülmektedir. Ayrıca çatı katında yapıdan bağımsız yükselen bir çatı odası bulunmaktadır. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Arazinin eğimi nedeniyle yapının ön cephesinde bodrum kata doğrudan açılan tek kanatlı ahşap bir kapı bulunmaktadır. Yapı girişine yapının sağ tarafında bulunan taş basamaklar ile çıkılarak ulaşılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Yapı girişi ön cephede yuvarlak bir kemer ile vurgulanmaktadır. Yapı sağ tarafında yer alan giriş bölümünün yanındaki yüzeyin boş bırakılmasıyla kentsel çevre ile iletişim kurabilmektedir. Bu boşluğun ön cephede bir dikme ile sınırlandırılması yapının görsel algılamada oluşturduğu biçim etkisinin tamamlamaktadır. Yapının orta aksı üzerinde yer alan çatı odası yapılarak ahşap payandalar ile desteklenmiş ve cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. Bu oda konuttan bağımsız bir görünüme sahiptir. Yapıdan bağımsız kırma çatı ile örtülen cihannüma, yapıyı sıradan konut görünümünden uzaklaştırarak daha yüksek ve anıtsal bir yapı olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu sayede sokak dokusunda ve konut özelinde dikkat çeken bir odak noktası oluşturulmuştur. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir.

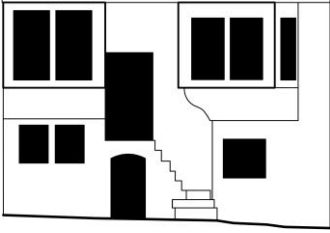
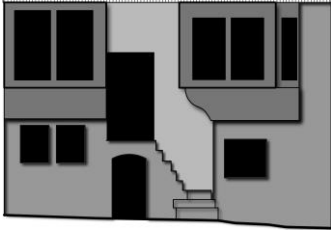

Kapı, pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalarda kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.

		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME		
		KENTSEL ANALİZ				
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.			
		GABARİ	Yapı sokak üzerinde bulunan diğer yapılardan farklı gabariye sahiptir.			
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.			
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.			
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM	İki kattan oluşan yapının çatı katında çatı odası düzenlemesi yapılmıştır. Yapının girişi içeri çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. Çatı odası yapıdan ayrı bağımsız bir kütle olarak yükselmiştir.		
			ORAN-ÖLÇEK	Çatı odası görsel hiyerarşi oluşturarak yapıya bir odak noktası kazandırmıştır. Bu sayede sıradan konut ölçeğinden kurtulmuştur. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.		
			SİMETRİ-DENGE	Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri mevcut değildir.		
			EGEMENLİK	Cephede yapının en üstünde bulunan çatı odası egemendir.		
			BİRLİK	Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.		
	HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ	Yapı girişi yoldan çekilerek olumsuz dış etkilere karşı korunmuştur. Çatı katta düzenlenen çatı odası ile hareketlilik kazanan yapı kütle, cihannümayi destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır. Yapı kütlelerinden bağımsız olarak yükselen çatı odası konuta güçlü bir görünüm kazandırmıştır.			
		ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.			
		KAPALILIK	Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.			
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin ikili gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.		
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.		
			YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler ve payandalar gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.		
MALZEME		DOKU	Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalar ahşap malzeme; pencere ve balkon korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.			
		RENK	Yapı cephesinde beyaz renk hâkimdir. Kapı, pencere, kat silmeleri ve çatı saçağında kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.			
		SAYDAMLIK	Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.			

Şekil 6.20. 212 ada 17 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 7: 212 ada 18 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Tacı Ahmet Caddesi kuzey yakada bulunan yapı Ermeni ustalar tarafından bitişik düzende konut olarak inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına alınan konutun yapım tarihi bilinmemektedir (A.A.M.A). Son dönem Osmanlı eseri olması (A.A.M.A) ve sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Bitişik düzende inşa edilen yapının iki kattan oluştuğu görülmektedir. Yapı bitişğinde bulunan diğer yapılardan daha az yüksekliğe sahiptir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Yapının ön cephesinde merdiven altında tek kanatlı ahşap bir kapı bulunmaktadır. Zemin kata çeyrek dönerli taş merdiven ile çıkılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Yapının en üst katında orta aksın sol tarafında tek yönlü dikdörtgen çıkma ve sağ tarafında çokgen çıkma yapılarak kat alanı büyütülmüş ve oluşan cumbalar ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Bu cumbaların altı eğimli bir şekilde ahşap malzeme ile kapatılmış, aynı zamanda ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. Yapı girişinin bu cumbalar arasında bulunması cephede girişi vurgulamaktadır. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Üst katta bulunan cumbaların birbirinden farklı olması nedeniyle simetrik denge bozulmuştur. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline mavi rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, payandalar, kapılar, çatı, çatı saçağı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.

								
		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME				
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.				
		GABARİ		Bitişğinde bulunan diğer yapılardan daha az yüksekliktedir. Ayrıca kat alanı olarak daha az yer kaplamaktadır.				
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.				
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.				
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM		İki kattan görünömlü yapıda giriş aksının sol tarafında dikdörtgen çıkma, sağ tarafında ise çokgen çıkma yapılmıştır. Kıırma çatıya sahiptir.			
			ORAN-ÖLÇEK		Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Alt kat yüksekliği üst kata oranla daha azdır.			
			SİMETRİ-DENGE		Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri üst katta çıkılan cumbaların birbirinden farklı olması nedeniyle bozulmuştur.			
			EGEMENLİK		Cephede üst katta bulunan cumbalar egemendir.			
		BİRLİK		Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.				
		HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ		Yapının üst katının sağ ve sol tarafında bulunan farklı tipte çıkmalar ile hareketlilik kazanan yapı kütle, cumbaları destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır. Yapı giriş merdivenleri hareketliliği sağlayan bir diğer unsurdur.			
	ZITLIK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.					
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.			
			SÜREKLİLİK		Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.			
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler ve payandalar gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.			
		MALZEME	DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalar ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır.			
RENK			Günümüzde yapı geneline mavi renk hâkimdir. Kapı, pencere, kat silmeleri, payandalar ve çatı saçağında kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.					
SAYDAMLIK			Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.					

Şekil 6.21. 212 ada 18 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 8: 212 ada 20 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Tacı Ahmet Caddesi üzerinde bulunan yapı 1905 yılında Ermeni ustalar tarafından yapılmış olup son dönem Osmanlı eseridir. Sokağın kuzey yakasında konumlandırılarak bitişik düzende inşa edilmiştir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına alınan yapı konut olarak inşa edilmiştir (A.A.M.A.). Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı sokakta bulunan diğer yapılardan yüksektir ve daha geniş alan kaplamaktadır. Bitişik düzende inşa edilen yapının bodrum ve zemin kattan oluştuğu görülmektedir. Ayrıca çatı katında yapıdan bağımsız yükselen bir çatı odası bulunmaktadır. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Arazinin eğimi nedeniyle yapının ön cephesinde bodrum kata doğrudan açılan tek kanatlı simetrik iki kapı bulunmaktadır. Yapının orta aksında bulunan taş basamaklar ile çift kanatlı ahşap giriş kapısına ulaşılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Giriş bölümünün üzerinde çatı odası düzenlemesi yapılarak ahşap payandalar ile desteklenmiş ve cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. Bu oda konuttan bağımsız bir görünüme sahiptir. Üçgen alınlıklı kırma çatı ile örtülen cihannüma, yapıyı sıradan konut görünümünden uzaklaştırarak daha yüksek ve anıtsal bir yapı olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu sayede sokak dokusunda ve konut özelinde dikkat çeken bir odak noktası oluşturulmuştur. Çatı odasında ve yapının sol tarafında üçlü, sağ tarafında ikili pencere düzenlemesi yapılmıştır. Bu nedenle yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir.

Kat silmeleri, payandalar, kapılar, çatı, çatı saçağı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.

		ANALİZ İLKELERİ	DEĞERLENDİRME	
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.	
		GABARI	Yapı sokak üzerinde bulunan diğer yapılardan farklı gabariye sahiptir.	
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.	
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.	
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM	İki kattan oluşan yapının çatı katında çatı odası düzenlemesi yapılmıştır. Yapının girişi içeri çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. Çatı odası yapıdan ayrı üçgen alınlıklı bir çatıyla iki kıvrımlı olarak örtülmüştür.
			ORAN-ÖLÇEK	Çatı odası görsel hiyerarşi oluşturarak yapıya bir odak noktası kazandırmıştır. Bu sayede sıradan konut ölçeğinden kurtulmuştur. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.
			SİMETRİ-DENGE	Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri mevcut değildir.
			EGEMENLİK	Cephede yapının en üstünde bulunan çatı odası egemendir.
		HAREKETLİLİK	BİRLİK	Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.
			KÜTLE HAREKETİ	Yapı girişi yoldan çekilerek olumsuz dış etkilere karşı korunmuştur. Çatı katta düzenlenen çatı odası ile hareketlilik kazanan yapı kütle, cihannümayi destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır. Yapı kütlelerinden bağımsız olarak yükselen çatı odası konuta güçlü bir görünüm kazandırmıştır.
			ZİTLİK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.
			YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler ve payandalar gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.
		MALZEME	DOKU	Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalar ahşap malzeme; pencere korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.
			RENK	Yapı cephesinde beyaz renk hâkimdir. Kapı, pencere, kat silmeleri ve çatı saçağında kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.
			SAYDAMLIK	Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.

Şekil 6.22. 212 ada 20 parsel için görsel analiz şeması

6.2.3. Eski Karakol Sokak Görsel Analiz Şemaları

Eski Karakol Sokakta bulunan yapı cephelerine ait şemalar 211 ada 4-6-7 parsel ve 222 ada 6-13 parselde bulunan toplam 5 adet yapı için düzenlenmiştir. 222 ada 12-14 parsel ve 211 ada 5 parselde geleneksel dokuya sonradan ilave edilen; koruma amaçlı imar planına göre sokağın kitle, konum ve gabari olarak doku özelliklerini tamamlayan betonarme yapılar bulunmaktadır (A.A.M.A.). Bu nedenle bu yapıların görsel analizi yapılmamıştır.

Şekil 6.23. Eski Karakol Sokak

- **Konut 1: 211 ada 4 parsel**

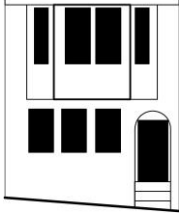
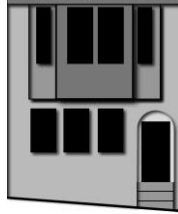

Tacı Ahmet Mahallesi, Eski Karakol Sokak köşesinde bulunan yapı sokak üzerinde köşe parselde konumlandırılarak bir tarafı bitişik olarak inşa edilmiştir. Sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı sokakta bulunan diğer yapılardan yüksektir ve daha geniş alan kaplamaktadır. Bitişik düzende inşa edilen yapının bodrum kat üzeri zemin ve birinci kattan oluştuğu görülmektedir. Ayrıca çatı katında yapıdan bağımsız yükselen bir çatı odası bulunmaktadır. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır ve büyük bir kısmı toprak altında kalmaktadır. Arazinin eğimi nedeniyle yapının ön cephesinde merdiven altında doğrudan dışarıya açılan tek kanatlı ahşap kapı bulunmaktadır. Yapının orta aksında bulunan taş basamaklar ile çift kanatlı ahşap giriş kapısına ulaşılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Giriş bölümünün üzerinde çatı odası düzenlemesi yapılarak ahşap payandalar ile desteklenmiş ve cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. Bu oda konuttan bağımsız bir görünüme sahiptir. Üçgen alınlıklı kırma çatı ile örtülen cihannüma, yapıyı sıradan konut görünümünden uzaklaştırarak daha yüksek ve anıtsal bir yapı olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu sayede sokak dokusunda ve konut özelinde dikkat çeken bir odak noktası oluşturulmuştur. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, payandalar, kapılar, çatı, çatı saçağı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.

		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME	
		KENTSEL ANALİZ			
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokağa hâkim köşe parsel üzerinde konumlandırılmıştır.	
		GABARİ		Yapı bitişiğinde bulunan yapıdan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır.	
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.	
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve ölçüsel uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.	
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM		Üç kattan oluşan yapının çatı katında çatı odası düzenlemesi yapılmıştır. Yapının orta aksının iki yanında dikdörtgen çıkma yapılmıştır. Sol tarafta tek yönlü çıkma, sağ tarafta ise iki yönlü çıkma yapılmıştır. Kıрма çatıya sahiptir. Çatı odası yapıdan ayrı bir çatıyla iki kırımlı olarak örtülmüştür.
			ORAN-ÖLÇEK		Çatı odası görsel hiyerarşi oluşturarak yapıya bir odak noktası kazandırmıştır. Bu sayede sıradan konut ölçeğinden kurtulmuştur. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.
			SİMETRİ-DENGE		Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri üst katta çıkılan cumba ve eklenti duvar nedeniyle bozulmuştur.
			EGEMENLİK		Cephede en üst katta bulunan cumba ve çatı odası egemendir.
		HAREKETLİLİK	BİRLİK		Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.
			KÜTLE HAREKETİ		Yapının en üst katının sağ ve sol tarafında bulunan dikdörtgen çıkmalar ile hareketlilik kazanan yapı kütle, cumbayı destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır. Yapı külesinden bağımsız olarak yükselen çatı odası konuta güçlü bir görünüm kazandırmıştır.
			ZITLIK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.
			KAPALILIK		Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.
			SÜREKLİLİK		Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler ve payandalar gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.
		MALZEME	DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalar ahşap malzeme; pencere korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.
			RENK		Yapı cephesinde beyaz renk hâkimdir. Kapı, pencere, kat silmeleri ve çatı saçağında kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Yapının dış merdivenlerinde kullanılan taş malzeme özgün rengiyle korumuştur.
			SAYDAMLIK		Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.

Şekil 6.24. 211 ada 4 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 2: 211 ada 6 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Eski Karakol Sokak köşesinde bulunan yapı sokak üzerinde iki tarafı bitişik olarak inşa edilmiştir. Sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Bitişiginde bulunan yapılar ile eğimli araziye göre şekillenen yapı diğer yapılarla eşit yüksekliktedir. Yapı zemin kat ve birinci kat olarak inşa edilmiştir. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Arazinin eğimi nedeniyle zemin kata doğrudan ulaşılmaktadır. Zemin kat hizasında kemerli bir giriş saçağı kullanılarak giriş bölümü belirginleştirilmiştir. Yapının en üst katında çokgen çıkma yapılarak kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapı, pencere kafesleri, kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.

					
		ANALİZ İLKELERİ	DEĞERLENDİRME		
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM	Yapı sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.		
		GABARİ	Yapı sokak üzerinde bulunan diğer yapılardan farklı gabariye sahiptir.		
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ	Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.		
		UYGUNLUK	Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.		
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM	İki kattan oluşan yapının üst katı çokgen çıkma yapılarak büyütülmüştür. Yapı girişinin bulunduğu bölüm girinti yapılarak içeri çekilmiştir. Kıрма çatıya sahiptir.	
			ORAN-ÖLÇEK	Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Bodrum kat yüksekliği üst kata oranla daha azdır.	
			SİMETRİ-DENGE	Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim olan simetri mevcut değildir.	
			EGEMENLİK	Cephede en üst katta bulunan cumba egemendir.	
		HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ	Üst katta tasarlanan çokgen çıkma ile hareketlilik kazanan yapı kütle, cumbayı destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır. Yapı girişi içeri çekilerek girinti oluşturulmuş ve kemerli bir giriş saçağı ile vurgulanmıştır.	
			ZITLIK	Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.	
			KAPALILIK	Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.	
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM	Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.	
			SÜREKLİLİK	Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.	
			YAKINLIK-BENZERLİK	Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.	
		MALZEME	DOKU	Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçakları ahşap malzeme; pencere korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.	
RENK			Yapı geneline beyaz renk hâkimdir. Kapı, pencere, çatı saçağı ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.		
SAYDAMLIK			Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.		

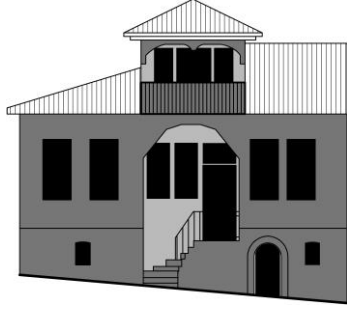

Şekil 6.25. 211 ada 6 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 3: 211 ada 7 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Eski Karakol Sokak ile Tacı Ahmet Fırın Sokağın kesiştiği kuzeybatı köşede bulunan yapı 1904 yılında Ermeni ustalar tarafından yapılmış olup son dönem Osmanlı eseridir. Cephe özellikleri ve sokak bütünlüğünün sağlanması nedeniyle koruma altına alınan yapı, konut olarak inşa edilmiştir (A.A.M.A.). Günümüzde konut kullanımı devam etmektedir. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Yapı bitişiğinde bulunan yapıdan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır. Yapı bodrum kat üzeri zemin kat olarak inşa edilmiştir. Ayrıca yapıdan bağımsız yükselen bir çatı odası bulunmaktadır. Bodrum kat yüksekliği diğer katlara oranla daha azdır. Eğim nedeniyle bodrum katın dış cephesinde oluşan yükseklik, kata doğrudan ulaşılmasını sağlayan kemerli bir kapı açılarak değerlendirilmiştir. Bu kapının yanında bodrum katın aydınlatılması için küçük bir kemerli pencere bulunmaktadır. Zemin kata çeyrek dönerli taş merdiven ile çıkılmaktadır. Giriş bölümü sokaktan içeri çekilerek olumsuz dış etkilerden korunmuş aynı zamanda yapının giriş bölümü özelleştirilmiştir. Çatı katta düzenlenen çatı odası konuttan bağımsız bir görünüme sahiptir. Üzeri konut çatısından farklı bir çatı ile örtülen cihannümanın önünde balkon düzenlemesi yapıldığı görülmektedir. Bu çatı odası yapıyı sıradan konut görünümünden uzaklaştırarak daha yüksek ve anıtsal bir yapı olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu sayede sokak dokusunda ve konut özelinde dikkat çeken bir odak noktası oluşturulmuştur. Yapıda bodrum kat hariç simetrik denge mevcuttur. Pencere modüllerinin bölümlerinin tekrar etmesi ile simetri etkisi oluşturulmuştur. Yapıda pencerelerin ikili gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Yapıda günümüzde kırmızı renk kullanılmıştır. Bodrum katta kullanılan kesme taş malzeme yapıya anıtsal bir etki kazandırarak sokak dokusunda güçlü bir görünüme sahip olmasını sağlamıştır. Bodrum kat kapı ve pencerelerini çevreleyen pervazlar kesme taştan yapılmıştır.

Kat silmeleri, çatı saçağı, cihannüma çatısı ve süslemeli çatı saçağı, kapı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Cephede kullanılan malzemelerin günümüzde özgün dokusunu yansıttığı görülmektedir.

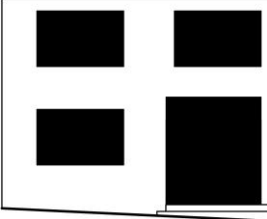
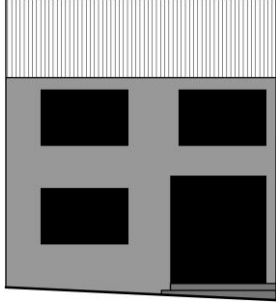

					
		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME	
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokağa üzerinde köşe parsel üzerinde konumlandırılmıştır.	
		GABARİ		Yapı bitişiğinde bulunan diğer yapılardan yüksektir ve sokakta bulunan diğer tüm yapılara göre daha geniş alan kaplamaktadır.	
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişiğindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.	
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.	
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM		İki kattan oluşan yapının çatı katında çatı odası düzenlemesi yapılmıştır. Yapının girişi içeri çekilerek girintili bir kütle oluşturulmuştur. Yapının giriş bölümünün hizasına çatı katta balkon eklenmiştir. Kıırma çatıya sahiptir. Çatı odası yapıdan ayrı bir çatıyla iki kırımlı olarak örtülmüştür.
			ORAN-ÖLÇEK		Çatı odası görsel hiyerarşi oluşturarak yapıya bir odak noktası kazandırmıştır. Bu sayede sıradan konut ölçeğinden kurtulmuştur. Bodrum kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır.
			SİMETRİ-DENGE		Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı genelinde bodrum kat hariç simetrik denge mevcuttur.
			EGEMENLİK		Yapıda çatı odası düzenlemesi egemendir.
		HAREKETLİLİK	BİRLİK		Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.
			KÜTLE HAREKETİ		Yapı girişi yoldan çekilerek olumsuz dış etkilere karşı korunmuştur. Çatı katta düzenlenen çatı odası ve önünde bulunan balkon ile hareketlilik kazanan yapı kütle, balkonu destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır. Yapı külesinden bağımsız olarak yükselen çatı odası konuta güçlü bir görünüm kazandırmıştır.
			ZİTLİK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.
			KAPALILIK		Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.
			SÜREKLİLİK		Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler ve payandalar gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.
MALZEME		DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalar ahşap malzeme; pencere ve merdiven korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır. Sokak ile iletişim sağlayan giriş merdivenleri ise taş malzeme ile yapılmıştır. Bodrum katta kullanılan kesme taş dokusunun cepheye güçlü bir görünüm kazandırdığı görülmektedir.	
		RENK		Yapı genelinde kırmızı renk hâkimdir. Kapı, pencere, kat silmeleri, payandalar ve çatı saçağında kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Cephede bodrum katta kullanılan kesme taş özgün rengiyle korunmaktadır.	
		SAYDAMLIK		Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.	

Şekil 6.26. 211 ada 7 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 4: 222 ada 6 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Eski Karakol Sokakta bulunan yapı sokak üzerinde iki tarafı bitişik olarak inşa edilmiştir. Sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Ancak sokak sonunda yer alan betonarme yapı bu birliği bozmaktadır. Yapı bitişğinde bulunan diğer yapılardan daha az yüksekliktedir ve kat alanı olarak daha az yer kaplamaktadır. Yapı zemin kat ve birinci kat olarak inşa edilmiştir. Arazinin eğimi nedeniyle zemin kata doğrudan ulaşılmaktadır. Yapının çift kanatlı ahşap giriş kapısı yapı kütesinde içeri çekilerek konumlandırılmıştır. Kapının önünde bulunan iki basamaklı merdiven ile yapı giriş kapısına ulaşılmaktadır. Yapı kütesinde hareketlilik görülmemektedir, durağan bir kütleye sahiptir. Yapı üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapı bir bütün olarak ele alındığında simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Günümüzde yapı geneline beyaz rengin hâkim olduğu görülmektedir. Kat silmeleri, kapı, pencere kayıtları ve pervazlarında kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.

								
		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME				
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır.				
		GABARİ		Bitişğinde bulunan diğer yapılardan daha az yüksekliktedir. Ayrıca kat alanı olarak daha az yer kaplamaktadır.				
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.				
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.				
	KÜTLE ANALİZİ	YAPİ BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM		İki kattan oluşan yapının giriş kapısı yapı kütlelerinde içeri çekilerek konumlandırılmıştır. Kıırma çatıya sahiptir.			
			ORAN-ÖLÇEK		Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır.			
			SİMETRİ-DENGE		Yapının genelinde simetriye rastlanmamıştır. Ancak pencere modüllerinin bölümlerinde simetri etkisi görülmektedir.			
			EGEMENLİK		Cephede pencere öğeleri egemendir.			
			BİRLİK		Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.			
	HAREKETLİLİK	KÜTLE HAREKETİ		Yapı kütlelerinde hareketlilik görülmemektedir, durağan bir kütleyle sahiptir.				
		ZİTLİK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.				
		KAPALILIK		Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.				
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili gruplanması ile cephede tekrar oluşturulmuştur. Kapı, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.			
			SÜREKLİLİK		Cephede pencere modüllerini çevreleyen pervazlarda süreklilik görülmektedir.			
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.			
MALZEME		DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı ahşap malzeme; pencere korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.				
	RENK		Günümüzde yapı geneline beyaz renk hâkimdir. Kapı, pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır.					
	SAYDAMLIK		Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.					

Şekil 6.27. 222 ada 6 parsel için görsel analiz şeması

- **Konut 5: 222 ada 13 parsel**

Tacı Ahmet Mahallesi, Eski Karakol Sokakta bulunan yapı sokak üzerinde iki tarafı bitişik olarak inşa edilmiştir. Sokakta bulunan diğer yapılar ile örtüşen biçim özelliklerinden dolayı 1900lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir. Günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Sokak dokusunda geleneksel yapıların bir arada bulunması alanda üslup birliği oluşturmaktadır. Ancak sokak sonunda yer alan betonarme yapı bu birliği bozmaktadır. Tek parsel üzerinde çift konut yapısı bulunmaktadır. Bitişiginde bulunan yapılar ile eğimli araziye göre şekillenen yapılar diğer yapılardan yüksektir. Bitişik düzende inşa edilen yapıların iki kattan oluştuğu görülmektedir. Her iki yapıda da bodrum kat yüksekliği üst kata oranla daha azdır. Arazinin eğimi nedeniyle yapı girişleri doğrudan sokağa açılmaktadır. Parselin sağ tarafında bulunan yapının üst katında dikdörtgen çıkma yapılar kat alanı büyütülmüş ve oluşan bu cumba ile konutun sokağa doğru görüş alanı artırılmıştır. Cumbalar ahşap payandalar ile desteklenerek cepheye hareket kazandırılmış aynı zamanda dış görselde estetik bir görünüm sağlanmıştır. Yapıya bitişik diğer yapıda ise cumba bulunmamaktadır. Yapıların genelinde simetrik denge mevcut değildir. Ancak pencere modüllerinin tasarımında bölmelerin tekrarı ile cephede simetri etkisi oluşturmaktadır. Yapıda pencerelerin ikili ve üçlü gruplanması, ferforje korkulukların tasarımı ile ritim ve her pencerenin kendi içinde bölünerek tekrarlanması, pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmelerinin sürekliliği ile tekrar ilkesi oluşturulmuştur. Pencere modüllerinin aynı olması ve birbirine yakın gruplanması ile benzerlik ilkesine uygun bir tasarım oluşmuştur. Bu düzenlemelerin cephede egemen olması ile yapı birliğe ulaşmış, yapı genelinde ve kentsel dokuda bu birliği bozacak bir karşıtlık etkisine rastlanmamıştır. Oluşan bu birliğin sonucu olarak yapı renk, doku, biçim ve çatı özellikleri ile bütünlüğe ulaşmış ve kapalılık ilkesini sağlamıştır. Kapı, pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalarda kullanılan ahşap malzeme doku özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu renk ile cephede kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır. Güvenlik nedeniyle alt katta bulunan kapı ve pencerelerde kullanılan metal korkuluklar cepheye estetik bir görünüm kazandırmıştır.

		ANALİZ İLKELERİ		DEĞERLENDİRME		
		KENTSEL ANALİZ				
CEPHE ANALİZİ	KENTSEL ANALİZ	KONUM		Yapı, sokak üzerinde merkezi bir konumda bulunmaktadır		
		GABARİ		Bitişğinde bulunan diğer yapılar ile yükseklik farkı bulunmaktadır.		
		ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ		Yapı, bitişindeki ve çevresindeki konutlar ile birlikte eğimli araziye uygun bir şekilde sokak silüetini oluşturmaktadır.		
		UYGUNLUK		Cephede biçimsel ve oransal uygunluk mevcuttur. Sokak dokusu içinde bitişik nizam diğer yapılar ile bağlamsal uygunluğu bulunmaktadır. Sokak genelinde bulunan yapılar ile üslup birliği oluşturmaktadır.		
	KÜTLE ANALİZİ	YAPI BİÇİMLENİŞİ	BİÇİM		İki kat görünümlü yapılardan parselin sağ tarafında bulunan konutun üst katı cumba ile sokağa doğru çıkma yapılmıştır. Dikdörtgen cumba ahşap payandalarla desteklenmiştir. Parselin sol tarafında bulunan bitişik diğer yapıda ise cumba bulunmamaktadır. Her iki yapıda da bodrum kat yüksekliği üst kata oranla daha azdır.	
			ORAN-ÖLÇEK		Yapıda görsel hiyerarşi oluşturan bir odak noktası bulunmamaktadır. Yapılarda alt kat yüksekliği üst katlara oranla daha azdır. Tek tip pencere modülü kullanılmıştır.	
			SİMETRİ-DENGE		Pencere modüllerinin tekrarı ile simetri oluşturulmuştur. Yapı geneline hâkim simetri denge mevcut değildir.	
			EGEMENLİK		Cephelerde en üst katta bulunan cumba egemendir.	
		HAREKETLİLİK	BİRLİK		Cephede pencere modüllerinin düzeni birlik oluşturmaktadır. Yapı genelinde üslup birliğine ters düşecek bir öge bulunmamaktadır.	
			KÜTLE HAREKETİ		Parselin sol tarafında bulunan konutta dikdörtgen çıkma ile hareketlilik kazanan yapı kütlesi, cumbayı destekleyen payandalar ile estetik bir görünüm kazanmıştır.	
			ZITLIK		Yapıda karşıtlık oluşturacak bir öge bulunmamaktadır.	
			KAPALILIK		Görsel algılamada yapının biçim, renk, doku, cephe ve çatı düzeni olarak bir bütün olduğu görülmektedir.	
	YÜZEY ANALİZİ	DOLULUK BOŞLUK	TEKRAR-RİTİM		Cephede pencere modüllerinin ikili ve üçlü gruplanması ile ritim; kapı ve pencerelerin etrafında bulunan pervazlar, pencereleri bölen kayıtlar ve kat seviyelerini gösteren kat silmeleri ile tekrar oluşturulmuştur.	
			SÜREKLİLİK		Kat silmelerinde, pencere modüllerinde süreklilik görülmektedir.	
			YAKINLIK-BENZERLİK		Cephe düzeninde pencereler ve payandalar gruplar halinde algılanarak benzerlik oluşturmaktadır.	
		MALZEME	DOKU		Cephede pencere pervazları ve kayıtları, kat silmeleri, çatı saçağı, payandalar ahşap malzeme; pencere korkulukları metal malzeme kullanılarak yapılmıştır.	
			RENK		Yapıların geneline beyaz renk hâkimdir. Cephelerde aynı rengin kullanılması yapıların tek bir konut olarak algılanmasına neden olmaktadır. Pencere ve kat silmelerinde kullanılan ahşap malzemenin rengi cephe ile kontrast oluşturarak ön plana çıkmaktadır	
SAYDAMLIK			Yapıda pencerelerde kullanılan cam malzeme ile saydamlık sağlanmaktadır.			

Şekil 6.28. 222 ada 13 parsel için görsel analiz şeması

6.3. Genel Değerlendirme

Afyonkarahisar kentinde 1900lü yılların başında çıkan büyük yangın nedeniyle konut yapılarının yok olması halkın hızlı bir şekilde çözümlenmesi gereken konut ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle alanda bulunan sivil mimarlık örneklerinin aynı dönemde yapılması, dönemi ve konut tasarımlarını analiz etmek için kentin oldukça uygun bir çalışma alanı olduğunu göstermiştir.

Bu tez çalışmasında günümüzde kent kimliğinde önemli bir yer tutan geleneksel yerleşim alanında yapılan tespitler ve kaynak araştırmaları sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda Afyonkarahisar kent merkezinde varlığını sürdüren geleneksel sivil mimarlık örnekleri cepheleri kapsamında incelemeye alınmıştır. Afyonkarahisar tarihi kent merkezinde özgünlüğünü koruyan Tacı Ahmet Caddesi, Kuyulu Cami Yokuşu Sokak ve Eski Karakol Sokak özelinde seçilen 24 adet özgün konut yapısı çalışmanın materyali olarak kullanılmıştır. Bu yapıların günümüzde geleneksel bir karakter kazanarak, kent kimliğinin oluşumunda özgün bir değer taşıdığı görülmüştür. Geleneksel konuttaki tasarım ölçütlerinin düzeyinin test edilerek tasarımda dikkat edilen unsurların neler olduğu, seçilen yapı cephelerinin incelenmesiyle ortaya çıkmıştır. Yapıların mevcut fiziksel özelliklerinde inşa edildiği dönemin tasarım kriterlerinin arandığı çalışmada tasarım öğeleri, tasarım ilkeleri ve Gestalt ilkeleri kullanılarak oluşturulan analiz tabloları üzerinden incelemeler yapılmıştır. Yapılan görsel analiz çalışmaları sonucunda cephelerden yapıların kentsel, kütleli ve yüzeysel parçalarına ait veriler elde edilmiştir. Bu analizlerden elde edilen veriler değerlendirilirken her yapı cephesinin kendi özelinde ve kentsel çevredeki durumuna göre ele alınmıştır. Ayrıca çalışmada üç farklı sokağa ait geleneksel cephelerden elde edilen verilerin bir bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi, bu sokaklar bağlamında dokuya ait genel bir yargıya varılmasını sağlamıştır. Analizlerde kullanılan kriterlere ait genel değerlendirmeler analiz şemalarında düzenlendiği şekilde sıralanmıştır.

- *Konum:* Yapıların arsa üzerindeki yerleşiminin, sokak üzerinde veya köşe parselde konumlanmasının yapının değerini, biçimini etkilediği; ayrıca yapıya ait girişleri yönlendirdiği görülmüştür. İncelenen sokaklar genelinde bitişik nizam inşa edilen yapılarda genellikle bir merkezi ana giriş ve bu girişi destekleyecek şekilde doğrudan bodrum kata ve bahçeye açılan tali girişler olduğu görülmüştür.
- *Gabari:* Sokağı oluşturan yapıların yükseklikleri arasında farklılıklar olduğu ve bazı yapıların sokakta daha fazla yer kapladığı görülmüştür. Bu farklılıklar kat sayılarının veya kat yüksekliklerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Yapıların birbirinden farklı gabarielere sahip olmasının sokak silüetlerine hareketlilik kazandırdığı gözlemlenmiştir. İncelenen üç sokak örneğinin farklı yüksekliklere ve alanlara sahip olan yapılardan oluştuğu tespit edilmiştir.

- *Şekil-zemin ilişkisi:* Yapıların geleneksel dokuda bir araya gelerek oluşturduğu cephe grupları, eğimli araziye uyumlu yerleşimleri ile bütünlüğe ulaşmış ve bu sayede kentsel çevrede sokak silüetinin oluştuğu görülmüştür. Çalışma alanında olarak incelenen üç sokağın eğimli bir yapıya sahip olmasının yanı sıra Kuyulu Cami Yokuşu Sokakta eğimin fazla olması sebebiyle 4-5-6-7-8-9 parselin bulunduğu yokuşta merdivenler ile ulaşımın sağlandığı görülmüştür. Bu eğimli ve merdivenli sokaklar kentsel çevreye hareketlilik kazandırmıştır.
- *Uygunluk:* Yapı cepheleri biçimsel ve oransal olarak değerlendirildiğinde yapı genelinde zıtlık oluşturacak bir yapı elemanının veya düzenlemesinin bulunmadığı durumlarda uygunluğun sağlandığı görülmüştür. Yapıldığı döneme ters düşecek düzenlemelerin bulunmadığı durumlarda ise cephelerin üslup uygunluğuna ulaştığı görülmüştür. Yapıların tekil olarak uygunluğa sahip olmasının yanı sıra Tacı Ahmet Caddesi, Kuyulu Cami Yokuşu Sokak ve Eski Karakol Sokak incelendiğinde bu sokaklarda yer alan yapıların bütününde de biçim ve üslup bakımından uygunluğun devam ettiği görülmüştür. Kuyulu Cami Yokuşu Sokak 25 parselde bulunan yapının geleneksel bir konut yapısı olmamasına rağmen kitle, konum ve gabari olarak doku özelliklerini tamamlayacak şekilde tasarlanması sokak genelinde cephe bütünlüğünün sağlanması açısından uygunluğa katkı sağlamaktadır.
- *Biçim:* İncelenen sokaklarda yapıların bodrumsuz veya bodrum üzeri iki katlı ve üç katlı olarak inşa edildiği görülmüştür. Yapılar geleneksel dokuda karakteristik olarak cumbalar, balkonlar ve çatı odaları ile biçimsel özelliklerini oluşturarak kırma veya beşik çatılar ile görünümelerini tamamlamaktadır. Çalışma alanında 7 adet yapıda çatı odalarının bulunduğu görülmüştür. Bu çatı odalarının yapıyı sıradan konut görünümünden uzaklaştırarak anıtsal bir görünüm kazandırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca iki yapıda üçgen alınlığa sahip kırma çatı bulunduğu görülmüştür. Bu sayede yapıların daha yüksek bir görünüm kazandığı ve simetrisinin vurgulandığı belirlenmiştir. İncelenen diğer yapılarda ise köşe parsellerde kırma çatı, bitişik inşa edilen yapılarda ise beşik çatı kullanılmıştır.
- *Oran-ölçek:* Geleneksel konutlarda kat yüksekliklerinin kullanım yoğunluğu ile orantılı olarak değiştiği görülmüştür. Başoda ve diğer odaların bulunduğu üst

katların diğer katlara oranla daha yüksek, hizmet katı olan alt katlarda ise kat yüksekliğinin üst katlara oranla daha alçak olduğu belirlenmiştir. Cephede bulunan kapı ve pencerelerin yapı geneline ve birbirlerine göre uygun büyüklüklerde kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu elemanların insan ölçeğine uygun olacak şekilde tasarlandığı görülmüştür. Ayrıca çatı odaları konutu sıradan yapı yüksekliğinden kurtararak konutta bir odak noktası hâline gelmiş ve diğer yapılardan ayrılan farklı ölçeği ile konutu ilgi çekici hâle getirmiştir.

- *Simetri-denge:* Pencere modülleri oluşturulurken ahşap kayıtlar ile bölünmüş bu sayede tekrar eden parçalar pencerelerde simetri etkisi oluşmuştur. Pencere modüllerinin cephede genellikle dengeli bir şekilde yerleştiği görülmüştür. Cephenin biçimlenmesinde kullanılan elemanların iyi dengelenerek konuta düzenli bir görünüm kazandırdığı belirlenmiştir. Ayrıca yapı geneline bakıldığında genellikle giriş aksı olarak kabul edilen simetri eksenine sayesinde yapıların simetrik bir dengeye sahip olarak kararlı ve keskin bir görünüm kazanması sağlanmıştır. Ancak eklenti yapılara sahip yapılarda simetri algısının bozulduğu görülmüştür.
- *Egemenlik:* Çalışma alanında bulunan cephe düzenlemelerinde pencere gruplarının diğer öğelere göre belirgin olduğu görülmüştür. Bu nedenle yapı cephelerine egemen olan öğe genellikle pencerelerdir. Ancak cumba ve çatı odalarının bulunduğu yapıların kentsel çevrede vurgulanması nedeniyle bu öğeler yapı genelinde ve kentsel çevrede egemenlik oluşturmaktadır.
- *Birlik:* Geleneksel yapı cephelerinde simetri ve egemenliğin kullanıldığı düzenlemelerde birliğe ulaşıldığı görülmüştür. Ayrıca birlik, yapılarda döneme ait uygunluğun yakalanması ile de sağlanmaktadır. İncelenen cephelerde bu kriterlerin varlığı ile birlik sağlandığı belirlenmiştir.
- *Zutluk:* Çalışma alanında bulunan geleneksel cephelerde biçim, renk, ölçü bakımından karşıtlık oluşturacak düzenlemeler görülmemiştir. Bu durum alanın koruma altında olması ve sokak sağlıklılaştırma çalışmalarının bir sonucu olarak yapı cephelerinin bütünlüğe ulaşmasını sağlamaktadır. Ancak incelenen yapılar günümüzde genellikle aktif olarak kullanılması nedeniyle kullanıcıların günlük ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olan güneş enerjisi sistemleri, çanak anten ve elektrik panosu gibi cepheye yerleştirilen eklentilerin geleneksel konuta uymayan bir dönem karmaşasına neden olduğu belirlenmiştir.

- *Kapalılık:* Tacı Ahmet Caddesi, Kuyulu Cami Yokuşu Sokak ve Eski Karakol Sokak özelinde incelenen geleneksel yapıların görsel olarak biçim, renk, doku açısından bir bütün olarak algılandığı görülmüştür. Cephe elemanlarının düzenlenmesi ve çatı düzeni ile yapıların görsel algılamada bütün olarak görülmesi yapıları bütünlüğe ulaştırarak kapalılığa sahip olmasını sağlamıştır.
- *Tekrar-ritim:* Geleneksel yapı cephelerinde tekrar ilkesinin birçok cephe elemanının düzenlenmesinde kullanıldığı görülmüştür. Pencere modüllerinin belirli aralıklarla sıralanması ile oluşan ikili veya üçlü pencere gruplarının katlarda tekrar etmesi cephede benzerlik oluşturmuştur. Bu sayede tekrar eden öğelerin cephede vurgulandığı görülmüştür. Yapıların sokak ile bağlantısını sağlayan merdivenlerde riht yüksekliklerinin düzenli bir şekilde devam etmesi ile cephede tekrar sağlanmıştır. Pencerelerde kullanılan metal korkulukların düzenlenmesinde kullanılan motifler ardışık tekrar ederek ritim oluşturmuş ve bu düzenlemeler cepheye görsel açıdan estetik bir değer kazandırmıştır. Ayrıca pencereleri bölen kayıtlarda, pencere pervazlarında kat seviyelerini gösteren kat silmelerinde, eliböğünde gibi mimari elemanların belirli bir düzen içerisinde tekrarı ile cephelerde görsel algı kuvvetlendirilmiştir. Bu ilke ile düzenlenen konutların kentsel çevrede genellikle daha güçlü bir etki bıraktığı görülmüştür.
- *Süreklilik:* Geleneksel cephelerde kat silmelerinin ve pencere modüllerinin devamlılık oluşturacak şekilde düzenlenmesi ile sürekliliğin sağlandığı görülmüştür.
- *Yakınlık-benzerlik:* Yapı cephelerinde kapı-pencere modüllerinin ve pencere etrafında dolanan pervazların belirli aralıklarla birbirine yakın olarak düzenlenmesi bu cephe elemanlarının grup olarak algılanmalarını sağlamıştır. Bu sayede benzerlik oluşturan elemanların yakınlık ilkesini de sağladığı görülmüştür. Çalışma alanında bulunan her yapıda bu cephe elemanları ile yakınlık ve benzerlik sağlanmıştır. Ayrıca yapı cephelerinin oluşturduğu sokak silüetinde, bu özelliğe sahip yapıların bir arada bulunması nedeniyle, yakınlık-benzerlik etkisinin kuvvetlendiği de görülmüştür.
- *Doku:* Geleneksel cephelerde kullanılan malzemelere ait karakteristik özelliklerin özgünlüğünü koruyarak günümüze ulaştığı görülmektedir. Geleneksel konutlarda kolay erişilebilir malzeme kullanımı önemli olduğundan yapılarda genellikle ahşap, metal ve taş gibi malzemeler kullanılmıştır. Bu malzemeler doku özellikleri ile geleneksel konut karakterinin günümüz kent kullanıcıları tarafından hissedilmesini

ve algılanması kolaylaştırmıştır. İncelenen yapı cephelerinin tümünde ahşap malzemelerin kullanılması sayesinde konutlar genellikle geleneksel yapıyı yansıtan sıcak ve samimi bir görünüm kazanırken, taş malzeme kullanımının baskın olduğu 213 ada 9 parselde bulunan yapı anıtsal ve güçlü bir görünüme sahip olmuştur. Bu nedenle yapılarda özgün ve doğru doku kullanımının insanların duygularını harekete geçirerek insan ve yapı arasında bağ kurulmasını kolaylaştırdığı görülmektedir.

- *Renk:* Çalışma alanında belirlenen geleneksel yapıların günümüzdeki cephe renkleri inşa edildiği döneme göre değişiklikler gösterdiği için cephede mevcut olan renk incelenmiştir. Yapıya hâkim olan rengin konutun kentsel çevrede algılanmasını etkilediği görülmüştür. Alanda kırmızı, mavi, sarı, beyaz gibi renklerin kullanıldığı yapılar görülmektedir. Bu renkler yapıların sokaktaki diğer yapılardan ayrılmasını sağlayarak ayırt edici bir kimlik kazandırmıştır. Yapıların farklı renklere sahip olması kentsel çevreye canlılık kazandırmış ve ilgi çekici hâle getirmiştir. Ayrıca cephede kullanılan yapı malzemelerinin renkleri de görsellikte oldukça etkili olduğu belirlenmiştir. Bu malzemelerin özgün renk ve dokuları ile günümüze kadar ulaşmaları geleneksel yapının korunmasında oldukça etkili olmuştur. Bu nedenle renk kullanımının yapının imajında oldukça etkili olduğu anlaşılmaktadır.
- *Saydamlık:* Yapılarda saydamlığın genellikle cephelerde pencere boşluklarında kullanılan cam malzeme ile sağlandığı görülmüştür. Bu malzeme her yapıda olduğu gibi saydam olması nedeniyle ışığın içeri girmesini sağlayarak iç mekânları aydınlatmaktadır. Ayrıca oda pencerelerinde ışığın içeriye süzülerek girmesini sağlayan aynı zamanda iç mekânları gizleyerek mahremiyet ve güvenlik sağlayan ahşap kafeslerin bulunması, bu cephe elemanının ışığın geçmesini sağlayacak boşluklara sahip olması nedeniyle cepheye saydamlık özelliği kazandırmaktadır.

Bu kriterlere dayanarak yapılan analizler ve gözlemler sonucunda elde edilen bulgular yine belirlenen analiz kriterleri bağlamında değerlendirilmiştir. Elde edilen bilgiler sonucunda Geleneksel Afyonkarahisar konutlarına ve bu konutların tasarımına ilişkin şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Sokakların tamamının eğimli bir arazi üzerinde konumlandığı, eğimin fazla olduğu sokaklarda merdiven kullanılarak ulaşım sorununun çözüldüğü,
- Konutların arazinin eğimli yapısına göre şekillendiğini ve bu durumun bodrum katların toprak üstünde kalan yükseklikleri etkileyerek yapı yüksekliğini oluşturduğu,

- Yapıların kütle, cephe ve çatı tasarımının konumuna göre şekillendiği,
- İç mekân düzeninin cephelerden okunabildiği,
- Geleneksel cephelerin incelenmesi ile yapıların kentsel, kütleli ve yüzeysel özelliklerinin açığa çıkarılabildiği,
- Arazi yapısı ve iklim özellikleri nedeniyle konutların bitişik nizam ile inşa edilmiş olduğu,
- Geleneksel sokaklarda farklı alanlara ve yüksekliklere sahip olan, gabari bakımından çok çeşitli yapıların bir arada bulunduğu,
- Geleneksel konutlarda çok az sayıda bahçeli örnek bulunduğu ve genellikle konut girişlerinin doğrudan sokağa açıldığı,
- Konutlarda iklim nedeniyle avlu bulunmadığı ve içe dönük planlamaya sahip olduğu,
- Konut girişlerinin genellikle dış etkilerden korunabilmek amacıyla sokaktan uzaklaştırılarak yapı cephesinde girinti yapılarak çözümlendiği ve bu sayede yapı girişinin özelleştirilerek cepheye kazandırıldığı,
- Geleneksel konutlarda yapının temelinden gelebilecek suya ve dış etkilere karşı doğal zeminden genellikle 70-80 santimetre yükseltildiği,
- Bu yüksekliğin, subasman ile zemin arasındaki yükseklik farkının, yapının dış cephesinde bulunan merdivenler sayesinde aşılması ile yapı-sokak bağlantısının başladığı,
- Yapıların kerpiç dolgulu ahşap karkas yapım tekniği ile inşa edilmiş olduğu,
- Merdivenlerde genellikle taş malzeme, korkuluklarda ferforje metal malzeme, kapı-pencerelerde, kat silmeleri, eliböğründe ahşap malzeme kullanıldığı,
- Cephede farklı malzemelerin kullanımının doku çeşitliliği sağlayarak yapıda zengin bir görünüm oluşturmasının yanı sıra sahip oldukları renkler bakımından da cephe görünümünü etkilediği,
- Yapının konumuna ve plan tipine göre kırma veya beşik çatı kullanıldığı,
- Balkon ve cumbanın geleneksel konutun önemli bir parçası olduğu ve bu mimari elemanların cephede hareketliliği sağlayan önemli unsurlar olarak kullanıldığı,
- Çatı odalarının yapıyı sıradan konut görünümünden kurtararak güçlü bir ifade kazandırdığı,
- Cephe görünümünü etkileyen en önemli elemanın cumbalar olduğu,

- Kat sayısının ve yüksekliklerinin cepheden kolaylıkla okunmasını sağlayan kat silmelerinin her yapıda bulunduğu,
- Cam yüzeyler ve delikli ahşap korkuluklar ile saydamlık sağlandığı,
- Pencere boşluklarının dönemin kültürel-sosyal hayatını kolaylaştırmak amacıyla alt katlarda daha alçak; üst katlarda ana odaların yer alması nedeniyle daha yüksek kullanıldığı,
- Günümüzde yapı cephelerinde kırmızı, mavi, sarı, beyaz gibi farklı renkler kullanılarak canlılık kazanan kentsel dokunun ilgi çekici hale geldiği, ancak yapıların orijinal renklerinin bilinemediği,
- Pencere düzenlemesinin cephenin karakteristiğinin oluşmasında önemli bir etken olduğu,
- Birçok yapı elemanının cephede belirli aralıklar ile tekrar edecek şekilde düzenlenmesi sayesinde vurgulandığı,
- Geleneksel konutlarda kat yüksekliklerinin kullanım yoğunluğuna orantılı olarak değişiklik gösterdiği,
- Cephede kullanılan elemanların iyi dengelenerek konuta düzenli ve kararlı bir görünüm kazandırdığı,
- Cephede bulunan kapı ve pencerelerin kullanım yerine göre yapı genelinde ve birbirleri ile uygun olacak büyüklüklerde düzenlendiği,
- Geleneksel konutun insan ölçeğine uygun olacak şekilde tasarlandığı,
- Yapılarda çeşitli elemanlar ile sağlanan egemenlik ile kararsız görünümünden kurtulduğu,
- Doluluk-boşluk ve hareketlilik bakımından değerlendirildiğinde geleneksel yapı cephelerinin kütleli ve yüzeysel olarak dengeli bir düzenlemeye sahip olduğu,
- Geleneksel konut cephelerinin gösteriş ve abartıdan uzak, sadeliğin ön planda tutulduğu temel geometrilerin birleşimiyle oluştuğu ve süslemelerinde aynı şekilde kurgulandığı,
- Yapıların farklı tasarımlara sahip olmalarına rağmen ortak bir tasarım dilini yansıttığı,
- Geleneksel Türk evinin yaşatılması için mahallelerin koruma altında olmasının geleneksel sivil mimarlık örneklerinin günümüze kadar ulaşmasını sağladığı,
- Geleneksel konutların kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda görsel algıda estetik değer oluşturacak şekilde tasarlandığı anlaşılmıştır.

Bu özellikleri ile geleneksel sokakların ve geleneksel sivil mimarlık örneklerinin günümüzde Afyonkarahisar kent kimliğinde özgün varlıklarını devam ettirdikleri anlaşılmaktadır. Kentin bu konutların varlığıyla geleneksel bir karaktere de sahip olduğu görülmüştür. Geleneksel konut cephelerinin kentsel, kütleli ve yüzeysel analizleri değerlendirilerek tasarım kriterleri açığa çıkarılmış ve yapılar bu sayede sistemli bir şekilde incelenmiştir. Bu bağlamda geçmiş dönemlere ait veriler elde edilebilmek için konut yapılarının önemli bir mimari ürün olduğu anlaşılmaktadır. Geleneksel Afyonkarahisar konutlarının kendine özgü kriterlerin düzenlenmesiyle oluşması, bu yapıların belirli bir konut modeli olarak karşımıza çıkmasını ve kenti, dönemi, kültürü yansıtan ortak bir tasarım anlayışı ile düzenlendiğinin görülmesini sağlamıştır.

7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Mimari tasarımlar ile kent kullanıcıları arasında görsel iletişimin başlamasına öncülük eden yapı cepheleri kentsel çevrenin önemli bir parçasıdır. Kent dokusunu oluşturan cepheler yapıların dönemsel tasarım özelliklerini yansıtması bakımından kapsamlı bilgiler barındırmaktadır. Bu çalışma cephelerde mevcut olan veriler hakkında mimari detaylardan ve mimari eserlerin bütününden, ayrıca daha üst ölçek olan kentsel dokudan sistemli bilgiler elde edilmesine yönelik hazırlanmıştır. Bu nedenle konut cepheleri; yapının kentsel çevredeki yerleşimi, cephedeki kütle hareketleri ve cephenin yüzeysel özellikleri bakımından farklı katmanlarda değerlendirmeye alınmıştır. Böylelikle geçmiş dönemlerin tasarım anlayışına ait bilgi akışını sağlayan veriler elde edilmiştir.

Günümüzde yapı tasarımlarının bakanlıklar ve yerel yönetimler tarafından belirlenen yönetmelikler doğrultusunda şekillenmesi, ortaya çıkan mimari ürünlerin kenti ve dönemi yansıtan ortak bir tasarım dili oluşturmasından öte birbirine benzeyen, planlama ve cephe özellikleri bakımından tekdüze bir tasarım anlayışına sahip yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda günümüz yapılarının plan ve cephe tipolojilerinin incelenmesi ile döneme ait özgün veriler elde edilmesi oldukça zordur. Ancak günümüzde varlığını sürdüren geleneksel sivil mimarlık örneklerinin incelenmesi ile Türk evi olarak adlandırdığımız konutların; yapıldığı dönemi, bulunduğu kentin özelliklerini, kullanıcı ailenin sosyal ve ekonomik hayatına ilişkin verileri elde edilebilmektedir. Bu nedenle çalışmada analiz edilmek üzere geleneksel konutlar cepheleri tercih edilmiştir.

Cephelerin kişilere göre değişen beğeni ve görüşler doğrultusunda değerlendirmesi genel-geçer sonuçlara ulaşılmasını sağlayamayacağı için geleneksel cephelerin sahip olduğu bilgileri görüldüğü gibi aktaracak nesnel ölçütler yardımıyla analiz edilmesi gerektiğine karar verilmiştir. Bu nedenle geleneksel konut tasarımında kullanılan tasarım öğeleri ve bunların bir araya gelmelerini düzenleyen ilkelerin yer aldığı analiz şemaları oluşturulmuştur. Tasarımı oluşturan fikirlerin somutlaştırılması için kullanılan tasarım ölçütlerinin, yapıyı meydana getirmesi aynı zamanda yapının analiz edilmesini sağlayan bir yöntem geliştirilmesi bakımından yol gösterici olması oldukça önemlidir. Bu bağlamda cephe analizlerinde, geleneksel dokunun özgünlüğünü koruyarak günümüze dek ulaştığı Afyonkarahisar kent merkezinde bulunan Kuyulu Cami Sokak, Tacı Ahmet Caddesi ve Eski Karakol Sokak örneklem alan olarak

seçilmiştir. Oluşturulan yöntemin bu alanda test edilmesi kente ait geleneksel konut tasarımında kullanılan ölçütlerin açığa çıkarılmasını sağlamıştır. Yapının sokaktaki yerleşiminin, biçimsel ve yüzeysel özelliklerinin cephede oluşturduğu birliktelik sayesinde geleneksel yapıda etkili bir görsel tasarımın meydana geldiği görülmüştür. Yapı cephelerinin düzenlenmesinde kullanılan uygunluk, zıtlık, kapalılık, süreklilik, yakınlık-benzerlik, egemenlik, simetri-denge, birlik ilkelerinin; biçim, oran-ölçek, tekrar-ritim, doku, renk, saydamlık öğeleriyle sağlanması insanlarda görsel algının oluşmasına yardımcı olmaktadır. Yapı cephelerinde kullanılan bu ilkelerin değişik kombinasyonlar ile düzenlenmesi sonucu görsel algılamada farklılıklar oluşturulabileceği belirlenmiştir. Bu durum farklı yapı tiplerini oluşturmaya yardımcı olmakta ve yapılara dönemin tasarım kararlarını yansıtan özellikler kazandırmaktadır. Bu bağlamda her yapı tasarımı kendine özgüdür; arsanın konumuna ve kullanıcı özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Ancak tasarımların temelinde dikkat edilen ortak paydaların varlığı dikkat çekmektedir.

Çalışmada konut yapılarının dönemin tasarım kararlarını barındırması ve kullanıcıların barınma ihtiyaçlarını karşılanmasına yönelik işlevsel çözümlerden oluşmasının yanı sıra tasarımları bakımından estetik bir değer taşıdığı anlaşılmıştır. Tasarımda kullanılan tüm öge ve elemanların belirli kurallar doğrultusunda düzenlenmesiyle sonuç ürün olarak ortaya çıkan konut cepheleri estetik bakımdan değerlendirmeye açıktır. Çalışma kapsamında geleneksel Afyonkarahisar konutları bağlamında yapı cephelerinin estetik değeri ortaya çıkarılmak istenmiştir. Tasarımı oluşturan ölçütlerin birbiriyle uyumlu ve dengeli bir şekilde düzenlenmesi yapıları doğaya, kentsel çevreye ve insanlara saygılı bir oluşum olan geleneksel yerleşim düzenine ulaştırmaktadır. Böylece döneme ait belirli bir mimari karakter oluşması sağlanmaktadır. Bu sayede yapının görsel niteliği ve görsel özellikleri bakımından estetik değerleri yansıtması konusunda tasarım kararlarının önemli olduğu görülmektedir. Çalışma alanından seçilen yapıların dönemin özelliklerini yansıtması ve birbirine uygunluğu bakımından estetik değere sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca cephede uygulanan öge ve ilkelerin farklı düzenlemeleri sayesinde farklı cephe tasarımları ortaya çıkmıştır. Bu sayede yapıda elde edilmek istenen etkinin yapılan cephe düzenlemeleri ile sağlanabileceği ve cephelerin insanlar üzerinde farklı psikolojik etkiler oluşturabileceği görülmüştür. Görsellikte elde edilen bu etki sayesinde yapılar estetik değer kazanmaktadır.

Çalışmada elde edilen tüm bu veriler insanları yönlendirecek belirli bir kurallar bütünü olmadan; tasarımların kullanıcıya göre şekillendiğini, günlük yaşamların konuta yansıtıldığını ve bunların bir kısmının neredeyse içgüdüsel bir algı sonucunda oluşarak bütüncül bir yaklaşıma ulaştığını ortaya koymaktadır. Geleneksel yapılarda mimari tasarım ilkelerinin mevcudiyetinin doğal bir şekilde elde edildiği görülmektedir. Bu kriterler kavram olarak yok iken tamamen insancıl ve doğal olarak mimariye yansımıştır. Yapılan bu çalışma bu durumun net olarak ispatı niteliğindedir. Bu nedenle Türk evi olarak adlandırdığımız geleneksel konut yapılarının kentteki geçmiş kültürlerin gelecek nesillere aktarılması ve anlaşılması bakımından büyük bir öneme sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu konutların koruma kapsamının genişletilmesi ve alan ile ilgili yapılacak çalışmalarda tasarıma konu olan bu verilerin kullanımı desteklenmelidir. Geleneksel çevrelerin estetik açıdan kaliteli yerleşimler olarak korunması için çalışmada elde edilen tasarım kararlarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Konut sahiplerinin bu tarihi konutlar hakkında bilinçlendirilmesi ile yapıların korunmasına yönelik adımların daha etkili ve kalıcı olması sağlanmalıdır. Çalışmada oluşturulan yöntem ile belirli dönemlere ait farklı örneklem alanlarda geleneksel veya modern yapı cephelerinin de incelenebileceği ve tasarım ölçütlerini tespit edebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Arşivi (A.A.M.A), 2019, Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanterleri, 497/6, 212/8-10-11-12-13-18-20, 213/1-2,3-4-8-9, 223/5, 211-7.
- Aksoy, D., Ahunbay, Z. , 2005, *Geleneksel Ahşap İskeletli Türk Konutu'nun Deprem Davranışları*, İTÜ Dergisi, 4(1), 47-58.
- Aliağaoğlu, A., 2003, *Afyon'da Şehir Morfolojisinin İki Unsuru: Cadde-Sokak Sistemi ve Konutlar*, Coğrafi Bilimler Dergisi, 63-83.
- Altan, İ., 1983, *Mimaride Işık-Gölge İlişkilerinin Psikolojik Etkileri Üzerine Araştırma*, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Arseven, C. E., 1947, *Sanat Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 572.
- Aydınlı, S., 1992, *Mimarlıkta Görsel Analiz*, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
- Aytuğ, A., 1987, *Mimaride Doku Kullanımının Psikolojik Etkileri Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Becerik, B., 2001, *Mimarlıkta Estetik Olgusu ve Değerlendirilmesi Sorunu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bektaş, C., 2018, *Türk Evi*, Yem Yayın, İstanbul.
- Bielefeld, B., & El Khouli, S., 2014, *Adım Adım Tasarım Fikirleri* , Çeviri: Volkan Atmaca, YEM Yayınları, İstanbul.
- Cansever, T., 1994, *Ev ve Şehir*, İnsan Yayınları, İstanbul, 192.
- Cansever, T., 2006, *İslâm'da Şehir ve Mimari*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Ching, F. D., 2007, *Architecture Form, Space And Order*, John Wiley & Sons, USA.
- Ching, F. D., 2015, *Architectural Graphics*, John Wiley & Sons, USA.
- Ching, F. D., Eckler, J. F., 2013, *Introduction to Architecture*, John Wiley & Sons, USA.
- Ching, F. D., Juroszek, S. P., 2010, *Design Drawing*, John Wiley & Sons, USA.
- Çırak, M., 2008, *Mimaride Biçimin Görsel Etkisi: Tasarımcı Hedefi ve Kullanıcı Üzerinden Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya.
- Denel, B., 1981, *Temel Tasarım ve Yaratıcılık*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, Ankara.

- Eldem, S. H., 1954, *Türk Evi Plan Tipleri*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Eldem, S. H., 1989, *Türk Evi*, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul.
- Ergün, M., 2007, *Felsefeye Giriş* (Estetik).
- Eruzun, C., 1989, *Kültürel Süreklilik İçinde Türk Evi*, Mimarlık(4), 68-71.
- Güngör, İ. H., 2005, *Görsel Sanatlar ve Mimarlık için Temel Tasar*, Esen Ofset Matbaası, İstanbul.
- Graves, M., 1951, *The Art of Color and Design*, McGraw-Hill Book Company, New York.
- Hasol, D., 2002, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- İlgar, Y., 2014, *Afyonkarahisar Ermenileri Üzerine Bir Deneme*, Yeni Türkiye Dergisi (60).
- Kara, H., Şahbaz, H., 2016, *Afyonkarahisar Kentsel Sit Alanında Coğrafi Gözlemler*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(45), 397-407.
- Krier, R., 1991, *Architectural Composition*, Academy Edition, Londra.
- Kunduracı, O., Bahargülü, N., 2018, *Geleneksel Afyonkarahisar Evlerinde Cephe Düzenlemeleri*, SUTAD(43), 491-522.
- Küçükerman, Ö., 1985, *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.
- Lauer, D. A., Pentak, S., 2005, *Design Basics*, USA.
- Neufert, E., 2008, *Yapı Tasarım Bilgisi*, BETA Basım Yayım Dağıtım.
- Özgündüz, S., 1986, *Afyon Evleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme*, Beldemiz (8), 17-19.
- Özpunar, H., 2014, *Bir Zamanlar Afyonkarahisar*, Afyonkarahisar Belediyesi Kültür Yayınları.
- Öztank, N., 2013, *Afyonkarahisar Geleneksel Konut Mimarisi ve Sokak Dokusunun Analizi*, Ege Mimarlık, 44-49.
- Roth, L. M., Clark, A. C., 2018, *Understanding Architecture: Its Elements, History, And Meaning*, Routledge, USA.
- Sel, H., 2001, *Afyonkarahisar'da Sivil Mimari*, Afyon Kütüğü (1), 427-438.

- Semerci, F., Gümüş, B., 2017, *Sivil mimarlık örneklerine bir değerlendirme önerisi: Afyonkarahisar örneği*, Uluslararası Hakemli Tasarım Mimarlık Dergisi, 91-113.
- Şenyiğit, Ö., 2010, *Biçimsel ve Anlamsal İfade Aracı Olan Cephelerin Değerlendirmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul'da Meşrutiyet ve Halaskargazi Caddeleri'ndeki Cephelerin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tunalı, İ., 1998, *Estetik*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ustaömeroğlu, A. A., 1998, *Mimari Analiz için Temel Tasarım Öge ve İlkelerinin Kullanımı ile Oluşturulan Estetik Ağırlıklı Bir Yöntem Araştırması*, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Vitruvius, 2005, *Mimarlık Üzerine On Kitap*, Çeviri: Suna Güven, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Wong, W., 1993, *Principles of Form and Design*, John Wiley & Sons, USA.
- Yıldırım, K., 2006, *Geleneksel Afyonkarahisar Evlerine Ait Kapılar*, Gazi Üniversitesi Müh. Mim. Fak. Dergisi, 75-85.
- Yürekli, H., Yürekli, F., 2007, *Türk Evi Gözlemler-Yorumlar*, YEM Yayın, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKLARI

Url 1: <https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/7968>
(Erişim Tarihi: 02.06.2019).

Url 2: <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/safranbolusehri>
(Erişim Tarihi: 02.06.2019).

Url 3: <http://www.mimdap.org/?p=10276&page=3>
(Erişim Tarihi: 02.06.2019).

Url 4: <https://www.zaha-hadid.com/architecture/port-house/>
(Erişim Tarihi: 02.06.2019).

Url 5: <https://junoonthatre.wordpress.com>
(Erişim Tarihi: 18.07.2019).

Url 6: <https://www.tasarkar.com/2018/03/6-temel-gestalt-ilkesi.html>
(Erişim Tarihi: 02.06.2019).

Url 7: <https://www.flickr.com/photos/37720623@N06/8083096665/>
(Erişim Tarihi: 18.07.2019).

Url 8: <https://www.afyon.bel.tr/icerikkategori/2/58/ilimizi-taniyalim.aspx>
(Erişim Tarihi: 02.06.2019).

Url 9: <http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/TR-63436/tarihce.html>
(Erişim Tarihi: 02.06.2019).

Url 10: <http://www.afyonkarahisar.gov.tr/anadolunun-kilidi-afyonkarahisar>
(Erişim Tarihi: 02.06.2019).

Url 11: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/gezilecekyer/kentsel-sit>
(Erişim Tarihi: 02.06.2019).

Url 12: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-i-.html> (Erişim Tarihi: 02.06.2019).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Büşra GÜMÜŞ
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : Afyonkarahisar - 1992
Telefon :
Faks :
e-mail : mimbusra.gumus03@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Milli Piyango Anadolu Lisesi, Afyonkarahisar	2010
Üniversite	: Selçuk Üniversitesi, Konya	2015
Yüksek Lisans	: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya	2019
Doktora	:	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2015- ...	Özel Sektör	Mimar

YABANCI DİLLER

İngilizce

YAYINLAR

Gümüş, B., Yıldız, E., 2017, *Afyonkarahisar Zafer Müzesi*, DOCOMOMO.

Semerci, F., Gümüş, B., 2017, *Sivil Mimarlık Örneklerine Bir Değerlendirme Önerisi: Afyonkarahisar Örneği*, Uluslararası Hakemli Tasarım Mimarlık Dergisi, 91-113.